Digitized by Google

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
900000110028

Digitized by Google

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
900000110026

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PVBLII
TERENTII
COMOEDIAE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

P. TERENTII
ANDRIA.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS M. FVLVIO, ET M. GLABRIONE ÆDILIBVS CVRVLIBVS. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRÆNESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS, CLAVDII F. TIBIIS PARIBVS DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO, C. SVLPICIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.	BYRRHIA ſeruus.
SIMO ſenex.	LESBIA obſtetrix.
SOSIA ſeruus.	GLYCERIVM, alias PASIBVLA, Chremetis filia.
DAVVS ſeruus.	CHREMES ſenex.
MYSIS ancilla.	CRITO hoſpes.
PAMPHILVS adoleſcens.	DROMO ſeruus.
CHARINVS adoleſcens.	

Perſonæ mutæ.

ARCHILIS ancilla.
CHRYSIS meretrix.
NICERATVS adoleſcens.

Digitized by Google

ANDRIÆ ARGVMENTVM,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

SORORΕΜ falſo creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Grauidaque facta, dat fidem, vxorem ſibi
Fore hanc: nam aliam pater ei deſponderat
Gnatam Chremetis. atque vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias; cupiens, ſuus
Quid haberet animi filius, cognoſcere.
Daui ſuaſu non repugnat Pamphilus:
Sed ex Glycerio natum vt vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

Digitized by Google

TERENTII ANDRIA.

PROLOGVS.

POETA cum primum animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negoti credidit ſolum dari,
Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas.
Verum aliter euenire multo intelligit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poëtæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo, animũ aduortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui vtramuis recte norit, ambas nouerit.
Non ita ſunt diſſimili argumento: ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ, ac ſtylo.
Quæ conuenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque vſum pro ſuis.
Iſti id vituperant factum: atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, vt nihil intelligant.
Qui cum hunc accuſant, Næuium, Plautum, Ennium
Accuſant: quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam

Potius, quam iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc vt quieſcant, porro moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACTVS PRIMI SCENA I.

SIMO *ſenex.* SOSIA *ſeruus.*

VOS iſthæc intro auferte: abite. Soſia,
Adeſdum: paucis te volo. SO. dictum puta.
Nempe vt curentur recte hæc. SI. imo aliud. SO. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſſit amplius?
SI. Nihil iſthac opus eſt arte ad hanc rem, quam paro:
Sed his, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. SO. expecto quid velis.
SI. Ego poſtquam te emi à paruulo, vt ſemper tibi
Apud me iuſta & clemens fuerit ſeruitus,
Scis: feci, è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quod ſeruiebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium, perſolui tibi.
SO. In memoria habeo. SI. haud muto factum. SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo: &,
Id gratum fuiſſe aduorſum te, habeo gratiam.
Sed mi hoc moleſtũ eſt: nam iſthæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris benefici.
Quin tu vno verbo dic, quid eſt quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
SO. Cur ſimulas igitur? SI. rẽ omnẽ a principio audies:

Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſſit ex ephebis, Soſia,
Liberius viuendi fuit poteſtas. nam antea
Qui ſcire poſſes, aut ingenium noſcere,
Dum ætas, metus, magiſter prohibebant? SO. ita eſt.
SI. Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philoſophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. SO. non iniuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe vtile, vt ne quid nimis.
SI. Sic vita erat: facile omneis perferre ac pati.
Cum quibus erat cumque vna, his ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis: aduorſus nemini,
Nunquam præponens ſe aliis. ita facillime
Sine inuidia inuenias laudem, & amicos pares.
SO. Sapienter vitam inſtituit: namque hoc tempore
Obſequium amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam ab hinc triennium
Ex Andro commigrauit huic viciniæ,
Inopia & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
SO. Hei vereor ne quid Andria apportet mali.
SI. Primum hæc pudice vitam, parce ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quæritans.
Sed poſtquam amans acceſſit, precium pollicens,
Vnus, & item alter (ita vt ingenium eſt omnium
Hominum a labore procliue ad lubidinem)
Accepit conditionem: dein quæſtum occipit.
Qui tum illam amabant, forte (ita vt fit) filium
Perduxere illuc ſecum, vt vna eſſet, meum.
Egomet continuo mecum: Certe captus eſt:

Habet. Obſeruabam mane illorum ſeruulos
Venienteis, aut abeunteis: rogitabam, Heus puer,
Dic ſodes, quis heri Chryſidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrũ, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum. (nam hi tres tum ſimul
Amabant) Eho, quid Pamphilus? Quid? ſymbolam
Dedit, cœnauit. Gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi,
Neque commouetur animus in ea re, ſcias
Tum iam ipſum habere poſſe ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum vno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes
Vltro ad me venit, vnicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio vxorem vt daret.
Placuit, deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
SO. Quid obſtat, cur non vere fiant? SI. audies.
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO. o factum bene!
Beaſti: heu! metui a Chryſide. SI. ibi tum filius
Cum illis qui amabãt Chryſidem, vna aderat frequẽs:
Curabat vna funus: triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat: placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hem, hic paruæ conſuetudinis
Cauſa, mortem huius tam fert familiariter:
Quid ſi ipſe amaſſet? quid mihi faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni,
Manſuetique animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. SO. hem, quid eſt? SI. ſcies.

Effertur. imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte vnam aſpicio adoleſcentulam,
Forma. SO. bona fortaſſe. SI. & voltu, Soſia,
Adeo modeſto, adeo venuſto, vt nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter ceteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter ceteras
Honeſta & liberali; accedo ad pediſſequas:
Quæ ſit, rogo: ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Perculſit illico animum. at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. Quam timeo quorſum euadas. SI. funus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus.
In ignem impoſita eſt. fletur. interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſſit imprudentius,
Sati' cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſſimulatum amorem & celatum indicat.
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glyceriũ, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa (vt conſuetum facile amorem cerneres)
Reiecit ſe in eum, flens quam familiariter.
SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægre ferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſæ. diceret,
Quid feci? quid commerui aut peccaui, pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem iniicere, prohibui,
Seruaui. honeſta oratio eſt. SO. recte putas:
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulo
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturũ. SO. non tu ibi gnatũ? SI. ne hæc quidem
Sati' vehemens cauſa ad obiurgandum. SO. qui, cedo?

SI. Tute ipſe his rebus finem præſcripſti, pater.
Prope adeſt, cum alieno more viuendum eſt mihi:
Sine nunc meo me viuere interea modo.
SO. Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
SI. Si propter amorem vxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias
Vera obiurgandi cauſa ſit, ſi deneget.
Simul, ſceleratus Dauus ſi quid conſili
Habet, vt conſumat nunc, cum nihil obſint doli.
Quem ego credo manibus pedibuſq; obnixe omnia
Facturum: magis id adeo, mihi vt incommodet,
Quam vt obſequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidē ego ſi ſenſero.
Sed quid opu'ſt verbis? ſin eueniat (quod volo)
In Pamphilo vt nihil ſit moræ: reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officiū, has bene vt adſimules nuptias:
Perterrefacias Dauum, obſerues filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. SO. ſat eſt:
Curabo: eamus iam nunc intro. SI. i præ, ſequar.
Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius:
Ita Dauum modo timere ſenſi, vbi nuptias
Futuras eſſe audiuit. ſed ipſe exit foras.

ACTVS I. SCENA II.

DAVVS, SIMO.

DA. MIRABAR, hoc ſi ſic abiret: & heri ſēper lenitas,
Verebar quorſum euaderet.
Qui poſtquam audierat nō datum iri filio vxorē ſuo,
Nunquā cuiquā noſtrū verbū fecit, neq; id ægre tulit.
SI. At nūc faciet: neq;, vt opinor, ſine tuo magno malo.
DA. Id voluit, nos ſic nec opinanteis duci falſo gaudio,
Speran-

Digitized by Google

Sperãteis iam amoto metu, interea oſcitãteis opprimi,
Vt ne eſſet ſpatium cogitãdi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute. s. carnufex quæ loquitur? D. herus eſt, neque præuideram.
s. Daue. D. hem, quid eſt? s. ehodum, ad me. D. quid hic volt? s. quid ais? D. qua de re? s. rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare. D. id populus curat ſcilicet.
s. Hoccine agis, an non? D. ego vero iſthuc. s. ſed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris eſt. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſiui animum vt expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitã adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſiue æquum eſt, te oro Daue, vt redeat iam in viam.
D. Hoc quid ſit? s. omnes qui amant, grauiter ſibi dari vxorem ferunt.
D. Ita aiunt. s. tum ſi quis magiſtrum cepit ad eam rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.
D. Non hercle intellego. s. non? hem. D. non: Dauus ſum, non Oedipus.
s. Nempe ergo aperte vis, quæ reſtant, me loqui. D. ſane quidem.
s. Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea re oſtendi, quam ſis callidus;
Verberibus cæſum te in piſtrinum, Daue, dedam vſque ad necem;
Ea lege atque omine, vt, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.

Digitized by Google

Quid, hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? D. immo callide:
Ita aperte ipſam rem modo locutus: nihil circuitione vſus es.
S. Vbiuis facilius paſſus ſim, quã in hac re, me deludier.
D. Bona verba quæſo. S. irrides? nihil me fallis. Sed dico tibi,
Ne temere facias, neque tu haud dicas tibi non prædictum. caue.

ACTVS I. SCENA III.

DAVVS.

D. ENIMVERO, Daue, nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ,
Quantum intellexi modo ſenis ſententiam de nuptiis.
Quæ ſi non aſtu prouidẽtur, me aut herũ peſſundabũt.
Nec, quid agam, certum eſt, Pamphilumne adiutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, eius vitæ timeo: ſin opitulor, huius minas,
Cui verba dare difficile eſt. Primum iam de amore, hoc comperit:
Me infenſus ſeruat, ne quam faciã in nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii; aut, ſi libitum fuerit, cauſam ceperit,
Qua iure quaque iniuria, præcipitẽ in piſtrinũ dabit.
Ad hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,
Siue iſta vxor, ſiue amica eſt, grauida e Pamphilo eſt.
Audireque eorum eſt operæ precium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quidquid peperiſſet, decreuerunt tollere:
Et fingunt quamdam inter ſe nunc fallaciam,
Ciuem Atticam eſſe hanc. Fuit olim quidam ſenex
Mercator: nauem is fregit apud Andrum inſulam:

Is obiit mortem. ibi tum hanc eiectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, paruam. fabulæ.
Mihi quidem non hercle ſit veriſimile.
Atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forū, vt
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTVS I. SCENA IV.

MYSIS, ARCHILIS.

M. AVDIVI, Archilis, iamdudū: Lesbiā adduci iubes.
Sane pol illa temulēta eſt mulier, & temeraria,
Nec ſati' digna, cui cōmittas primo partu mulierem.
Tamen eam adducā. Importunitatē ſpectate aniculæ:
Quia compotrix eius eſt. Di date facultatem, obſecro,
Huic pariundi, atq; illi in aliis potius peccandi locum.
Sed, quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid ſiet.
Opperiar, vt ſciam, numquidnam hæc turba triſtitiæ adferat.

ACTVS I. SCENA V.

PAMPHILVS, MYSIS.

P. HOCCINE eſt humanum factum aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud eſt?
P. Pro deum atque hominum, quid eſt, ſi non hæc contumelia eſt?
Vxorē decrerat dare ſeſe mi hodie. Nonne oportuit
Præſciſſe me ante? nonne prius cōmunicatū oportuit?
M. Miſeram me, quod verbum audio? P. quid Chremes? qui denegauerat,

Se commiſſurũ mihi gnatam ſuam vxorẽ; mutauit id;
Quoniam me immutatum videt.
Itane obſtinate operam dat, vt me a Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditus.
Adeon' hominem inuenuſtum eſſe, aut infelicem quemquam, vt ego ſum?
Pro deum atque hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? Quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. Hem,
Repudiatus repetor. quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt. ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. oratio hæc me miſerã exanimauit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah!
Tantãne rem tã neglegenter agere? præteriens modo
Mihi apud forum, vxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi viſus eſt dicere, abi cito, & ſuſpende te.
Obſtupui. cẽſen' vllum me verbum potuiſſe proloqui,
Aut vllam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quod ſi ego prius id reſciſſem, quid facerem, ſi quis nunc me roget;
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. Sed nunc primum quid exequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuorſim trahunt;
Amor, huius miſericordia, nuptiarum ſolicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo vſque adhuc

Quæ meo cumque animo libitum eſt, facere: eine ego vt aduorſer? hei mihi!
Incertum eſt quid agam. M. miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropu' eſt, aut hunc cum ipſa, aut me aliquid de illa aduorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis ſalue. M. o ſalue Pamphile. P. Quid agit? M. rogas?
Laborat e dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt die,
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. Hem, egone iſthuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram ſinam?
Quæ mihi ſuum animũ atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregie caram pro vxore habuerim,
Bene & pudice eiu' doctum atque eductum ſinam
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, ſi in te ſolo ſit ſitum:
Sed vim vt queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoueat, neque commoneat, vt ſeruem fidem?
M. Vnum hoc ſcio, meritam eſſe vt memor eſſes ſui.
P. Memor eſſem? o Myſis, Myſis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. Iam ferme moriens me vocat:
Acceſſi: vos ſemotæ: nos ſoli: incipit:
Mi Pamphile, huius formam atque ætatem vides:
Nec clam te eſt, quam illi vtræque res nunc vtiles
Et ad pudicitiam & tutandam ad rem ſient.
Quod ego te per hanc dextram oro, & ingeniũ tuum,
Per tuam fidem, perque huius ſolitudinem

Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras:
Si te in germani fratris dilexi loco,
Siue hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mi in manum dat: mors continuo ipſam occupat.
Accepi: acceptam ſeruabo. M. ita ſpero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? M. obſtetricẽ accerſo. P. propera:
Atque audin'? verbum vnum caue de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTVS II. SCENA I.

CHARINVS, BYRRHIA, PAMPHILVS.

C. QVID ais, Byrrhia?
Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. ſic eſt. C. qui ſcis, Byrrhia?
B. Apud forum modo de Dauo audiui. C. væ væ miſero mihi!
Vt animus in ſpe atque in timore vſque antehac attentus fuit,
Ita, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.
B. Quæſo ædepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt,
Velis id, quod poſſit. C. Nihil aliud, niſi Philumenam, volo.
B. Ah, quanto ſatius eſt, id operam te dare,
Iſtum qui amorem ex animo amoueas, quam id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.

Digitized by Google

Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. age age, vt lubet. C. ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt prius, quam pereo. B. Quid hic agit?
C. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, vt aliquot ſaltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. id aliquid nihil eſt. C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid ni? Si nihil impetres,
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illã duxerit.
C. Abin'hinc in malam rem cũ ſuſpicione iſthac, ſcelus.
P. Charinum video. ſalue. C. o ſalue Pamphile:
Ad te aduenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. Neque pol conſili locum habeo, neque auxilii copiã.
Sed iſthuc quidnam eſt? C. Hodie vxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi,
Vereor dicere: huic dic quæſo, Byrrhia. B. Ego dicam. P. quid eſt?
B. Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,
Numquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. ah Pamphile,
Nil. P. quam vellem! C. nunc te per amicitiam & per amorem obſecro,
Principio, vt ne ducas. P. dabo equidem operam. C. ſed ſi id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi. P. cordi? C. ſaltem aliquot dies

Profer, dum proficiſcor aliquo, ne videam. P. Audi nunc iam:
EgoCharine neutiquā officiū liberi eſſe hominis puto,
Cum is nil promereat, poſtulari id gratiæ apponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier.
C. Reddidiſti animum. P. nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, inuenite, efficite, qui detur tibi:
Ego id agam, mihi qui ne detur. C. ſat habeo. P. Dauum optume
Video. huius conſilio fretu' ſum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,
Niſi ea, quæ nihil opu' ſunt ſciri. fugin' hinc? B. ego vero ac lubens.

ACTVS II. SCENA II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

D. DI boni, boni quid porto? ſed vbi inueniam Pamphilum,
Vt metum, in quo nunc eſt, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus eſt, neſcio quid. P. nihil eſt. nondum hæc reſciuit mala.
D. Quem ego nunc credo, ſi iam audierit ſibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed vbi quæram? quo nunc primum intendam? C. ceſſas alloqui?
D. Abeo. P. Daue ades, reſiſte. D. quis homo eſt, qui me? o Pamphile,
Teipſum quæro. euge o Charine! ambo opportune: vos volo.

P. Da-

P. Daue, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas, ſcio.

C. Mea quidem hercle certe in dubio vita eſt. D. & quid tu, ſcio.

P. Nuptiæ mihi. D. & id ſcio. P. hodie. D. obtundis, tametſi intelligo.

Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. C. rem tenes.

P. Iſthuc ipſum. D. atqui iſthuc ipſum, nil pericli eſt; me vide.

P. Obſecro te, quamprimum hoc me libera miſerum metu. D. hem,

Libero. vxorem tibi iam non dat Chremes. P. qui ſcis? D. ſcio.

Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi vxorem dare

Hodie: item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.

Continuo ad te properans, percurro ad forum, vt dicam tibi hæc.

Vbi te non inuenio, ibi aſcendo in quemdam excelſum locum.

Circumſpicio: nuſquã. forte ibi huius video Byrrhiã:

Rogo: negat vidiſſe. mihi moleſtũ. quid agam, cogito.

Redeunti interea ex ipſa re mi incidit ſuſpicio. hem,

Paululum obſoni, ipſus triſtis, de improuiſo nuptiæ.

Non cohærent. P. quorſumnam iſthuc? D. ego me continuo ad Chremem.

Cum illo aduenio, ſolitudo ante oſtiũ. iam id gaudeo.

P. Recte dicis, perge. D. maneo. interea introire neminem

Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus

Nil ornati, nil tumulti. acceſſi, introſpexi. P. ſcio,

Magnum ſignum. D. num videntur conuenire hæc nuptiis?

Digitized by Google

P. Non opinor, Daue. D. opinor, narras? non recte accipis.
Certa res eſt. etiam puerum inde abiens conueni Chremis,
Olera, & piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſeni.
C. Liberatus ſum Daue hodie tua opera. D. at nullus quidem.
C. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum caput:
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam vxorem ducere.
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etſi hercle ſæpe iam me ſpes hæc fruſtrata eſt. vale.

ACTVS II. SCENA III.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. QVID igitur ſibi volt pater? cur ſimulat? D. ego dicam tibi.
Si id ſuccenſeat nunc, quia non dat tibi vxorem Chremes,
Ipſu' ſibi eſſe iniurius videatur: neque id iniuria:
Priuſquam tuum, vt ſeſe habeat, animum ad nuptias perſpexerit.
Sed ſi tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid vis? patiar? D. pater eſt Pamphile:
Difficile eſt. tum hæc ſola eſt mulier, dictum ac factum inuenerit
Aliquam cauſam, quamobrem eiiciat oppido. P. eiiciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam, Daue? D. dic te ducturum. P. hem! D. quid eſt?

Digitized by Google

P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquā faciā. D. ne nega.
P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita eſt.
Nempe hoc ſic eſſe opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie vxorem. tu, ducam, inquies:
Cedo, quid iurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc ſunt certa ei conſilia, incerta vt ſient,
Sine omni periclo. nam hocce haud dubium eſt, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea cauſa minueris
Hæc quæ facis, ne is ſuam mutet ſententiam.
Patri dic velle: vt, cũ velit tibi iure iraſci, non queat.
Nam quod tu ſperes, propulſabo facile: vxorem his moribus
Dabit nemo. inopem inueniet potius, quam te corrumpi ſinat:
Sed ſi te æquo animo ferre accipiet, neglegētē feceris.
Aliam otioſus quæret. interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem eſt. P. vide, quo inducas. D. quin taces?
P. Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. o facinus audax! P. hanc fidem
Sibi, me obſecrauit, qui ſe ſciret non deſerturum, vt darem.
D. Curabitur. ſed, pater adeſt. caue te eſſe triſtē ſentiat.

ACTVS II. SCENA IV.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. REVISO, quid agant, aut quid captent conſili.
D. Hic nunc non dubitat quin te ducturũ neges.
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:

Orationem ſperat inueniſſe ſe,
Qui differat te: proin' tu face, apud te vt ſies.
P. Modo vt poſſim Daue. D. crede hoc mihi inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTVS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. HERVS me, relictis rebus, iuſſit Pamphilum
Hodie obſeruare, vt,quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem ſequor.
Ipſum adeo præſto video cum Dauo. hoc agam.
S. Vtrumque adeſſe video. D. hem, ſerua. S. Pamphile.
D. Quaſi de improuiſo reſpice ad eum. P. ehem pater.
D. Probe. S. hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.
P. Neque iſthic neque alibi tibi vſquam erit in me mora. B hem!
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis vt te decet,
Cum iſthuc, quod poſtulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantú audio, vxore excidit.
S. I iam nunc intro, ne in mora, cum opu' ſit, ſies.
P. Eo. B. nullane in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi malle melius eſſe, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre. quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, vt pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS II. SCENA VI.

DAVVS, SIMO.

D. HIC nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hic reſtitiſſe gratia.
S. Quid Dauus narrat? D. æque quidquã nunc quidem.
S. Nihilne? hem. D. nihil prorſus. S. atqui expectabam quidem.
D. Præter ſpem euenit: ſentio: hoc male habet virum.
S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,
Huiuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
D. Nihil hercle: aut ſi adeo, bidui eſt, aut tridui
Hæc ſolicitudo: noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem recta reputauit via.
S. Laudo. D. dum licitum eſt illi, dumque ætas tulit,
Amauit: tum id clam. cauit ne vnquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, vt virum fortem decet.
Nunc vxore opus eſt; animum ad vxorem appulit.
S. Subtriſtis viſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccẽſet tibi.
S. Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil. S. quin dic, quid eſt?
D. Ait nimium parce facere ſumptum. S. mene? D. te.
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hic fiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. S. tace.
D. Commoui. S. ego, iſthæc recte vt fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hic mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

Digitized by Google

ACTVS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

M. ITA pol quidem res eſt, vt dixti Lesbia:
Fidelem haud ferme mulieri inuenias virum.
S. Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmauit fidem.
S. hem.
D. Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
M. Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli. S. o Iupiter,
Quid ego audio? actũ eſt, ſiquidẽ hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optimum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L. ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inueniam?
S. quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrina? iam ſcio: ah!
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ait?
S Hæc primum adfertur iam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina fer opem: ſerua me obſecro.
S. Hui, tam cito? ridiculum. poſtquam ante oſtium
Me audiuit ſtare, approperat. non ſat commode
Diuiſa ſunt temporibus tibi Daue hæc. D. mihin'?
S. Num immemor es diſcipuli? D. ego, quid narres,
neſcio.
S. Hiccine ſi me imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periclo fit. ego in portu nauigo.

Digitized by Google

ACTVS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILIS, SIMO, DAVVS.

L. ADHVC, Archilis, quæ adſolent, quæq; oportent
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primum fac, iſthæc vt lauet: poſt deinde,
Quod iuſſi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date: mox ego huc reuertor.
Per caſtor ſcitu' puer natu' eſt Pamphilo.
Deos quæſo, vt ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere iniuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum? D. quidnam id eſt?
S. Nõ imperabat corã, quid opus facto eſſet puerperæ:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via:
O Daue, itan' contẽnor abs te? aut itane tandẽ idoneus
Tibi videor eſſe, quem tã aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate, vt metui videar certe, ſi reſciuerim.
D. Certe hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. S. edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid rettulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc e Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?
D. Quid credas? quaſi non tibi renuntiata ſint hæc ſic fore.
S. Mihin' quiſquam? D. eho, an tute intellexti hoc adſimulari? S. irrideor.
D. Renuntiatũ eſt: nam qui iſthæc tibi incidit ſuſpicio?

Digitized by Google

S. Qui? quia te noram. D. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
S. Certe enim ſcio. D. non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.
S. Egone te? D. ſed, ſi quid narrare occœpi, continuo dari
Tibi verba cenſes. S. falſo. D. itaque hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hoc ego ſcio vnum, neminem peperiſſe hic. D. intellextin'?
Sed nihilo ſeciu' mox deferẽt puerũ huc ante oſtium.
Id ego iam nunc tibi renũtio, here, futurũ, vt ſis ſciens:
Ne tu hoc mihi poſterius dicas, Daui factum conſilio, aut dolis.
Prorſus a me opinionem hanc tuam eſſe ego amotam volo.
S. Vnde id ſcis? D. audiui, & credo. multa concurrunt ſimul,
Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc ſe e Pamphilo
Grauidam dixit eſſe. inuentum eſt falſum. nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum vt adferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum vt tu videas, nil mouẽtur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras,
Id conſilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſere hanc amarit: nunc ſibi vxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negoti. tu tamen idẽ has nuptias
Perge facere ita, vt facis: & id ſpero adiuturos deos.

S. Imo

s. Imo abi intro. ibi me opperire, &, quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino vt crederem.
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed parui pendo. illud mihi multo maxumum eſt,
Quod mihi pollicitũ' eſt ipſus gnatus. Nũc Chremem
Conueniam: orabo gnato vxorem. id ſi impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitũ' eſt, haud dubiũ eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atq; adeo in tempore eccum ipſum obuiã Chremem.

ACTVS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

s. IVBEO Chremetem. c. oh, teipſum quærebam. s. & ego te. c. optato aduenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato. id viſo, tune, an illi inſaniant.
s. Auſculta pauca: & quid ego te velim, & tu quod quæris, ſcies.
c. Auſculto: loquere, quid velis.
s. Per te deos oro, & noſtram amicitiam, Chreme,
Quæ incepta a paruis cum ætate accreuit ſimul,
Perque vnicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur;
Vt me adiuues in hac re, atque ita, vti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. c. ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando a me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem eſt vtrique, vt fiant, accerſi iube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quam commodi
Vtrique; id oro te, in commune vt conſulas,

Digitized by Google

Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
s. Imo ita volo, itaque poſtulo vt fiat, Chreme:
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat. c. quid eſt?
s. Iræ ſunt inter Glycerium & gnatum. c. audio.
s. Ita magnæ, vt ſperem poſſe auelli. c. fabulæ.
s. Profecto ſic eſt. c. ſic hercle, vt dicam tibi:
Amantium iræ, amoris integratio eſt.
s. Hem, id te oro, vt ante eamus, dum tempus datur,
Dumque eius lubido occluſa eſt contumeliis,
Priuſquam harum ſcelera & lacrumæ confictæ dolis
Reducunt animum ægrotum ad miſericordiam.
Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Coniugio liberali deuinctum, Chreme,
Dehinc facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
c. Tibi ita hoc videtur. at ego non poſſe arbitror
Neq; illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
s. Qui ſcis ergo iſthuc, niſi periclum feceris?
c. At iſthuc periclum in filia fieri, graue eſt.
s. Nempe incommoditas denique huc omnis redit;
Si eueniat, quod di prohibeant, diſceſſio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide.
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum & filiæ inuenies virum.
c. Quid iſtic? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe vtile,
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.
s. Merito te ſemper maxumum feci, Chreme.
c. Sed quid ais? s. quid? c. qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
s. Ipſu' mihi Dauus, qui intimu' eſt eorum conſiliis, dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, vt maturem.
Num cēſes faceret, filium niſi ſciret eadem hæc velle?

Tute adeo iam eius audies verba. heus, euocate huc Dauum.
Sed eccum, video ipſum foras exire.

ACTVS III. SCENA IV.

DAVVS, SIMO, CHREMES.

D. AD te ibam. S. quidnam eſt?
D. Cur non accerſitur? iam adueſperaſcit. S. audin' tu illum?
Ego dudum non nil veritus ſum Daue abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſeruorum ſolet, dolis vt me deluderes,
Propterea quod amat filius. D. egon' iſtuc facerem? S. credidi:
Idque adeo metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? S. ſcies:
Nam propemodum habeo tibi iam fidem. D. tandem agnoſti, qui ſiem.
S. Nō fuerāt nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. ſed ea gratia
Simulaui, vos vt pertentarem. D. quid ais? S. ſic res eſt. D. vide.
Nunquam quiui ego iſthuc intellegere. vah conſilium callidum.
S. Hoc audi. vt hinc te iuſſi introire, opportune hic fit mihi obuiam.
D. Hem, numnam periimus? S. narro huic, quæ tu dudum narraſti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatam vt det oro, vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optume inquam factum. S. nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modo ibo: vt apparentur, dicam: atque huc renuntio.

s. Nunc te oro, Daue, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.

D. Ego vero ſolus. s. corrigere mihi gnatum porro enitere.

D. Faciam hercle ſedulo. s. potes nunc, dum animus irritatus eſt.

D. Quieſcas. s. age igitur: vbi nunc eſt ipſus? D. mirum, ni domi eſt.

s. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullus ſum.

Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta proficiſcar via?

Nihil eſt preci loci relictum: iam perturbaui omnia:

Herum feſelli: in nuptias conieci herilem filium:

Feci hodie, vt fierent, inſperante hoc, atque inuito Pamphilo.

Hem aſtutia! quod ſi quieſſem, nihil eueniſſet mali.

Sed eccum: ipſum video: occidi:

Vtinam mihi eſſet aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACTVS III. SCENA V.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. VBI illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii. P. atque hoc confiteor

Iure obtigiſſe: quãdoquidẽ tam iners, tam nulli conſili

Sum. ſeruon' fortunas meas me commiſiſſe futili?

Ergo precium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquam à me auferet.

D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi euito hoc malum.

P. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo

Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam?

Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec de me equidem, atque id ago ſedulo.

Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquam producam moram. P. oh.

D. Viſus ſum. P. ehodum bone vir, quid ais? viden' me conſiliis tuis

Miſerum impeditum eſſe? D. at iam expediam. P. expedies? D. certe Pamphile.

P. Nempe vt modo. D. imo melius ſpero. P. oh, tibi ego vt credam furcifer?

Tu rem impeditam & perditam reſtituas? hem, quo fretu' ſum,

Qui me hodie ex tranquilliſſima re conieciſti in nuptias.

An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus? D. crucem.

Sed paululum ſine ad me vt redeam: iam aliquid diſpiciam. P. hei mihi,

Cum non habeo ſpatium, vt de te ſumam ſupplicium, vti volo:

Namque hocce tempus, præcauere mihi me, haud te vlciſci, ſinit.

ACTVS IV. SCENA I.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

C. HOCCINE credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeat alienis, atque ex incommodis
Alterius ſua vt comparet commoda? ah,
Idne eſt verum? imo id genus eſt hominum peſſumũ,
In denegando modo queis pudor eſt paululum:

Digitized by Google

Poſt vbi iam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, & timent:
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proxumus ſum egomet mihi. attamen vbi fides,
Si roges, nihil pudet. hic, vbi opus eſt,
Non verentur: illic, vbi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo iniuriam
  hanc expoſtulem?
Mala ingeram multa: atque aliquis dicat, nihil pro-
  moueris.
Multum. moleſtus certe ei fuero, atque animo mo-
  rem geſſero.
P. Charine, & me & te imprudens, niſi quid dii reſpi-
  ciunt, perdidi.
C. Itane imprudens? tandem inuenta eſt cauſa: ſolui-
  ſti fidem.
P. Qui tandem? C. etiam nunc me ducere iſtis dictis
  poſtulas?
P. Quid iſthuc eſt? C. poſtquam me amare dixi, com-
  placita eſt tibi.
Heu me miſerum, cum tuum animum ex animo ſpe-
  ctaui meo.
P. Falſu'es. C. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt
  gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
Habeas. P. habeam? ah neſcis quantis in malis verſer
  miſer,
Quantaſque hic ſuis cōſiliis mihi cōfecit ſolicitudines
Meus carnufex. C. quid iſthuc tam mirum, ſi de te
  exemplum capit?
P. Haud iſthuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amo-
  rem meum.

Digitized by Google

c. Scio, cum patre altercaſti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quiuit hodie cogere, illã vt duceres.
P. Imo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam vxorem dare.
C. Scio: tu coactus tua voluntate es. P. mane,
Nondum etiam ſcis. C. ſcio equidem illam ducturum eſſe te.
P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam deſtitit
Inſtare, vt dicerem eſſe ducturum patri:
Suadere, orare, vſqueadeo, donec perpulit.
C. Quis homo iſthuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia.
C. Quamobrem? P. neſcio. niſi mihi deos ſatis
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.
C. Factum hoc eſt Daue? D. factum eſt. C. hem quid ais ſcelus?
At tibi dii dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc, conſilium darent?
D. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.
D. Hac non ſucceſſit, alia aggrediemur via:
Niſi id putas, quia primo proceſſit parum,
Non poſſe iam ad ſalutem conuerti hoc malum.
P. Imo etiam: nam ſati' credo, ſi aduigilaueris,
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro ſeruitio debeo,
Conari manibus, pedibus, nocteisque & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum 'ſt, ſi quid præter ſpem euenit, mi ignoſcere.
Parum ſuccedit quod ago, at facio ſedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me miſſum face.
P. Cupio. reſtitue in quem me accepiſti locum.

D. Faciam. P. at iam hoc opus eſt. D. hem, ſt, mane: crepuit a Glycerio oſtium.

P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nunccine demum? D. at iam hoc tibi inuentum dabo.

ACTVS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

M. IAM, vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum

Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.

P. Myſis. M. quid eſt? hem Pamphile, optume mihi te offers. P. quid eſt?

M. Orare iuſſit, ſi ſe ames, hera, iam vt ad ſeſe venias:

Videre ait te cupere. P. vah, perii. hoc malum integraſcit.

Siccine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſolicitarier?

Nam idcirco accerſor, nuptias quod mi apparari ſēſit.

C. Quibu' quidem quam facile poterat quieſci, ſi hic quieſſet.

D. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. M. atque ædepol,

Ea res eſt, proptereaque nunc miſera in mœrore eſt. P. Myſis,

Per omneis tibi adiuro deos, nunquam eam me deſerturum:

Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omneis homines.

Hanc mihi expetiui, contigit: conueniunt mores: valeant,

Qui inter nos diſſidium volunt: hanc, niſi mors, mi adimet nemo.

M. Reſi-

M. Reſipiſco. P. non Apollinis magi' verum, atque hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, vt ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo. ſed ſi id non poterit;
Id faciã, in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe vt credat.
Quis videor? C. miſer æque atque ego. D. conſilium quæro. C. fortis es.
Scio quid conere. D. hoc ego tibi profecto effectum reddam.
P. Iam hoc opus eſt. D. quin iam habeo. C. quid eſt?
D. huic, non tibi, habeo; ne erres.
C. Sat habeo. P. quid facies? cedo. D. dies hic mi vt ſit ſati', vereor,
Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mi impedimento eſtis.
P. Ego hanc viſam. D. quid tu? quo hinc te agis? C. verum vis dicam? D. imo etiam
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho impudens, non ſatis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoueo nuptias? C. Daue attamen. D. quid ergo?
C. Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me venias, ſi quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen ſi quid. D. age, veniam. C. ſi quid,
Domi ero. D. Tu Myſis, dum exeo, parumper opperire hic.
M. Quapropter? D. ita facto eſt opus. M. matura. D. iam inquam hic adero.

Digitized by Google

ACTVS IV. SCENA III.

MYSIS.

M. NIL ne eſſe proprium cuiquam? Dii voſtrã fidẽ.
Summũ bonũ eſſe heræ putabã hũc Pamphilũ,
Amicum, amatorem, virum, in quouis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali eſt, quam illic boni.
Sed Dauus exit. mi homo, quid iſthuc obſecro eſt?
Quo portas puerum?

ACTVS IV. SCENA IV.

DAVVS, MYSIS.

D. MYSIS, nunc opus eſt tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria atque aſtutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe a me hunc ocyus,
Atque ante noſtram ianuam appone. M. obſecro,
Humine? D. ex ara hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, ſi forte opus ad herum iuſiurandum mihi
Non appoſuiſſe, vt liquido poſſim. M. intelligo.
Noua nunc religio in te iſthæc inceſſit, cedo?
D. Moue ocyus te, vt, quid agam, porro intellegas.
Pro Iupiter. M. quid? D. ſponſæ pater interuenit.
Repudio conſilium, quod primum intenderam.
M. Neſcio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me adſimulabo. tu, vt ſubſeruias
Orationi, vtcumque opu' ſit, verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,
Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid voſtrum remorer commodum.

ACTVS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

C. REVERTOR, poſtquã, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paraui, vt iubeam accerſi. ſed quid hoc?
Puer hercle eſt. mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. vbi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi,
Reliquit me homo, atque abiit. D. di voſtram fidem,
Quid turbæ eſt apud forum? quid illic hominũ litigãt?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. Cur tu obſecro hic me ſolam? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eho Myſis, puer hic vnde eſt? quiſve huc attulit?
M. Satin' ſanus es, qui me id rogites? D. quem ego igitur rogem,
Qui hic neminem alium video? C. miror, vnde ſit.
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras. non tute ipſe? D. verbum ſi mihi
Vnum, præterquam quod te rogo, faxis, caue.
M. Male dicis. D. vnde eſt? dic clare. M. a nobis. D. ha ha hæ.
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit.
C. Ab Andria eſt ancilla hæc, quantum intellego.
D. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab ianua.
Mane: caue quoquam ex iſthoc exceſſis loco.
M. Dii te eradicent: ita me miſeram territas.
D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiã rogas?
Cedo, Cuium puerum hic appoſuiſti, dic mihi.
M. Tu neſcis? D. mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo:

M. Veſtri. D. cuius veſtri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?
M. Eho, an nõ eſt? C. recte ego ſemper fugi has nuptias.
H. O facinus animaduertendum. M. quid clamitas?
D. Quemne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?
M. O hominem audacem. D. verum. vidi Cantharam
Subſarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud nouit, cuius cauſa hæc incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, vt tu ſis ſciens,
Ni puerum tollis, iamiam ego hunc mediam in viam
Prouoluam, teque ibidem peruoluam in luto.
M. Tu pol homo non es ſobrius. D. fallacia
Alia aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
Ciuem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam vxorem ducet. M. au, obſecro, an non ciuis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens pene incidi.
D. Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus aduenis:
Auſculta. C. audiui iam omnia. D. anne tu omnia?
C. Audiui inquam a principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera: hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Dauum ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi me ſenex.
C. Noui rem omnem. ſed eſt Simo intus? D. intus eſt.
M. Ne me attingas ſceleſte. ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. qui ſciam?
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Vt ſciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.
D. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

ACTVS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVVS.

C. IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſe inhoneſte optauit parere diuitias
Potius, quam in patria honeſte paupera viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, video. ſaluete. M. obſecro,
Quem video? eſtne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. o Myſis ſalue. M. ſaluos ſis Crito.
C. Itan' Chryſis? hem. M. nos quidem pol miſeras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hic? ſati'ne recte? M. nosne? ſic
Vt quimus, aiunt; quando, vt volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic ſuos parentes repperit?
M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auſpicato huc me appuli:
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquã huc tetuliſſem pedem:
Semper enim dicta eſt eius hæc atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſidet. nunc me hoſpitem
Lites ſequi, quam hic mihi ſit facile atque vtile,
Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquem amicum, & defenſorem ei:nam fere
Grandiuſcula iam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hereditatem perſequi,
Mendicum. tum, ipſam deſpoliare non libet.
M. O optume hoſpes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam. M. maxume.
D. Sequar hos: nolo me in tempore hoc videat ſenex.

ACTVS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

C. SATI' iam, ſati' Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Sati' pericli cœpi adire: orandi iam finem face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, pene illuſi vitam filiæ.
S. Imo enim quam maxume abs te poſtulo atque oro Chreme,
Vt beneficium, verbis initũ dudum, nunc re cõprobes.
C. Vide quam iniquus ſis præ ſtudio. dum efficias id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare iniuriis.
S. Quibus? C. ah rogitas? perpuliſti me, vt homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atque incertas nuptias;
Eius labore atque eius dolore gnato vt medicarer tuo.
Impetraſti: incepi, dũ res tetulit: nunc non fert: feras.
Illã hinc ciuẽ eſſe aiunt: puer eſt natus: nos miſſos face.
S. Per ego te deos oro, vt ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxume vtile eſt illũ eſſe quã deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc ſunt ficta atque incepta omnia.
Vbi ea cauſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent.
C. Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam. S. ſcio. C. at
Vero voltu; cum, ibi me adeſſe, neuter dũ perſenſerat.
S. Credo; & id facturas, Dauus dudum prædixit mihi:
Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTVS V. SCENA II.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

D. ANIMO iam nunc otioſo eſſe impero. C. hem Dauom tibi.
S. Vnde egreditur? D. meo præſidio, atque hoſpitis. S. quid illud mali eſt?
D. Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus non vidi. S. ſcelus,
Quemnam hic laudat? D. omnis res eſt iam in vado. S. ceſſo alloqui?
D. Herus eſt: quid agam? S. o ſalue bone vir. D. hem Simo, o noſter Chremes,
Omnia apparata iam ſunt intus. C. curaſti probe.
D. Vbi voles, accerſe. S. bene ſane. is enimuero hinc nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes, quid iſthic tibi negotii eſt? D. mihin'? S. ita.
D. Mihine? S. tibi ergo. D. modo introii. S. quaſi ego, quam dudum id rogem.
D. Cum tuo gnato vna. S. anne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.
Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias carnufex?
D. Sunt. S. cur igitur hic eſt? C. quid illum cenſes? cum illa litigat.
D. Imo vero indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.
Neſcio qui ſenex modo venit: ellum, confidens, catus:
Cum faciem videas, videtur eſſe quantiuis preci:
Triſtis ſeueritas ineſt in voltu, atque in verbis fides.
S. Quidnam adportas? D. nil equidem, niſi quod illum audiui dicere.

Digitized by Google

s. Quid ait tandem? D. Glycerium ſe ſcire ciuem eſſe hanc Atticam.
s. Hem Dromo, Dromo. D. quid eſt? s. Dromo. D. audi
s. verbum ſi addideris, Dromo.
D. Audi obſecro. DR. quid vis? s. ſublimem hunc intro rape, quantum potes.
DR. Quem? s. Dauom. D. quamobrem? s. quia lubet. rape, inquam. D. quid feci? s. rape.
D. Si quidquã mentitũ inuenies, occidito. s. nihil audio.
Ego iam te commotum reddam. D. tamen etſi hoc verum eſt. s. tamen
Cura adſeruandum vinctum: atque audin'? quadrupedem conſtringito.
Age, nunc iam ego pol hodie, ſi viuo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, &
Illi patrem. C. ah ne ſæui tantopere. s. Chreme,
Pietatem gnati. nonne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTVS V. SCENA III.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

P. QVIS me volt? perii, pater eſt. s. quid ais omnium? C. ah:
Rem potius ipſam dic, ac mitte male loqui.
s. Quaſi quidquam in hunc iam grauius dici poſſiet.
Ain' tandem, ciuis Glycerium eſt? P. ita prædicant.
s. Ita prædicant? ingentem confidentiam:
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num eius color pudoris ſignum vſquam indicat?
Adeon' impotenti eſſe animo, vt præter ciuium
Morem, atque legem, & ſui voluntatem patris,
Tamen hanc habere cupiat cum ſummo probro?

P. Me

P. Me miſerum. S. modone id demũ ſenſti Pamphile?
Olim iſthuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die iſthuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam ſenectam huius ſolicito amentia? an
Pro huius ego vt peccatis ſupplicium ſufferam?
Imo habeat, valeat, viuat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater? quaſi tu huius indigeas patris.
Domus, vxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant. viceris.
P. Pater, licetne pauca? S. quid dices mihi?
C. Tamen, Simo, audi. S. ego audiam? quid audiam
Chremes? C. attamen dicat ſine. S. age dicat, ſino.
P. Ego me amare hanc fateor. ſi id peccare eſt, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo. quiduis oneris impone: impera.
Vis me vxorẽ ducere? hanc amittere? vt potero, feram.
Hoc modo te obſecro, vt ne credas a me allegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. S. adducas? P. ſine pater.
C. Æquum poſtulat: da veniam. P. ſine te hoc exorem. S. ſino.
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.
C. Pro peccato magno paulum ſupplicii ſatis eſt patri.

ACTVS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

CR. MITTE orare. vna harum quæuis cauſa me, vt faciam, monet:
Vel tu, vel quod verũ eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.

CH. Andrium ego Critonem video? & certe is eſt. ſaluos ſis Crito.
Quid tu Athenas inſolens? CR. euenit. ſed hiccine eſt Simo?
CH. Hic eſt. S. mene quæris? eho, tu Glycerium hinc ciuem eſſe ais?
CR. Tu negas? S. Itane huc paratus aduenis? CR. quare? S. rogas?
Tune impune hæc facias? tune hic homines adoleſcentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
Solicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. ſanun' es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
P. Perii: metuo, vt ſubſtet hoſpes. CH. ſi Simo hunc noris ſatis,
Non ita arbitrere. bonus hic eſt vir. S. hic vir ſit bonus?
Itane adtemperate venit hodie in ipſis nuptiis,
Vt veniret antehac nunquam? eſt vero huic credendum, Chreme.
P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.
S. Sycophanta. CR. hem. CH. ſic Crito eſt hic: mitte. CR. videat, qui ſiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt, audiet.
Ego iſthæc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam, ego quæ dico, vera, an falſa audieris, iam ſciri poteſt:
Atticus quidam olim naui fracta ad Andrum eiectus eſt,
Et iſthæc vna parua virgo. tũ ille egens forte applicat

Primum ad Chryſidis patrem ſe. s. fabulam inceptat. CH. ſine.

CR. Itane vero obturbat? CH. perge. CR. tum is mihi cognatus fuit,

Qui eum recepit. ibi ego audiui ex illo ſeſe eſſe Atticum.

Is ibi mortuus eſt. CH. eius nomen? CR. nomen tam cito tibi?

Phania. CH. hem, perii. CR. verum hercle opinor fuiſſe Phaniam.

Hoc certo ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. CH. o Iupiter.

CR. Eadem hæc Chreme multi alii in Andro tum audiuere. CH. vtinam id fiet,

Quod ſpero. eho dic mihi, quid is eam tum, Crito,

Suamne aiebat eſſe? CR. non. CH. cuiam igitur? CR. fratris filiam.

CH. Certe mea eſt. CR. quid ais? s. quid tu? quid ais? P. arrige aures Pamphile.

s. Qui credis? CH. Phania ille, frater meus fuit. s. noram, & ſcio.

CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Aſiam perſequens, proficiſcitur.

Tum illam hic relinquere eſt veritus. poſtilla nunc primum audio,

Quid illo ſit factum. P. vix ſum apud me: ita animus commotus eſt, metu,

Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.

s. Næ iſtam multimodis tuam inueniri gaudeo. P. credo pater.

CH. At mihi vnus ſcrupulus etiam reſtat, qui me male habet. P. dignus es

Cum tua religione odio. nodum in ſcirpo quæris. CR. quid iſtud eſt?

Digitized by Google

CH. Nomen non conuenit. CR. fuit hercle aliud huic paruæ. CH. quod Crito?
Numquid meminiſti? CR. id quæro. P. egone huius memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, cum egomet poſſim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Paſibula.
CR. ipſa eſt. CH. ea eſt.
P. Ex ipſa millies audiui. S. omneis nos gaudere hoc Chreme,
Te credo credere. CH. ita me dii ament, credo. P. quid reſtat pater?
S. Iamdudum res reduxit me ipſa in gratiam. P. o lepidum patrem.
De vxore ita, vt poſſedi, nihil mutat Chremes. CH. cauſa optuma eſt:
Niſi quid pater aliud ait. P. nempe. S. ſcilicet. CH. dos, Pamphile, eſt
Decem talenta. P. accipio. CH. propero ad filiam. eho mecum Crito:
Nam illam me haud noſſe credo. S. cur non illam huc transferri iubes?
P. Recte admones. Dauo ego iſtuc dedam iam negoti. S. non poteſt.
P. Qui? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, & maius. P. quidnam? S. vinctus eſt.
P. Pater, non recte vinctus eſt. S. haud ita iuſſi. P. iube ſolui obſecro.
S. Age fiat. P. at matura. S. eo intro. P. o fauſtum & felicem hunc diem.

Digitized by Google

ACTVS V. SCENA V.

CHARINVS, PAMPHILVS.

C. PROVISO, quid agat Pamphilus : atque eccum. P. aliquis forſan me putet
Non hoc putare verum : at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam deorũ propterea ſempiternã eſſe arbitror,
Quod voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas
Parta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit.
Sed quem ego potiſſimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illuc gaudi eſt? P. Dauom video. nemo eſt, quem mallem, omnium:
Nam hunc ſcio mea ſolide ſolũ gauiſurum eſſe gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

D. PAMPHILVS vbinam hic eſt? P. Daue. D. quis homo'ſt? P. ego ſum. D. o Pamphile.
P. Neſcis quid mihi obtigerit. D. certe: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.
P. Et quidem ego. D. more hominum euenit, ego vt quod ſum nactus mali,
Prius reſciſceres tu, quam ego, tibi quod euenit boni.
P. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. D. o factum bene.
C. Hem. P. pater amicus ſummus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probe.
P. Nec mora vlla eſt, quin iam vxorem ducam. C. num ille ſomniat

Digitized by Google

Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero Daue? D. ah deſine:
Solus eſt, quem diligunt dii. C. ſaluus ſum, ſi hæc vera ſunt.
Conloquar. P. quis homo eſt? Charine, in tempore ipſo mi aduenis.
C. Bene factum. P. hem, audiſti? C. omnia. age, me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes. facturum, quæ voles, ſcio omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum expectare, dum exeat.
Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Daue abi domum,
Propere accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeant huc: intus deſpōdebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. plaudite.

Digitized by Google

P. TERENTII
EVNVCHVS.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA ÆDILIBVS CVRVLIBVS. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRÆNESTINVS. MODVLAVIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS DVABVS DEXTRA, ET SINISTRA. GRÆCA MENANDRV, ACTA II. M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
PHÆDRIA adoleſcens.
PARMENO ſeruus.
THAIS meretrix.
GNATHO paraſitus.
CHÆREA adoleſcens.
THRASO miles.
PYTHIAS ancilla.
CHREMES ſenex.
ANTIPHO adoleſcens.
DORIAS ancilla.
DORVS eunuchus.
SANGA ſeruus.
SOPHRONA nutrix.
LACHES ſenex.

Perſonæ mutæ.

STRATO militis ſeruus.
SIMALIO ſeruus.
DONAX ſeruus.
SYRISCVS ſeruus.
SANNIO ſeruus.
PAMPHILA adoleſcentula, omnibus amica.

Digitized by Google

EVNVCHI ARGVMENTVM,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

SORORem falſo dictitatam Thaidis,
Id ipſum ignorans, miles aduexit Thraſo,
Ipſique donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur. ſuadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem. ſed Atticus
Ciuis repertus frater eius, conlocat
Vitiatam ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

TE-

TERENTII EVNVCHVS.

PROLOGVS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, & minime multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementius
Exiſtimauit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, & eaſdem deſcribendo male, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius vnde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quam illic, qui petit, vnde is ſit theſaurus ſibi,
Aut vnde in patrium monumentum peruenerit.
Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus iam ſum, nihil eſt quod dicat mihi.
Is ne erret, moneo, & deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur:
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere

Ita, vt facere inſtituit. nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit, ſibi vt inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cum ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poetam fabulam
Dediſſe, & nil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Næui, & Plauti veterem fabulam;
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poetæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quod ſi perſonis iiſdem vti aliis non licet:
Qui magis licet currentes ſeruos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſeruum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
Nullum eſt iam dictum, quod non dictum ſit prius.
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt noui.
Date operam, & cum ſilentio animaduortite,
Vt pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTVS I. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. QVID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cum accerſor vltro? an potius ita me comparem,

Digitized by Google

Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, reuocat. redeam? non, ſi me obſecret.
PA. Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:
Verum ſi incipies, neque pertendes nauiter,
Atque vbi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, vltro ad eam venies, indicans
Te amare, & ferre non poſſe; actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, vbi te victum ſenſerit.
Proin tu, dum eſt tempus, etiam atque etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neque conſilium neque modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,
Suſpiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illũ? quæ me? quæ non? ſine modo:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem.
Hæc verba mehercule vna falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te vltro accuſabit, & ei dabis
Vltro ſupplicium. PH. indignum facinus. nunc ego &
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Viuus, videnſque pereo: nec, quid agam, ſcio.
PA. Quid agas? niſi vt te redimas captum quam queas
Minimo. ſi nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te afflictes. PH. itane ſuades? PA. ſi ſapis:
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

Digitized by Google

ACTVS I. SCENA II.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

T. MISERAM me! vereor ne illud grauius Phædria
Tulerit, neve aliorsũ, atq; ego feci, acceperit,
Quod heri intromiſſus non eſt. PH. totus Parmeno
Tremo horreoque, poſtquam aſpexi hanc. PA. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun' eras mi Phædria?
Quid hic ſtabas? cur non recta introibas? PA. ceterum
De excluſione verbum nullum. T. quid taces?
PH. Sane quia vero hæ mihi patent ſemper fores,
Aut quia ſum apud te primus. T. miſſa iſtæc face.
PH. Quid miſſa? o Thais, Thais, vtinam eſſet mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
Vt aut hoc tibi doleret itidem, vt mihi dolet;
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obſecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligã,
Eo feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, vt fit, miſera præ amore excluſiſti hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age. ſed, huc qua gratia
Te accerſi iuſſi, auſculta. PH. fiat. T. dic mihi
Hoc primũ, potin' eſt hic tacere? PA. egone? optume.
Verum heus tu, lege hac tibi meam aſtringo fidem:
Quæ vera audiui, taceo, & contineo optume:
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuo palam eſt.
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, tacere ſi vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.

PA. Poteſt taceri hoc. T. ibi tum matri paruolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. PH. ciuemne? T. arbitror:
Certum non ſcimus: matris nomen & patris
Dicebat ipſa: patriam & ſigna cetera
Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, e prædonibus,
Vnde emerat, ſe audiſſe, abreptam e Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit ſtudioſe omnia
Docere, educere, ita vti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quo cum tum vno rem habebã, hoſpite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. Vtrumque hoc falſum eſt: effluet. T. qui iſthuc?
PA. quia
Neque tu vno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.
T. Ita eſt. ſed ſine me peruenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus. te interea loci
Cognoui. tute ſcis, poſtilla quam intumum
Habeam te, & mea conſilia vt tibi credam omnia.
PH. Neque hoc tacebit Parmeno. PA. oh, dubiumne id eſt?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua eſt
Nuper. eius frater aliquantum ad rem eſt auidior.
Is vbi hancce forma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, precium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignaruſque omnium.
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulo:

Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, vbi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare;
Verum id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adiecit. PH. etiamne amplius?
T. Nil: nam quæſiui. nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere.
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, vt ſuis
Reſtituam ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neq; cognatū. quamobrem Phædria
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma,
Ego quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
PA. Eu noſter, laudo. tandem perdoluit: vir es.
PH. Haud ego neſciebam, quorſum tu ires. paruola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, vt reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Excludor ego, ille recipitur. qua gratia?
Niſi illum plus amas, quam me, & iſtam nunc times,
Quæ abducta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo ſolicitat? cedo.
Num ſolus ille dona dat? nunc vbi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nonne, vbi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſiui? eunuchum porro dixti velle te,
Quia ſolæ vtuntur his reginæ. repperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. quid iſtuc Phædria?
Quamquam illā cupio abducere, atque hac re arbitror

Id fieri poſſe maxume; verumtamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam vt iuſſeris.
PH. Vtinam iſtuc verbum ex animo ac vere diceres,
Potius quam te inimicum habeam. ſi iſtuc crederem
Sincere dici, quiduis poſſem perpeti.
PA. Labaſcit, victus vno verbo. quam cito?
T. Ego non ex animo miſera dico? quam ioco
Rem voluiſti a me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas ſolum. PH. ſiquidem biduum.
Verum ne fiant iſti viginti dies.
T. Profecto non plus biduum, aut. PH. aut? nihil moror.
T. Non fiet. hoc modo ſine te exorem. PH. ſcilicet
Faciundum eſt, quod vis. T. merito amo te. bene facis.
PH. Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. PA. maxume.
PH. In hoc biduum Thais vale. T. mi Phædria,
Et tu. numquid vis aliud? PH. egone quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens vt ſies:
Dies noctеſque ames me: me deſideres:
Me ſomnies: me expectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremo animus, quando ego ſum tuus.
T. Me miſeram, forſitan hic mihi parum habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certo ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo
Cordi eſſe quemquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid huius feci, cauſa virginis
Feci: nam me eius ſpero fratrem propemodum
Iam reperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem: &
Is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque expectabo, dum venit.

ACTVS II. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

PH. ITA face, vt iuſſi, deducantur iſti. PA. faciam. PH. at diligenter.
PA. Fiet. PH. at mature. PA. fiet. PH. ſatin' hoc mandatum eſt tibi?
PA. Ah rogitare? quaſi difficile ſiet. vtinam
Tam aliquid facile inuenire poſſis, Phædria,
Hoc quam peribit. PH. ego quoque vna pereo, quod mi eſt carius.
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. PA. minime: quin
Effectum dabo. Sed numquid aliud imperas?
PH. Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: &
Iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
PA. Memini, tametſi nullus moneas. PH. ego rus ibo, atque ibi manebo.
PA. Cenſeo. PH. ſed heus tu. PA. quid vis? PH. cenſen' poſſe me obfirmare &
Perpeti, ne redeam interea? PA. tene? non hercle arbitror:
Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.
PH. Opus faciam, vt defatiger vſque, ingratiis vt dormiam.
PA. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. PH. ah, nil dicis Parmeno.
Eiiciunda hercle hæc mollities animi. nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum triduum? PA. hui,
Vniuorſum triduum? vide quid agas. PH. ſtat ſententia.

PA. Dii

PA. Dii boni, quid hoc morbi eſt? adeon' homines immutarier
Ex amore, vt non cognoſcas eumdem eſſe? Hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis ſeuerus quiſquam, nec magis continens.
Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem eſt paraſitus Gnatho
Militis. ducit ſecum vna virginem huic dono: papæ,
Facie honeſta. Mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc ſuperat ipſam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. DII immortales, homini homo quid præſtat? ſtulto intellegens
Quid intereſt? Hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie aduenienſ quemdam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis anniſque obſitum.
Quid iſtuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi,
Hem quo redactus ſum. omnes noti me atque amici deſerunt.
Hic ego illum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignauiſſime,
Itane paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?

Digitized by Google

Simul conſilium cum re amiſti? Viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cum eſt, nil defit tamen:
At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. Quid?tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondã quæſtus apud ſeclũ prius.
Hoc nouum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inueni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt. hos conſector: hiſce ego non paro me vt rideant,
Sed eis vltro arrideo,& eorum ingenia admiror ſimul:
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: poſtremo imperaui egomet mihi,
Omnia aſſentari. is quæſtus nũc eſt multo vberrimus.
P. Scitum hercle hominem: hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum vbi aduenimus,
Concurrunt læti mi obuiam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus & re ſalua & perdita profueram & proſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: aduentum gratulantur.
Ille vbi miſer, famelicus, videt me eſſe in tantum honorem,
Et tam facile victum quærere; ibi homo cœpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari iuſſi:

Si potis eſt, tamquam philoſophorum habent diſcipli-
næ ex ipſis

Vocabula, paraſiti itidem vt Gnathonici vocentur.

P. Viden' otium, & cibu' quid facit alienus? G. ſed ego
ceſſo

Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam
vt veniat.

Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,

Riualis ſeruum. ſalua eſt res. nimirum hic homines
frigent.

Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. hice hoc mu-
nere arbitrantur

Suam Thaidem eſſe. G. Plurima ſalute Parmenonem

Summum ſuum impartit Gnatho. quid agitur? P. ſta-
tur. G. video:

Numquidnam hic, quod nolis, vides? P. te. G. credo.
at numquid aliud?

P. Qui dum? G. quia triſti' es. P. nihil equidem. G. ne ſis.
ſed quid videtur

Hoc tibi mancupium? P. non malum hercle. G. vro ho-
minem. P. vt falſus animi eſt.

G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe?
P. hoc nunc dicis,

Eiectos hinc nos. omnium rerum heus viciſſitudo eſt.

G. Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietũ reddã;

Ne furſum, deorſum curſites; neue vſque ad lucem
vigiles.

Ecquid beo te? P. men'? papæ. G. ſic ſoleo amicos.
P. laudo.

G. Detineo te fortaſſe: tu profectus alio fueras.

P. Nuſquam. G. tum tu igitur paululum da mihi ope-
ræ: fac admittar

Ad illam. P. age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia
iſtam ducis.

G. Num quem euocari hinc vis foras? P. ſine biduum hoc prætereat.
Qui mihi nunc vno digitulo forem aperis fortunatus,
Næ tu iſtam faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
G. Etiam nunc hic ſtas Parmeno? eho numnam tu hic relictus cuſtos,
Ne quis forte internuntius clam a milite ad iſtam curſitet?
P. Facete dictum. mira vero, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, qui ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.
Non temere eſt: & properans venit. neſcio quid circumſpectat.

ACTVS II. SCENA III.

CHÆREA, PARMENO.

C. OCCIDI.
Neque virgo eſt vſquam, neque ego, qui illam e conſpectu amiſi meo.
Vbi quæram? vbi inueſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: vna hæc ſpes eſt; vbi vbi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulcram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum,
De amore neſcio quid loquitur. o infortunatũ ſenem.
Hic vero eſt, qui ſi occeperit, ludum iocumque dices
Fuiſſe illum alterum, præut huius rabies quæ dabit.
C. Vt di illum deæque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt;

Meque adeo, qui reſtiterim: tum autem qui illum flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem. ſalue. P. quid tu es triſtis, quidve alacris?

Vnde is? C. egone? neſcio hercle, neque vnde eam, neque quorſum eam:

Ita prorſum oblitus ſum mei.

P. Qui quæſo? C. amo. P. ehem. C. nunc Parmeno te oſtendes, qui vir ſies.

Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inueni

Modo, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt noſcas meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

P. Age inepte. C. hoc hercle factum eſt. fac ſis nunc promiſſa appareant,

Siue adeo digna res eſt, vbi tu neruos intendas tuos.

Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: quas matres ſtudent

Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, vt gracilæ ſiẽt.

Si qua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum:

Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura iunceas:

Itaque ergo amantur. P. quid tua iſtæc? C. noua figura oris. P. papæ.

C. Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. P. anni? C. ſedecim.

P. Flos ipſe. C. hanc tu mihi vi, clam, precario

Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modo.

P. Quid, virgo cuia eſt? C. neſcio hercle. P. vnde eſt? C. tantumdem. P. vbi habitat?

C. Ne id quidem. P. vbi vidiſti? C. in via. P. qua ratione amiſiſti?

C. Id equidem aduenieńs mecum ſtomachabar modo.:
Neque quemquam hominem eſſe ego arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduerſæ ſient.
Quid hoc eſt ſceleris? perii. P. quid factum eſt? C. rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Noſtin'? P. quidni? C. is, dum ſequor hanc, fit mihi obuiam.
P. Incommode hercle. C. imò enimuero infeliciter:
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum, liquet mihi deierare, his menſibus
Sex ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho, nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxume.
C. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,
Incuruus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit. reſtiti.
Scin' quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? vt diligenter nunties
Patri, aduocatus mane mihi eſſe vt meminerit.
Dum hæc dicit, abiit hora. rogo, num quid velit.
Recte, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc aduorterat
In noſtram hanc plateam. P. mirum, ni hanc dicis, modo
Huic quæ data eſt dono. C. huc cũ aduenio, nulla erat.
P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
C. Verum, paraſitus cum ancilla. P. ipſa eſt: ilicet
Deſine. iam conclamatum eſt. C. alias res agis.
P. Iſtuc ago quidem. C. noſtin' quæ ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin'? P. vidi, noui: ſcio quo abducta ſit.
C. Eho Parmeno mi, noſtin'? P. noui. C. & ſcis, vbi ſiet?

P. Huc deducta eſt ad Thaidem: ei dono data eſt.
C. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc? P. miles Thraſo,
Phædriæ riualis. C. duras fratris partes prædicas.
P. Imo enim, ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis dicas. C. quodnam quæſo hercle? P. Eunuchum. C. illumne obſecro
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt here, ſenem, mulierem?
P. Iſtunc ipſum. C. homo quatietur certe cũ dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſciui nobis vicinam. P. haud diu eſt.
C. Perii. nunquamne etiam me illam vidiſſe? ehodum dic mihi,
Eſtne, vt fertur, forma? P. ſane. C. at nihil ad noſtram hanc. P. alia res eſt.
C. Obſecro te hercle Parmeno, fac vt potiar. P. faciam ſedulo, ac
Dabo operam, adiutabo. numquid me aliud? C. quo nunc is? P. domum,
Vt mancipia hæc, ita vt iuſſit frater, deducam ad Thaidem.
C. O fortunatum iſtum Eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
P. Quid ita? C. rogitas? ſumma forma ſemper conſeruam domi
Videbit, conloquetur, aderit vna in vnis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
P. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? C. quare Parmeno?
Reſponde. P. capias tu illiu' veſtem. C. veſtem? quid tum poſtea?

Digitized by Google

P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te eſſe illum dicam. C. intellego.

P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:

Cibum vna capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:

Quandoquidem illarum neque quiſquam te nouit, neque ſcit qui ſies.

Præterea forma, ætas ipſa eſt, facile vt te pro Eunucho probes.

C. Dixiſti pulcre: nunquam vidi melius conſilium dari.

Age eamus intro: nunc iam orna me, abduc, duc quantum potes.

P. Quid agis? iocabar equidem. C. garris. P. perii, quid ego egi miſer?

Quo trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.

C. Eamus. P. pergin'? C. certum eſt. P. vide ne nimium calidum hoc ſit modo.

C. Non eſt profecto. ſine. P. atenim iſtæc in me cudetur faba. ah

Flagitium, facinus. C. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, noſtramque adoleſcentiam

Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, vt ab illis fallimur?

An potius hæc patri æquom eſt fieri, vt a me ludatur dolis?

Quod qui reſcierint, culpent: illud merito factum omnes putent.

P. Quid

P. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias. verum ne poſt conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. iubesne? C. iubeo, cogo, atque impero.
Nunquam defugiam auctoritatem. P. ſequere. C. dii vortant bene.

ACTVS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. MAGNAS vero agere gratias Thais mihi?
G. Ingenteis. T. ain' tu, læta eſt? G. non tam ipſo quidem
Dono, quam abs te datum eſſe: id vero ſerio
Triumphat. P. huc prouiſo, vt, vbi tempus ſiet,
Deducam. ſed eccum militem. T. eſt iſtuc datum
Profecto mihi, vt ſint grata quæ facio omnia.
G. Aduorti hercle animum. T. vel rex ſemper maxumas
Mihi agebat, quidquid feceram: aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe tranſmouet, qui habet ſalem;
Qui in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. ſcilicet.
G. Geſtare. T. vero. credere omnem exercitum,
Conſilia. G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negoti ſi quando odium ceperat,
Requieſcere vbi volebat, quaſi: noſtin'? G. ſcio.
Quaſi vbi illam expueret miſeriam ex animo. T. tenes.
Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi. G. hui,
Regem elegantem narras. T. imo ſic homo
Eſt perpaucorũ hominum. G. imo nullorum arbitror,
Si tecum viuit. T. inuidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego flocci pendere:

Illi inuidere miſere. verum vnus tamen
Impenſe, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is vbi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulcre mehercle dictum, & ſapienter. papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quidni eſſet? PA. dii voſtram fidẽ, hominẽ perditũ,
Miſerumque, & illum ſacrilegũ. T. quid illud Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Numquid tibi dixi? G. nunquam: ſed narra obſecro.
Plus millies iam audiui. T. vna in conuiuio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Forte habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. quid agis, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, ha, hæ.
T. Quid eſt? G. facete, lepide, laute, nihil ſupra.
Tuumne obſecro te hoc dictum erat? vetu' credidi.
T. Audieras? G. ſæpe; & fertur in primis. T. meum eſt.
G. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.
P. At te dii perdant. G. quid ille quæſo? T. perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de iſtac Thaidi,
Quod eam me amare ſuſpicata eſt? G. nihil minus,
Imo magis auge ſuſpicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? ſi quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut ſi laudat, te vt male vrat. T. ſentio.
G. Id vt ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.
Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. ſi quando illa dicet, Phædriam
Commiſſatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. ſi laudabit hæc
Illius formam; tu huius contra. denique
Tu par pari referto, quod eam remordeat.

T. Siquidem me amaret, tum iſtuc prodeſſet Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,
Iamdudum amat te: iamdudum illi facile fit
Quod doleat. metuit ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
M. Bene dixti. at mihi iſtuc non in mentem venerat.
G. Ridiculum: non enim cogitaras. ceterum,
Idem hoc tute melius quanto inueniſſes Thraſo?

ACTVS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

TH. AVDIRE vocem viſa ſum modo militis:
Atq; eccũ. ſalue mi Thraſo. THR. o Thais mea,
Meum ſuauium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? PA. quam venuſte, quod dedit
Principium aduenienſ. TH. plurimum merito tuo.
GN. Eamus ergo ad cœnam: quid ſtas? PA. hem alterũ.
Ex homine hunc natum dicas. TH. vbi vis, non moror.
PA. Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.
Ituran' Thais quopiam es? TH. ehem Parmeno,
Bene pol feciſti. hodie itura. PA. quo? TH. ecquid hunc vides?
PA. Video, & me tædet. vbi vis, dona adſunt tibi
A Phædria. TH. quid ſtamus? cur non imus hinc?
PA. Quæſo hercle vt liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, conuenire & conloqui.
THR. Perpulcra credo dona, haud noſtris ſimilia.
PA. Res indicabit. heus iubete iſtos foras
Exire, quos iuſſi. ocyus procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt vſque hæc. THR. hic ſunt tres minæ.
GN. Vix. PA. vbi tu es Dore? accede huc. hem Eunuchum tibi.

Digitized by Google

Quam liberali facie, quam ætate integra!
TH. Ita me di ament, honeſtus eſt. PA. quid tu ais Gnatho?
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis. quæ liberum
Scire æquom eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrius.
PA. Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te viuere, & ſua cauſa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat, neque tibi obſtat: quod quidam facit.
Verum, vbi moleſtum non erit, vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.
THR. Apparet ſeruom hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique. GN. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.
PA. Tace tu: quem ego eſſe infra infimos omnes puto
Homines. nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
E flamma petere te cibum poſſe arbitror.
THR. Iamne imus? TH. hos prius introducam, &, quæ volo,
Simul imperabo. poſt, continuo exeo.
THR. Ego hinc abeo: tu iſtam opperire. PA. haud conuenit,
Vna cum amica ire imperatorem in viam.
THR. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
GN. Ha, ha, hæ. THR. quid rides? GN. iſtuc, quod dixti modo,
Et illud de Rhodio dictum cum in mentem venit.
Sed Thais exit. THR. abi, præcurre, vt ſint domi
Parata. GN. fiat. TH. diligenter Pythias
Fac cures, ſi Chremes huc forte aduenerit,

Vt ores, primum vt maneat: ſi id non commodum eſt,
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
PY. Ita faciam. TH. quid? quid aliud volui dicere?
Hem, curate iſtam diligenter virginem.
Domi adſitis, facite. THR. eamus. TH. vos me ſequimini.

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

C. PROFECTO, quanto magis magiſque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnũ malum:
Ita me video ab ea aſtute labefactarier.
Iam tum, cum primum iuſſit me ad ſe accerſier,
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni, cauſam, vt ibi manerem, repperit:
Ait rem diuinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum. iam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Vbi friget, huc euaſit, quam pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, iam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quam longe a mare.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe a me auellere.
Poſtremo, ecqua inde parua periſſet ſoror;
Ecquis cum ea vna; quid habuiſſet, cum perit;
Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæritet?
Niſi ſi illa forte, quæ olim periit paruola
Soror, hanc ſe intendit eſſe, vt eſt audacia.
Verum ea ſi viuit, annos nata eſt ſedecim,
Non maior: Thais, ego quam ſum, maiuſcula eſt.
Miſit porro orare, vt venirem, ſerio.
Aut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertio. heus, heus. P. hic quis eſt?
C. Ego ſum Chremes. P. o capitulum lepidiſſimum.

c. Dico ego mi inſidias fieri? p. Thais maxumo
Te orabat opere, vt cras redires. c. rus eo.
p. Fac amabo. c. non poſſum, inquam. p. at apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. c. nihil minus. p. cur mi Chremes?
c. Malam rem. abis hinc? p. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, vt illuc tranſeas, vbi illa eſt. c. eo.
p. Abi Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

A. HERI aliquot adoleſcentuli coiimus in Piræo,
In hunc diem vt de ſymbolis eſſemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutũ eſt.
Præteriit tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere, vt illũ quæram:
Idque adeo viſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc a Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neq; cõiicere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet priu', quid ſcit, ſciſcitari.

ACTVS III. SCENA V.

CHÆREA, ANTIPHO.

c. NVM quis hic eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.

Iamne erũpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,
Nunc tempu' profectò eſt, cum perpeti me poſſum interfici:
Ne vita aliqua hoc gaudium contaminet ægritudine.
Sed neminemne curiòſum interuenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquo eam, rogitando obtundat, enecet,
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quo pergam, vnde emergam, vbi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim anne inſaniam?
A. Adibo, atq; ab eo gratiã hanc, quã video velle, inibo.
Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſatisne ſanus? quid me
Aſpectas? quid taces? C. o feſtus dies hominis: amice
Salue: nemo eſt omnium, quem ego magi' nunc cuperem quam te.
A. Narra iſtuc quæſo quid ſiet. C. imo ego te obſecro hercle, vt audias.
Noſtin' hanc, quam frater amat? A. noui. nempe opinor Thaidem.
C. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. C. quædam hodie eſt ei dono data
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem prædicem aut laudem Antipho,
Cum ipſum me noris, quam elegans formarum ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. ain' tu? C. primam dices, ſcio, ſi videris.
Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:

Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me
Parmeno
Ibi ſeruus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tace ſis,
citius audies.
Vt veſtẽ cũ illo mutẽ, & pro illo iubeã me illuc ducier.
A. Pro eunuchon'? C. ſic eſt. A. quid tandem ex ea re vt
caperes commodi?
C. Rogas? viderem, audirem, eſſem vna, qua cum cu-
piebam Antipho.
Num parua cauſa, aut parua ratio eſt? traditus ſum
mulieri.
Illa illico vbi me accepit, læta vero ad ſe abducit do-
mum,
Commendat virginem. A. cui? tibine? C. mihi. A. ſatis
tuto tamen.
C. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, & mihi, ne
abſcedam, imperat,
In interiore parte vt maneam ſolus cum ſola. annuo,
Terram intuens modeſte. A. miſer. C. ego, inquit, ad
cœnam hinc eo:
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſ-
ſent, manent
Nouitiæ. continuo hæc adornant, vt lauet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in con-
claui ſedet,
Suſpectans tabulam quamdam pictam, vbi inerat
pictura hæc, Iouem
Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gre-
mium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare cœpi. & quia conſimi-
lem luſerat
Iam olim ille ludum, impendio magis animu' gaude-
bat mihi,
Deũ ſeſe in hominẽ conuertiſſe, atq; per alienas tegulas
Fucum

Fucum factum mulieri, veniſſe per impluuium clanculum.
At quem Deum? qui tẽpla cœli ſumma ſonitu cõcutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accerſitur lauatum interea virgo.
It, lauit, redit: deinde illam in lecto illæ conlocarunt.
Sto expectans, ſi quid mihi imperent. venit vna, heus tu, inquit, Dore
Cape hoc flabellum, ventulum huic ſic facito dum lauamus.
Vbi nos lauerimus, ſi voles, lauato. accipio triſtis.
A. Tum equidem iſtuc os tuum impudens videre nimium vellem,
Quis eſſet ſtatus, flabellulum tenere te aſinum tãtum.
C. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe:
Abeunt lauatum, perſtrepunt, ita vt fit, domini vbi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit. ego limis ſpecto
Sic per flabellum clanculũ, & ſimul alia circũſpecto
Satin' explorata ſint. video eſſe: peſſulum oſtio obdo.
A. Quid tum? CH. quid? quid tum, fatue? A. fateor. CH. egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam breuem, tam optatam, tam inſperatam,
Amitterem? tum pol ego is eſſem vero, qui ſimulabar.
A. Sane, hercle, vt dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
CH. Paratum eſt. A. frugi es. vbi? domin'? CH. imo apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt. CH. ſed tanto ocyus properemus. A. muta veſtem.

CH. Vbi mutem? perii: nam domo exulo nunc. metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me: ibi proxumum eſt vbi mutes. CH. recte dicis.
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere vna tecum. A. fiat.

ACTVS IV. SCENA I.

DORIAS.

D. ITA me dii ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſanu' turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte aduenit Chremes adoleſcens frater virginis,
Rogat, illum admitti vt iubeat. ille continuo iraſci, neque
Negare audere. Thais porro inſtare, vt hominem inuitet. id
Faciebat retinendi illius cauſa: quia, illa quæ cupibat
De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat triſtis. manſit ibi. illa cum illo ſermonē occipit.
Miles vero ſibi putare adductū ante oculos æmulum:
Voluit facere contra huic ægre: heus heus, inquit, puer huc Pamphilam
Accerſe, vt delectet hic nos. illa exclamat, minime gentium.
Tun' in conuiuiū illam? miles tēdere. inde ad iurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi vt auferam.
Hoc eſt ſigni, vbi primum poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

Digitized by Google

ACTVS IV. SCENA II.

Phædria.

P. Dvm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita vt fit, vbi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem. quid opu' eſt verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam. longe iam abieram,
Cum ſenſi. redeo ſurſum, male vero me habens.
Vbi ad ipſum veni diuorticulum, conſtiti:
Occepi mecum cogitare, hem biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt? quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eho ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt. villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc quod timida ſubito egreditur Pythias?

ACTVS IV. SCENA III.

Pythias, Phædria, Dorias.

PY. Vbi illum ego ſceleroſum miſera atque impium inueniam? aut vbi
Quæram? hoccine tam audax facinus eſſe auſum?
PH. perii. hoc quid ſit vereor.
PY. Quin inſuper etiam ſcelu', poſtquam ludificatu' eſt virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, eam ipſam capillo conſcidit.
PH. Hem. PY. qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego vnguibus facile illi in oculos inuolē venefico?
PH. Profecto neſcio quid abſente nobis turbatum eſt domi.

Adibo. quid iſthuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythias?

PY. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quo dignu' es cum donis tuis

Tam lepidis. PH. quid iſtuc eſt rei?

PY. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?

Vitiauit virginem, quam heræ dederat dono miles. PH. quid ais?

PY. Perii. PH. temulenta es. PY. vtinam ſic ſient, mihi qui male volunt.

D. Au, obſecro mea Pythias, quid iſtucnam monſtri fuit?

PH. Inſanis: qui iſtuc facere eunuchus potuit? PY. ego illum neſcio

Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.

Virgo ipſa lacrumat, neque cum rogites quid ſit, audet dicere.

Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,

Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. PH. nequeo mirari ſatis,

Quo abire ignauos ille poſſit longius, niſi domum

Forte ad nos rediit. PY. viſe amabo, num ſit. PH. iam faxo ſcies.

D. Perii, obſecro. tam infandum facinus mea tu, ne audiui quidem.

PY. At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maxumos,

Sed nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat:

Nam illum aliquo concluſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTVS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA, DORVS, PYTHIAS, DORIAS.

PH. Exi foras ſceleſte: at etiam reſtitas
Fugitiue? prodi, male conciliate. DO. obſecro.
PH. oh,
Illud vide, os vt ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
Quid narras? paulum ſi ceſſaſſem Pythia,
Domi non offendiſſem: ita iam ornabat fugam.
PY. Habesne hominem amabo? PH. quidni? PY. o factum bene!
DO. Iſtuc pol vero bene. PY. vbi eſt? PH. rogitas, non vides?
PY. Videam obſecro, quem? PH. hunc ſcilicet. PY. quis hic eſt homo?
PH. Qui ad vos deductus hodie eſt. PY. hũc oculis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit Phædria.
PH. Non vidit? PY. an tu hunc credidiſti eſſe, obſecro,
Ad nos deductum? PH. namque alium habui neminem. PY. au,
Nec comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat
Honeſta facie, & liberali. PH. ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace obſecro: quaſi vero paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu videre vero velles Phædria.
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtellino. PH. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eo redigis me, vt, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin' ego te? DO. emiſti. PY. iube mihi denuo
Reſpõdeat. PH. roga. PY. veniſtin' hodie ad nos? negat.

Digitized by Google

At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. PH. agedum, hoc mihi expedi:
Primum vnde habes iſtam, quam habes, veſtem? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? DO. venit Chærea.
PH. Fraterne? DO. ita eſt. PH. quando? DO. hodie. PH. quam dudum? DO. modo.
PH. Quicum? DO. cum Parmenone. PH. norasne eum prius?
DO. non: nec, quis eſſet, vnquam audieram dicier.
PH. Vnde igitur, meum fratrem eſſe, ſciebas? DO. Parmeno
Dicebat eum eſſe: is dedit mihi hanc. PH. occidi.
DO. Meam ipſe induit: poſt vna ambo abierunt foras.
PY. Iam ſati' credis ſobriam eſſe me, & nil mentitam tibi?
Iam ſati' certum eſt virginem vitiatam eſſe? PH. age nunc bellua,
Credis huic quod dicat? PY. quid iſti credam? res ipſa indicat.
PH. Concede iſtuc paululum. audin'? etiam paululum. ſat eſt.
Dic dum hoc rurſum, Chærean' tuam veſtem detraxit tibi?
DO. Factum. PH. & ea eſt indutus? D. factum. PH. & pro te huc deductu' eſt? DO. ita.
PH. Iupiter magne, o ſceleſtum, atque audacem hominem. PY. væ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos irriſas modis?
PH. Mirum ni credis quod iſte dicat. quid agam, neſcio.
(Heus tu negato rurſum.) poſſumne ego hodie ex te exſculpere
Verum? vidiſtin' fratrem Chæream? DO. non. PH. non poteſt ſine

Digitized by Google

Malo fateri, video. ſequere me hac. modo ait, modo negat.
Ora me. DO. obſecro te vero Phædria. PH. in' intro nunc iam? DO. hoi, hei.
PH. Alio pacto honeſte quo modo hinc nunc abeam, neſcio:
Actum eſt ſiquidem. tu me hic etiam nebulo ludificabere?
PY. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me viuere.
D. Sic eſt. PY. inueniam parem vbi pol hodie referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum cenſes Dorias? D. de iſtac rogas
Virgine? PY. ita: vtrum taceamne, an prædicem? D. pol, ſi ſapis,
Quod ſcis neſcis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re & te omni turba euoluis, & illi gratum feceris.
Id modo dic, abiſſe Dorum. PY. ita faciam. D. ſed videon' Chremem?
Thais iam aderit. PY. quid ita? D. quia, cum inde abeo, iam tunc cœperat
Turba inter eos. PY. tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid fiet.

ACTVS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

C. AT at, data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.
Ac dum accubabam, quam videbar mihi eſſe pulcre ſobrius:

Poſtquam ſurrexi, neque pes neque mens ſatis ſuum officium facit.

P. Chreme. C. quis eſt? ehem Pythia, vah quanto nunc formoſior

Videre, quam dudum? P. certe quidem tu pol multo alacrior.

C. Verbum hercle verum hoc eſt: ſine Cerere & Libero friget Venus.

Sed Thais multo ante venit? P. an abiit iam a milite?

C. Iamdudum, ætatem. lites factæ ſunt inter eos maxumæ.

P. Nil dixit tum, vt ſequerere ſeſe? C. nihil, niſi abiens mihi innuit.

P. Eho, nonne id ſat erat? C. at neſciebam id dicere illam, niſi quia

Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.

Sed eccam ipſam video: miror, vbi huic ego anteuorterim.

ACTVS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

T. CREDO equidem illum iam affuturum eſſe, illam vt eripiat: ſine

Veniat: atque ſi illam digito attigerit vno, oculi illico

Effodientur. vſque eo ego illiu' ferre poſſum ineptias,

Et magnifica verba, verba dum ſint. verum enim, ſi ad rem

Conferentur, vapulabit.

C. Thais, ego iamdudum hic adſum. T. o mi Chreme, teipſum expectabam:

Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? & adeo ad te attinere hanc

Omnem

Omnem rem? C. ad me? qui? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo

Reddere, & reſtituere, hæc atque huiuſmodi ſum multa paſſa.

C. Vbi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?

Educta ita, vti teque illaque dignum eſt. C. quid ais? T. id quod res eſt.

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam precii.

C. Et habetur, & referetur Thais, ita vti merita es,

Gratia. T. at enim caue, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas

Chreme: nam hæc ea eſt, quam miles a me vi nunc venit ereptum.

Abi tu, ciſtellam Pythias domo affer cum monumẽtis.

C. Viden' tu illum Thais? P. vbi ſita eſt? T. in riſco. odioſa ceſſas?

C. Militem ſecum ad te quantas copias adducere?

At at. T. num formidoloſus obſecro es mi homo? C. apageſis. [minus.

Egon' formidoloſus? nemo eſt hominum, qui viuat,

T. Atque ita opu' eſt. C. ah, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.

T. Imo hoc cogitato: quicũ res tibi eſt, peregrinus eſt,

Minu' potens quam tu, minu' notus, amicorum hic habens minus.

C. Scio iſtuc: ſed tu quod cauere poſſis, ſtultum admittere eſt.

Malo ego nos proſpicere, quam hunc vlciſci accepta iniuria.

Abi tu, atque oſtium obſera intus, ego dum hinc tranſcurro ad forum:

Volo ego adeſſe hic aduocatos nobis in turba hac. T. mane.

Digitized by Google

C. Melius eſt. T. mane. C. omitte, iam adero. T. nil opus eſt iſtis Chreme:
Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, & te paruam virginem
Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtẽde. P. adſunt. T. cape.
Si vim faciet, in ius ducito hominẽ: intellextin? C. probe.
T. Fac, animo hæc præſenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.
Perii, huic ipſi opus patrono eſt, quẽ defenſorem paro.

ACTVS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THR. HANCCINE ego vt contumeliam tam inſignem in me accipiam Gnatho?
Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.
Primum ædeis expugnabo. G. recte. THR. virginem eripiam. G. probe.
THR. Male mulctabo ipſam. G. pulcre. THR. in medium huc agmen cum vecti Donax,
Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterũ.
Cedo alios: vbi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. eccum adeſt.
THR. Quid ignaue? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?
S. Egone? imperatoris virtutẽ nouerã, & vim militum:
Sine ſanguine hoc fieri nõ poſſe: qui abſtergerem volnera.
THR. Vbi alii? S. qui, malum, alii? ſolus Sannio ſeruat domi.
THR. Tu hoſce inſtrue. hic ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.

G. Illuc eſt ſapere : vt hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cauit loco.

THR. Idem hocce Pyrrhus factitauit. C. viden' tu Thais, quam hic rem agit ?

Nimirum conſilium illud rectum eſt de occludendis ædibus.

TH. Sane, quod tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt :

Ne metuas. THR. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes : facerent fugam.

THR. Sed eccam Thaidem ipſam video. G. quam mox irruimus? THR. mane.

Omnia prius experiri verbis, quã armis, ſapientẽ decet.

Quí ſcis, an, quæ iubeam, ſine vi faciat? G. Dii voſtram fidem,

Quanti eſt ſapere. nunquam accedo ad te, quin abs te abeam doctior.

THR. Thais, primum hoc mihi reſponde : cum tibi do iſtam virginem,

Dixtin' hos mihi dies ſoli dare te? TH. quid tum poſtea? THR. rogitas,

Quæ mi ante oculos coram amatorẽ adduxiſti tuum?

TH. Quid cum illo vt agas? THR. & cum eo clam ſubduxiſti te mihi?

TH. Libuit. THR. Pamphilam ergo huc redde, niſi ſi mauis eripi.

C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium. G. ah, quid agis? tace.

THR. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? C. tuam autem furcifer?

G. Caue ſis, neſcis cui maledicas nunc viro. C. non tu hinc abis?

Digitized by Google

Scin' tu, vt tibi res ſe habeat? ſi quidquam hodie hic turbæ cœperis,

Faciam, huius loci, diique, meique ſemper memineris.

G. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.

C. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. G. ain' vero canis?

Siccine agis? THR. quis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?

C. Scibis. principio eam eſſe dico liberam. THR. hem. C. ciuem Atticam. THR. hui.

C. Meam ſororem. THR. os durum. C. miles, nunc adeo edico tibi,

Ne vim facias vllam in illam. Thais, ego ad Sophronam eo

Nutricem, vt eam adducam, & ſigna oſtendam hæc. THR. tun' me prohibeas,

Meam ne tangam? C. prohibeo inquam. G. audin' tu? hic furti ſe alligat.

Satin' hoc eſt tibi? THR. hoc idem tu ais? TH. quære, qui reſpondeat.

THR. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: iam hæc tibi aderit ſupplicans

Vltro. THR. credin'? G. imo certe. noui ingenium mulierum:

Nolunt, vbi velis: vbi nolis, cupiunt vltro. THR. bene putas.

G. Iam dimitto exercitum? THR. vbi vis. G. Sanga, ita vti fortes decet

Milites, domi focique fac viciſſim vt memineris.

S. Iamdudũ animus eſt in patinis. G. frugi es. THR. vos me hac ſequimini.

ACTVS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

T. PERGIN' ſceleſta mecum perplexe loqui?
Scio, neſcio: abiit: audiui: ego non affui.
Non tu iſtuc mihi dictura aperte es, quidquid eſt?
Virgo conſciſſa veſte lacrumans obticet,
Eunuchus abiit. quamobrem? quid factum eſt? taces?
P. Quid tibi ego dicam miſera? illum eunuchum negant
Fuiſſe. T. quis fuit igitur? P. iſte Chærea.
T. Qui Chærea? P. iſte ephebus frater Phædriæ.
T. Quid ais venefica? P. atqui certo comperi.
T. Quid is obſecro ad nos? quamobrem adductu' eſt? P. neſcio,
Niſi amaſſe credo Pamphilam. T. hem miſera occidi,
Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais ſacrilega?
Iſtuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
P. Quid facerem? ita vt tu iuſti, ſoli credita eſt.
T. Sceleſta, ouem lupo commiſti. diſpudet,
Sic mihi data eſſe verba. quid illuc hominis eſt?
P. Hera mea tace, obſecro, ſaluæ ſumus: hominem
Habemus ipſum. T. vbi is eſt? P. hem ad ſiniſtram, non vides?
En. T. video. P. comprehendi iube, quantum poteſt.
T. Quid illo facias ſtulta? P. quid faciam, rogas?
Vide amabo, ſi non, cum aſpicias, os impudens
Videtur. T. non. P. tum, quæ eius confidentia eſt.

ACTVS V. SCENA II.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

C. APVD Antiphonem vterque, mater, & pater,
Quaſi dedita opera, domi erant, vt nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me. interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obuiam
Venit. vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum: inde item
In aliud, inde in aliud. ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſtne hæc Thais, quam video? ipſa eſt. hæreo.
Quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
T. Adeamus. bone vir Dore, ſalue: dic mihi,
Aufugiſtin'? C. hera, factum. T. ſatin' id tibi placet?
C. Non. T. credin' te impune habiturum? C. vnam hanc noxiam
Mitte: ſi aliam vnquam admiſero vllam, occidito.
T. Num meam ſæuitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. paululum quiddam. P. eho, paululum impudens?
An paululum eſſe hoc tibi videtur, virginem
Vitiare ciuem? C. conſeruam eſſe credidi.
P. Conſeruam? vix me contineo, quin inuolem in
Capillum. monſtrum, etiam vltro deriſum aduenit.
T. Abin' hinc inſana? P. quid ita vero? debeam,
Credo, iſti quidquam furcifero, ſi id fecerim;
Præſertim cum ſe ſeruom fateatur tuum.
T. Miſſa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Feciſti: nam ſi ego digna hac contumelia
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.

Digitized by Google

Neque ædepol, quid nunc conſili capiam, ſcio,
De virgine iſtac: ita conturbaſti mihi
Rationes omnes, vt eam non poſſim ſuis,
Ita vt æquom fuerat, atque vt ſtudui, tradere, vt
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
C. At nunc dehinc ſpero æternam inter nos gratiam
Fore Thais. ſæpe ex huiuſmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata eſt. Quid, ſi hoc quiſpiam voluit deus?
T. Equidem pol in eam partem accipioque & volo.
C. Imo ita quæſo. vnum hoc ſcito, contumeliæ
Non me feciſſe cauſa, ſed amoris. T. ſcio,
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeo inhumano ingenio ſum Chærea,
Neque tam imperita, vt, quid amor valeat, neſciam.
C. Te quoque iam Thais, ita me dii bene ament, amo.
P. Tum pol ab iſtoc tibi hera cauendum intellego.
C. Non auſim. P. nihil tibi quidquam credo. T. deſinas.
C. Nunc ego te in hac re mihi oro vt adiutrix ſies:
Ego me tuæ commendo & committo fidei.
Te mihi patronam cupio Thais: te obſecro:
Emoriar, ſi non hanc vxorem duxero.
T. Tamen ſi pater. C. quid? ah volet, certo ſcio,
Ciuis modo hæc ſit. T. paululum opperirier
Si vis, iam frater ipſe hic aderit virginis:
Nutricem accerſitum iit, quæ illam aluit paruolam:
In cognoſcendo tute ipſe hic aderis Chærea.
C. Ego vero maneo. T. visne interea, dum is venit,
Domi opperiamur potius, quam hic ante oſtium?
C. Imo percupio. P. quam tu rem actura obſecro es?
T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas
Recipere poſthac? T. cur non? P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace obſecro.
P. Parum perſpexiſſe eius videre audaciam.

Digitized by Google

C. Non faciam Pythia. P. non pol credo, Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit. C. quin Pythias
Tu me ſeruato. P. neque pol ſeruandum tibi
Quidquam dare auſim, neque te ſeruare. apage te.
T. Optime. adeſt ipſe frater. C. perii hercle. obſecro
Abeamus intro Thais: nolo me in via
Cum hac veſte videat. T. quamobrem tandem? an quia pudet?
C. Id ipſum. P. id ipſum? virgo vero. T. i præ, ſequor.
Tu iſtic mane, vt Chremem introducas, Pythias.

ACTVS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

P. QVID? quid venire in mentem nunc poſſit mihi,
Quidnam, qui referam ſacrilego illi gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. moue vero ocyus
Te nutrix. S. moueo. C. video, ſed nil promoues.
P. Iamne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.
P. Amabo, quid ait? cognoſcitne? C. ac memoriter.
P. Bene ædepol narras: nam illi faueo virgini.
Ite intro: iamdudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video. viden' vt otioſus it, ſi diis placet.
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione vt certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTVS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

PA. REVISO, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod ſi aſtu rem tractauit, dii voſtram fidem,
Quantam & quam veram laudem capiet Parmeno!

Nam

Nam vt mittam, quod ei amorem difficillimum, &
Cariſſimum ab meretrice auara; virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine diſpendio: tum hoc alterum,
Id vero eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere;
Mature vt cum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitũ quidquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore ſuo cum cœnant, ligurriunt.
Harum videre ingluuiem, ſordes, inopiam,
Quam inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque auidæ cibi,
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent.
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar; vt ne impune in nos inluſeris.

ACTVS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. PRO deum fidem, facinus fœdum! o infelicem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit! PA. quid eſt?
PY. Miſeret me. itaque, vt ne viderem, miſera huc effugi foras.
Quæ futura exẽpla dicunt in eũ indigna? PA. o Iupiter,
Quæ illæc turba eſt? numnam ego perii? adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas audaciſſime?
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro Eunucho, adoleſcentulum,

Dum ſtudes dare verba nobis. PA. quid ita? aut quid factum eſt? cedo.
PY. Dicam. virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scin' eam hinc ciuem eſſe? & eius fratrem apprime nobilem?
PA. Neſcio. PY. atqui ſic inuenta eſt. eam iſte vitiauit miſer.
Ille vbi reſciuit factum frater violentiſſimus.
PA. Quidnam fecit? PY. conligauit primum eum miſeris modis.
PA. Conligauit? hem. PY. atque equidem orante, vt ne id faceret, Thaide.
PA. Quid ais? PY. nunc minitatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. PA. qua audacia
Tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. an non hoc maxumum eſt?
Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia
Deprehendi quemquam? PY. neſcio. PA. at ne hoc neſciatis Pythias,
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. PY. hem,
Obſecro an is eſt? PA. ne quã in illũ Thais vim fieri ſinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. vide Parmeno
Quid agas, ne neque illi proſis, & tu pereas. nam hoc putant,
Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. quid igitur faciam miſer?
Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem.

Dicam huic, an non? dicam hercle; etſi mihi magnum malum
Scio paratum. ſed neceſſe eſt, huic vt ſubueniat. PY. ſapis:
Ego abeo intro: tu iſti narrato ordine, vt factum ſiet.

ACTVS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

L. EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neq; vrbis odiũ me vnquã percipit.
Vbi ſatias cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſtne ille noſter Parmeno? & certe ipſus eſt.
Quem præſtolare Parmeno hic ante oſtium?
P. Quis homo eſt? hem, ſaluũ te aduenire here gaudeo.
L. Quem præſtolare? P. perii. lingua hæret metu. L. hem,
Quid eſt? quid trepidas? ſati' ne ſaluæ? dic mihi.
P. Here, primum te arbitrari id, quod res eſt, velim:
Quidquid huius factum eſt, culpa non factũ eſt mea.
L. Quid? P. recte ſane interrogaſti, oportuit
Rem prænarraſſe me. emit quemdam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.
L. Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.
L. Actum eſt. P. tum quamdam fidicinam amat hic Chærea.
L. Hem, quid amat? an ſcit iam ille, quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
P. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
L. Omitte de te dicere. ego te furcifer,
Si viuo. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
P. Is pro illo Eunucho ad Thaidem deductus eſt.
L. Pro Eunuchon'? P. ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea

Comprehendere intus, & conſtrinxere. L. occidi.
P. Audaciam meretricum ſpecta. L. numquid eſt
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquom? P. tantum eſt. L. ceſſon' huc introrumpere?
P. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum,
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere. id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe euenturum mali:
Nam iamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrẽ inſigne aliquid faceret iis: nunc repperit.

ACTVS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. NVNQVAM ædepol quidquam iamdiu, quod magis vellem euenire,
Mi euenit, quam quod modo ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſcibam.
PA. Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, vt conueniam Parmenonem.
Sed vbi obſecro eſt? PA. me quærit hæc. PY. atque eccum video. adibo.
PA. Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? PY. perii.
Deſeſſa iam ſum miſera te ridendo. PA. quid ita? PY. rogitas?
Nunquam pol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non pote ſatis narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiam primo callidũ & diſertũ credidi hominem.
PA. Quid? PY. illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcẽs, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?

Nam quid illi credis animi tum fuiſſe,vbi veſtem vidit
Illã eſſe eum indutum pater? quid? iam ſcis te periiſſe?
PA. Ehẽ, quid dixti peſſuma? an mẽtita es? etiam rides?
Itan' lepidũ tibi viſũ eſt, ſcelus,nos irridere? PY. nimiũ.
PA. Siquidẽ iſtuc impune habueris. PY. verum. PA. reddam hercle. PY. credo:
Sed in diẽ iſtuc Parmeno eſt fortaſſe, quod minitare:
Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulũ nobilitas
Flagitiis, & eumdẽ indicas: vterq; in te exempla edet.
PA. Nullus ſum. PY. hic pro illo munere tibi honos eſt habitus. abeo.
PA. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie [perii.

ACTVS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

G. QVID nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas Thraſo?
T. Egone? vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat. G. quid eſt?
T. Qui minus huic, quam Hercules ſeruiuit Omphale? G. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autẽ hoc eſt mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc proſilit?

ACTVS V. SCENA IX.

CHÆREA, PARMENO, PHÆDRIA, GNATHO, THRASO.

C. O POPVLARES, ecquis me viuit hodie fortunatior?
Nemo hercle quiſquam: nam in me plane dii poteſtatem ſuam

Omnem oſtendere, cui tam ſubito tot congruerint commoda.

PA. Quid hic lætus eſt? C. o Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium [gaudiis?

Inuentor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim

Scis Pamphilam meam inuentam ciuem? PA. audiui. C. ſcis ſponſam mihi?

PA. Bene, ita me di ament, factum. G. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ,

Meo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: vna eſt domus:

Thais patri ſe commendauit: in clientelam & fidem

Nobis dedit ſe. PA. fratris igitur Thais tota eſt. C. ſcilicet.

PA. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.

C. Tum tu, frater, vbi vbi eſt, fac quamprimum hæc audiat. PA. viſam domi.

T. Numquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim? G. ſine

Dubio opinor. C. quid commemorem primum, aut quem laudem maxume?

Illum qui mihi dedit conſilium vt facerem; an me, qui id auſu' ſim

Incipere? an fortunã collaudẽ, quæ gubernatrix fuit,

Quæ tot res, tantas, tam opportune in vnum concluſit diem? an

Mei patris feſtiuitatem & facilitatem? o Iupiter

Serua obſecro hæc nobis bona. PH. Dii voſtram fidem, incredibilia

Parmeno modo quæ narrauit. ſed vbi eſt frater? C. præſto eſt. PH. gaudeo.

C. Satis credo. nihil eſt Thaide hac frater tua dignius,

Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. PH. hui, mihi

Illam laudas? P. perii, quanto ſpei eſt minu', tanto magis amo,
Obſecro Gnatho in te ſpes eſt. G. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, precio, vt hæream aliqua in parte tamen apud Thaidem.
G. Difficile eſt. T. ſi quid collibuit, noui te. hoc ſi effeceris,
Quoduis donũ, præmium a me optato, id optatũ feres.
G. Itane? T. ſic erit. G. hoc ſi efficio, poſtulo vt tua mihi domus
Te præſente, abſente pateat, inuocato vt ſit locus
Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. PH. quem hic ego audio?
O Thraſo. T. ſaluete. PH. tu fortaſſe facta quæ heic fient
Neſcis. T. ſcio. PH. cur te ergo in his ego conſpicor regionibus?
T. Vobis fretus. PH. ſcis quam fretus? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero poſt vnquam, quod dicas mihi,
Alium quærebam, iter hac habui: periiſti. G. eia haud ſic decet.
PH. Dictum eſt. G. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. PH. ſic erit.
G. Prius audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,
Facitote. PH. audiamus. G. tu concede paulum iſtuc Thraſo.
Principio ego vos ambo credere hoc mihi vehementer velim,
Me, huius quidquid faciam, id facere maxume cauſa mea:
Verum idem ſi vobis prodeſt, vos nõ facere inſcitia eſt.
PH. Quid id eſt? G. militem ego riualem recipiendum cenſeo. PH. hem

Recipiendũ? G. cogita modo. tu hercle cũ illa Phædria
Et libenter viuis, etenim bene libenter victitas,
Et quod des paulum, & neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Vt tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo; ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vſu tuo
Nemo eſt. principio & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctesque, & dies:
Neque tu iſtum metuas ne amet mulier: pellas facile, vbi velis.
PH. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit homo nemo melius prorſus, neque prolixius.
PH. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. C. idem arbitror.
G. Recte facitis. vnum etiam hoc vos oro, vt me in voſtrum gregem
Recipiatis. ſatis diu hoc iam ſaxũ voluo. PH. recipimus.
C. Ac libẽter. G. at ego pro iſtoc Phædria, & tu Chærea,
Hũc comedendũ & deridendũ vobis præbeo. C. placet.
PH. Dignus eſt. G. Thraſo, vbi vis, accede. T. obſecro te, quid agimus?
G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudaui ſecundum facta & virtutes tuas,
Impetraui. T. bene feciſti. gratiam habeo maxumam.
Nunquam etiam fui vſquam, quin me omnes amarent plurimum.
G. Dixin' ego vobis, in hoc eſſe Atticam elegantiam?
PH. Nil præter promiſſum eſt. ite hac. vos valete, & plaudite.

P. TE-

P. TERENTII
HEAVTONTIMORVMENOS.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS, L. CORNELIO LENTVLO, L. VALERIO FLACCO ÆDILIBVS CVRVLIBVS. EGIT AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI. GRÆCA EST MENANDRV. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO. TI. SEMPRONIO, M. IVVENTIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
CHREMES, ſenex.
MENEDEMVS, ſenex.
CLITIPHO, adoleſcens.
CLINIA, adoleſcens.
SYRVS, ſeruus.
DROMO, ſeruus.
SOSTRATA, matrona.
PHRYGIA, ancilla.
BACCHIS, meretrix.
ANTIPHILA, Chremetis filia.
NVTRIX.

Perſonæ mutæ.

PHANOCRATES, ſenex.
ARCHONIDES, ſenex.

Digitized by Google

HEAVTONTIMORVMENI
ARGVMENTVM.
C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox vt reuorſu' eſt, clam patrem diuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſcortum Bacchidem.
Cum accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt eius Bacchis venit amica, ac ſeruolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert a ſene:
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho vxorem accipit.

Digitized by Google

TERENTII
HEAVTONTIMORVMENOS.
PROLOGVS.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon;
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Nouam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit,
Et cuia Græca ſit, ni partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quãobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit eſſe me, non prologum:
Veſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturu' ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt maleuoli,

Multas contaminaſſe Græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic eſſe id non negat,
Neque ſe id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo ſibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod maleuolus vetus poeta dictitat,
Repente ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicum ingenio fretum, haud natura ſua:
Arbitrium voſtrum, voſtra exiſtimatio
Valebit. Quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum poſſit quam æquum oratio.
Facite æqui ſitis, date creſcendi copiam,
Nouarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſeruo currenti in via
Deeſſe populum: cur inſano ſeruiat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias nouas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere vt liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſeruos currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Auarus leno, aſſidue agendi ſint mihi
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Mea cauſa, cauſam hanc iuſtam eſſe, animũ inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Laborioſa ſi qua eſt, ad me curritur:
Si leuis eſt, ad alium mox defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In vtramque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam auare precium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſeruire voſtris commodis;

Exemplum ſtatuite in me, vt adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potius, quam ſibi.

ACTVS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS.

C. QVAMQVAM hæc inter nos nupera notitia admodum eſt,
Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei fere ſane amplius quidquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, vt te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam, pro deum atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quæris? annos ſexaginta natus es,
Aut plus eo, vt coniicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque precii maioris nemo habet:
Seruos complureis. Proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſpere
Domum reuortor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique.
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis.
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim me, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ,
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantumne ab re tua eſt otii tibi,
Aliena vt cures, eaque, nihil quæ ad te attinent?
C. Homo ſum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum eſt, ego vt faciam: non, vt deterream.

M. Mihi ſic eſt vſus: tibi vt opus eſt facto, face.
C. An quoiquam eſt vſus homini, ſe vt cruciet? M. mihi.
C. Si quid laboris eſt, nollem: ſed iſtud quid mali eſt?
Quæſo, quid de te tantum meruiſti? M. heu, hoi.
C. Ne lacruma, atque iſtuc, quidquid eſt, fac me vt ſciam.
Ne retice: ne verere. crede inquam mihi:
Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuuero.
M. Scire hoc vis? C. hac cauſa equidem, qua dixi tibi.
M. Dicetur. C. at iſtos raſtros interea tamen
Depone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?
M. Sine me, vaciuom tempus ne quod duim mihi
Laboris. C. non ſinam, inquã. M. ah, non æquom facis.
C. Hui, tam graueis hos quæſo? M. ſic meritum eſt meum.
C. Nunc loquere. M. Filium vnicum adoleſcentulum
Habeo. ah quid dixi habere me? imo habui, Chreme.
Nunc habeam, necne, incertum eſt. C. quid ita iſtuc? M. ſcies.
Eſt e Corintho hic aduena anus paupercula.
Eius filiam ille amare cœpit perdite,
Prope iam vt pro vxore haberet. hæc clam me omnia.
Vbi rem reſciui, cœpi non humaniter,
Neque vt ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
Tractare, ſed vi & via peruolgata patrum.
Quotidie accuſabam: hem: tibine hæc diutius
Licere ſperas facere me viuo patre,
Amicam vt habeas prope iam in vxoris loco?
Erras, ſi id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, inuenero.
Nulla adeo ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,

Sed in Aſiam abii hinc propter pauperiem, atque ibi
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Poſtremo adeo res rediit: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & grauiter audiendo victus eſt:
Ætate me putauit & ſapientia
Plus ſcire, & prouidere, quam ſeipſum ſibi.
In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
C. Quid ais? M. clam me profectus, menſes treis abeſt.
C. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
M. Vbi comperi ex iis, qui ei fuere conſcii,
Domum reuortor mœſtus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine.
Adſido: accurrunt ſerui: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulo
Faciebant, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare, hem, tot mei
Solius ſoliciti ſunt cauſa, vt me vnum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc vtenda idonea eſt,
Ego eum hinc eieci miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam vſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas iniurias,
Interea vſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſeruiens.
Ita facio prorſus. nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia.
Ancillas, ſeruos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facile victum exercerent ſuum,
Omneis produxi ac vendidi. inſcripſi illico

Ædis : mercedem quaſi talenta ad quindecim
Coegi : agrum hunc mercatus ſum : hic me exerceo.
Decreui, tantiſper me minus iniuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec mihi fas eſſe vlla me voluptate hic frui,
Niſi vbi ille huc ſaluos redierit meus particeps.
C. Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &
Illum obſequentem, ſi quis recte aut commode
Tractaret. verum neque tu illum ſati' noueras,
Nec te ille. hoc vbi fit, ibi non vere viuitur.
Tu illum nunquam oſtendiſti, quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri.
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam eueniſſent tibi.
M. Ita res eſt, fateor: peccatum a me maxumum eſt.
C. Menedeme, at porro recte ſpero: & illum tibi
Saluum affuturum eſſe hic confido propediem.
M. Vtinam ita Dii faxint. C. facient. nunc, ſi commodum eſt,
Dionyſia hic ſunt. hodie apud me ſis volo.
M. Non poſſum. C. cur non? quæſo tandem aliquantulum
Tibi parce. idem abſens facere te hoc volt filius.
M. Non conuenit, qui illum ad laborem impellerim,
Nunc meipſum fugere. C. ſiccine eſt ſententia?
M. Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrumas excuſſit mihi,
Miſeretque me eius: ſed, vt diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam vt veniat. ibo, viſam ſi domi eſt.
Nil opus fuit monitore. iamdudum domi,
Præſto apud me eſſe aiunt: egomet conuiuas moror.
Ibo adeo hinc intro. ſed quid crepuerunt fores?
Hinc a me quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACTVS

ACTVS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

C. NIHIL adhuc eſt, quod vereare Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuntio tibi hic affuturam
Hodie, ſcio. proin tu ſolicitudinem iſtam falſam, quæ te
Excruciat, mittas. CH. qui cum loquitur filius? CL. pater adeſt,
Quem volui. adibo. Pater opportune aduenis.
CH. Quid id eſt? CL. hunc Menedemum noſtine noſtrum vicinum? CH. probe.
CL. Huic filium ſcis eſſe? CH. audiui eſſe, in Aſia. CL. non eſt pater, apud
Nos eſt. CH. quid ais? CL. aduenientem, e naui egredientem abduxi illico
Ad cœnam: nam mihi magna cum eo iam inde vſque a pueritia
Semper fuit familiaritas. CH. voluptatem magnam nuntias.
Quam vellem Menedemum inuitatum, vt nobiſcum hodie eſſet amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus obiicerem domi!
Atque etiam nunc tempus eſt. CL. caue faxis: non opus eſt pater.
CH. Quapropter? CL. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modo venit.
Timet omnia: patris iram, & animum amicæ ſe erga vt ſit ſuæ.
Eam miſere amat. propter eam hæc turba atque abitio euenit. CH. ſcio.

Digitized by Google

CL. Nunc ſeruolum ad eam in vrbem miſit, & ego noſtrum vna Syrum.

CH. Quid narrat? CL. quid ille? ſe miſerum eſſe. CH. miſerum? quem minu' credere eſt?

Quid relliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona,

Parenteis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, diuitias?

Atque hæc perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poſſidet:

Qui vti ſcit, ei bona; illi, qui non vtitur recte, mala.

CL. Imo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis

Vereor, quam ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.

CH. Illene? ſed reprimam me: nam, in metu eſſe hunc, illi eſt vtile.

CL. Quid tute tecum? CH. dicam. vt vt erat, manſum tamen oportuit.

Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem.

Pateretur: nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?

Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex huius viuere? &

Quod illum inſimulat durum, id non eſt. nam parentium iniuriæ

Vniuſmodi ſunt ferme, paulo qui eſt homo tolerabilis.

Scortari crebro nolunt, nolunt crebro conuiuarier,

Præbent exigue ſumptum: & ea ſunt tamen ad virtutem omnia.

Verum vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,

Neceſſe eſt Clitipho cōſilia conſequi conſimilia. hoc

Scitum eſt, periculum ex aliis facere, tibi quod ex vſu fiet.

CL. Ita credo. CH. ego ibo hinc intro, vt videam, nobis quid cœnæ fiet.

Tu, vt tempus eſt diei, vide, ſis, ne quo hinc abeas longius.

CL. Quam iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices:

Qui æquom eſſe cenſent, nos iam a pueris illico naſci ſenes,

Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert adoleſcentia.

Ex ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.

Mihi ſi vnquam filius erit, næ ille facili me vtetur patre,

Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:

Non vt meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.

Perii ! is mihi, vbi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora?

Nunc ait, periculum ex aliis facito, tibi quod ex vſu fiet.

Aſtutus! næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret fabulam.

Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atque affer mihi.

Cui quid reſpondeam, nil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior.

Nam Clinia hic, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen

Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.

Digitized by Google

Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.

Tum, quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.

Hoc ego mali non pridem inueni: neque etiam dum ſcit pater.

ACTVS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

C. SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, iamdudum ſcio

Veniſſent: ſed vereor, ne mulier me abſente hic corrupta ſit.

Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;

Occaſio, locus, ætas, mater, cuius ſub imperio eſt, mala;

Cui nihil præter precium iam dulce eſt. CL. Clinia. C. hei miſero mihi.

CL. Etiam caues, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens.

C. Faciam. ſed neſcio quid profecto mihi animu' præſagit mali.

CL. Pergin' iſtuc prius diiudicare, quam ſcis, quid veri ſiet?

C. Si nihil mali eſſet, iam hic adeſſent. CL. iam aderunt. C. quando iſtuc erit?

CL. Non cogitas hinc longule eſſe? & noſti mores mulierum:

Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. C. o Clitipho,

Timeo. CL. reſpira: eccum Dromonem cum Syro. vna adſunt tibi.

ACTVS II. SCENA II.

SYRVS, DROMO, CLINIA, CLITIPHO.

S. AIN'tu? D. ſic eſt. S. verum interea dum ſermones cædimus,
Illæ ſunt relictæ. CL. mulier tibi adeſt, audin' Clinia?
C. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.
D. Minime mirum: adeo impeditæ ſunt: ancillarum gregem
Ducunt ſecum. C. perii, vnde illi ſunt ancillæ? CL. men' rogas?
S. Non oportuit relictas: portant quid rerum? C. hei mihi.
S. Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & non nouerunt viam.
Factũ a nobis ſtulte eſt. abi dũ tu Dromo illis obuiam.
Propera. quid ſtas? C. væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi.
CL. Quid iſtuc? quæ res te ſolicitat autem? C. rogitas quid fiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem? quam ego cum vna ancillula
Hic reliqui. vnde eſſe cenſes? CL. vah, nunc demum intellego.
S. Dii boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix capient, ſcio.
Quid comedent? quid ebibent? quid ſeni erit noſtro miſerius?
Sed video, eccos, quos volebam. C. o Iupiter, vbinam eſt fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci

Conlocupletaſti te, Antiphila, & me in his deſerui-
ſti malis,
Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri
minus obſequens:
Cuius nunc pudet me, & miſeret, qui harum mores
cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra: neque potuiſſe eum vnquam me ab
hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi eſſe po-
tuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. S. hic de noſtris verbis errat
videlicet,
Quæ hic ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem,
atque eſt, accipis?
Nam & vita eſt eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipſa re coniecturam cepimus.
CL. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum om-
nium eſt,
Quod malim, quam me hoc falſo ſuſpicarier.
S. Hoc primum, vt ne quid huius ignores: anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit.
Ea obiit mortem: hæc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audiui. CL. quænam eſt altera?
S. Mane, hoc, quod cœpi, primum enarrem Clitipho:
Poſt iſtuc veniam. CL. propera. S. iam primũ omnium,
Vbi ventum ad ædis eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit. Hæc vbi aperuit oſtium,
Continuo hic ſe coniecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hic ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit;
Vbi de improuiſo eſt interuentum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam,
Quotidianæ vitæ conſuetudinem;

Quæ, cuiuſque ingenium vt ſit, declarat maxume.
Texentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Eius anuis cauſa, opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita vti quæ ornantur ſibi,
Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Reiectus neglegenter. pax! c. Syre mi obſecro
Ne me in lætitiam fruſtra coniicias. s. anus
Subtegmen nebat: præterea vna ancillula
Erat: ea texebat vna pannis obſita,
Neglecta, immunda illuuie. cl. ſi hæc ſunt Clinia
Vera, ita vti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt dominam eſſe extra noxiam,
Cum eius tam negleguntur internuntii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
c. Perge, obſecro te, & caue ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, vbi me nominas?
s. Vbi dicimus rediiſſe te, & rogare vti
Veniret ad te, mulier telam deſinit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, vt
Facile ſcires deſiderio id fieri tuo.
c. Præ gaudio (ita me dii ament) vbi ſim neſcio.
Ita timui. cl. at ego nihil eſſe ſcibam Clinia.
Agedum viciſſim, Syre, dic quæ illa eſt altera.
s. Adducimus tuam Bacchidem. cl. hem, quid Bacchidem?
Eho, ſceleſte, quo illam abducis? s. quo illam ego? ad nos ſcilicet.
cl. Ad patremne? s. ad eum ipſum. cl. o hominis impudentem audaciam! s. heus

Tu, non ſit ſine periclo facinus magnum & memorabile.

CL. Hoc vide. in mea vita tu tibi laudem is quæſitum, ſcelus:

Vbi ſi paululum modo quid te fugerit, ego perierim.

Quid illo facias? S. at enim. CL. quid enim? S. ſi ſinas, dicam. C. ſine.

CL. Sino. S. ita res eſt, hæc nunc quaſi eum. CL. quas, malum, ambages mihi

Narrare occipit? C. Syre, verum hic dicit: mitte: ad rem redi.

S. Enimuero reticere nequeo. multimodis iniurius

Clitipho es, neque ferri potis es. C. audiendum hercle eſt: tace.

S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.

Tuũ eſſe in potiundo periclũ non vis. haud ſtulte ſapis:

Siquidem id ſapere eſt, velle te id, quod non poteſt contingere.

Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his mittenda ſunt.

Harum duarũ conditionum nunc vtram malis, vide:

Etſi conſilium, quod cepi, rectum eſſe & tutum ſcio:

Nam tua apud patrem amica tecum ſine metu vt ſit, copia eſt:

Tum illi argentum quod pollicitu'es, eadem hac inueniam via:

Quod vt efficerem, orando ſurdas iam aureis reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis? CL. ſiquidem hoc fit. S. ſiquidem experiundo ſcies.

CL. Age age, cedo iſtuc tuum conſilium, quid id eſt? S. aſſimulabimus,

Tuam amicam, huius eſſe. CL. pulcre: cedo: quid hic faciet ſua?

An

An ea quoque huius dicetur, ſi hæc vna dedecori eſt parum?
s. Imo ad tuam matrem abducetur. c. quid eo? s. longum eſt Clitipho,
Tibi ſi narrem, quamobrem id faciam: vera cauſa eſt. CL. fabulæ:
Nihil ſati' firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
s. Mane, habeo aliud, ſi iſtuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo eſſe. CL. huiuſmodi, obſecro, aliquid reperi. s. maxume:
Ibo obuiam hinc: dicam, vt reuortantur domum. CL. hem,
Quid dixti? s. ademptum tibi iam faxo omnẽ metum,
In aurem vtramuis otioſe vt dormias.
CL. Quid ago nunc? c. tune? quod boni. CL. Syre, dic modo
Verum. s. age modo hodie: ſero ac nequidquã voles.
c. Datur modo: fruere dum licet: nam neſcias,
Eiu' ſit poteſtas poſthac, an nunquam tibi.
CL. Syre inquam. s. perge porro, tamen iſtuc ago.
CL. Verum hercle iſtuc eſt, Syre. Syre inquam, heus heus Syre.
s. Concaluit: quid vis? CL. redi, redi. s. adſum, dic quid eſt?
Iam hoc quoque negabis tibi placere. CL. imo, Syre,
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es iudex: ne quid accuſandus ſis, vide.
s. Ridiculum eſt, te iſtuc me admonere, Clitipho:
Quaſi iſtic minor mea res agatur, quam tua.
Hic ſi quid nobis forte aduorſi euenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter hæc res neutiquam neglectu eſt mihi.

Sed iſtum exora, vt ſuam eſſe adſimulet. CL. ſcilicet
Facturum me eſſe, in eum iam res rediit locum,
Vt ſit neceſſe. CL. merito amo te, Clinia.
C. Verum illa ne quid titubet. S. perdocta eſt probe.
CL. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere!
S. In tempore ad eam veni; quod rerum omnium eſt
Primum. nam quemdam miſere offendi ibi militem
Eiu' noctem orantem. Hæc arte tractabat virum,
Cupidum vt illius animum inopia incenderet,
Eademque vt eſſet apud te hoc quam gratiſſimum.
Sed heus tu vide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem nouiſti ad has res quam ſit perſpicax:
Ego te autem noui, quam eſſe ſoleas impotens:
Inuerſa verba, euerſas ceruices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſſis, riſus, abſtine.
CL. Laudabis. S. vide ſis. CL. tutemet mirabere.
S. Sed quam cito ſunt conſecutæ mulieres?
CL. Vbi ſunt? cur retines? S. iam nunc hæc non eſt tua.
CL. Scio, apud patrē, at nunc interim. S. nihilo magis.
CL. Sine. S. non ſinam, inquam. CL. quæſo pauliſper.
S. veto.
CL. Saltem ſalutare. S. abeas, ſi ſapis. CL. eo. quid
Iſtic? S. manebit. CL. o felicem hominem! S. ambula.

ACTVS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

B. ÆDEPOL Antiphila mea laudo te, & fortunatam iudico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mores vt conſimiles forent:
Minimeque (ita me dii ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.

Digitized by Google

Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Adeoque voſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas: nos, quibuſcum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc vbi imminuta eſt, illi ſuum animũ alio cõferunt.
Niſi ſi proſpectũ eſt interea aliquid, deſertæ viuimus.
Vobis cum vno ſemel vbi ætatẽ agere decretũ eſt viro,
Cuius mos maxume eſt conſimilis voſtrum; hi ſe ad vos applicant:
Hoc beneficio vtrique ab vtriſque vero deuincimini;
Vt nunquam vlla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
A. Neſcio alias: me quidem ſemper ſcio feciſſe ſedulo,
Vt ex illius commodo meum compararem commodum. CL. ah.
Ergo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leues,
Præterquam tui carendum quod erat. S. credo. CL. Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modo ingenium frui?
S. Imo, vt patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.
B. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? A. ah, retine me obſecro.

B. Amabo, quid tibi eſt? A. diſperii. B. perii miſera, quid ſtupes
Antiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem vides?
CL. ſalue anime mi.
A. O mi expectate Clinia, ſalue. CL. vt vales?
A. Saluom veniſſe gaudeo. CL. teneone te
Antiphila, maxume animo exoptatam meo?
S. Ite intro: nam vos iamdudum expectat ſenex.

ACTVS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS.

C. LVCISCIT hoc iam. ceſſo pultare oſtium
Vicini? primum ex me vt ſciat, ſibi filium
Rediiſſe. etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.
Verum, cum videam miſerũ hunc tam excruciarier
Eiu' abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cum illi nihil pericli ex indicio fiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo ſenem,
Item vt filium meum amico atque æquali ſuo
Video inſeruire, & ſocium eſſe in negotiis.
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
M. Aut ego profecto ingenio egregio ad miſerias
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
C. Sed ipſum egreſſum foras video: ibo, alloquar.
Menedeme ſalue: nuntium apporto tibi,
Cuius maxume te fieri participem cupis.
M. Numquidnam de gnato meo audiſti, Chreme?
C. Valet, atque viuit. M. vbinam eſt quæſo? C. apud me domi.

M. Meus gnatus? C. ſic eſt. M. venit? C. certe. M. Clinia
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum obſecro.
C. Non volt te ſcire ſe rediiſſe etiam, & tuum
Conſpectum fugitat ob peccatum. tum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.
M. Non tu ei dixiſti, vt eſſem? C. non. M. quamobrem,
Chreme?
C. Quia peſſume iſtuc in te atque in illum conſulis,
Si te tam leni & victo eſſe animo oſtenderis.
M. Non poſſum: ſatis iam, ſatis pater durus fui. C. ah,
Vehemens in vtramque partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eamdem fraudem ex hac re, atque ex illa, incides.
Primum olim potius, commeare filium
Quam paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruiſti hinc. ea coacta ingratiis
Poſtilla cœpit victum volgo quærere.
Nunc, cum ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quiduis dare cupis. nam, vt tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulcre ad perniciem ſiet;
Primum, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte, atque auro. ſatrapes ſi ſiet,
Sufferre amator nunquam eius ſumptus queat:
Nedum tu poſſis. M. eſtne ea intus? C. ſi ſit rogas?
Senſi: nam ei vnam cœnam, atque eius comitibus
Dedi. quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet.
Nam, vt alia omittam, pitiſſando modo mihi
Quid vini abſumpſit? ſic, hoc, dicens aſperum
Pater eſt: hoc aliud lenius ſodes vide.
Releui dolia omnia, omnes ſerias:
Omnes habui ſolicitos. atque hæc vna nox:
Quid te futurum cenſes, quem aſſidue exedent?
Sic me dii amabunt, vt tuarum miſeritum eſt

Menedeme fortunarum. M. faciat quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat: decretum eſt pati;
Dum illum modo habeam mecum. C. ſi certum eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? C. quiduis potius, quam quod cogitas:
Per alium quemuis vt des, falli te ſinas
Technis per ſeruolum. etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, id inter ſe agere clanculum.
Syru' cum illo voſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes, & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo minam.
Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quomodo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium; hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porro vt non ſit ſuaue viuere.
Nam deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcumque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, prauumve an rectum ſit quod petet.
Tu, rem perire, & ipſum, non poteris pati.
Dare denegaris; ibit ad illud illico,
Quo maxume apud te ſe valere ſentiet.
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
M. Videre verum, atque ita vti res eſt, dicere.
C. Somnũ hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium reſtituerem.
M. Cedo dextrã: porro te oro idem vt facias Chreme.
C. Paratus ſum. M. ſcin' quid nunc facere te volo?
C. Dic. M. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id vt maturent facere. cupio illi dare,

Quod volt: cupio ipſum iam videre. c. operam dabo.
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit. concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum hoc negoti mihi obſtat: Simus, & Crito
Vicini noſtri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum. ibo, ac dicam, vt dixeram,
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.
Continuo hic adero. M. ita quæſo. dii voſtram fidem,
Itan' comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena vt melius videant & diiudicent
Quam ſua? an eo fit, quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quam egomet mihi?
c. Diſſolui me, otioſus operam vt tibi darem.

ACTVS III. SCENA II.

SYRVS, CHREMES.

s. Hac illac circumcurſa: inueniendum eſt tamen
Argentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.
c. Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet
Eſt Cliniæ ille ſeruus tardiuſculus:
Iccirco huic noſtro tradita eſt prouincia.
s. Quis hic loquitur? perii, numnam hæc audiit? c. Syre. s. hem.
c. Quid tu iſtic? s. recte. equidem te demiror, Chreme,
Tam mane, qui here tantum biberis. c. nihil nimis.
s. Nihil, narras? viſa vero eſt, quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. c. eia. s. mulier eſt commoda, &
Faceta hæc meretrix. c. ſane idem viſa eſt mihi.
s. Et quidem hercle forma luculenta. c. ſic ſatis.
s. Ita non vt olim, ſed vti nunc, ſane bona:

Minimeque miror, Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrem quemdam auidum, miſerum, atque aridum,
Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non diuitiis
Abundet, gnatu' eius profugit inopia.
Scin' eſſe factum, vt dico? C. quid ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum! S. quem? C. iſtunc ſeruolum
Dico adoleſcentis. S. Syre tibi timui male.
C. Qui paſſus eſt id fieri. S. quid faceret? C. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem inuitum ſeruaret ſenem.
S. Garris. C. hæc facta ab illo oportebant Syre.
S. Eho quæſo laudas qui heros fallunt? C. in loco,
Ego vero laudo. S. recte ſane. C. quippe quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.
Iam huic manſiſſet vnicus gnatus domi.
S. Iocone an ſerio illæc dicat, neſcio;
Niſi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
C. Et nunc quid expectat Syre? an dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare huius ſumptus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit? S. ſtolidus eſt.
C. At te adiutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. S. equidem facile facere poſſum, ſi iubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. S. non eſt mentiri meum.
C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid huius ſimile forte aliquando euenerit,
Vt ſunt humana, tuus vt faciat filius.
C. Non vſus veniet, ſpero. S. ſpero hercle ego quoque:
Neque eo nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim:
Sed

Sed ſi quid, ne quid. quæ ſit eius ætas, vides:
Et næ ego te, ſi vſus veniat, magnifice Chreme
Tractare poſſim. c. de iſtoc, cum vſus venerit,
Videbimus quid opus ſit. nunc iſtuc age.
s. Nunquam commodius vnquam herum audiui loqui,
Nec, cum malefacere crederem mi impunius
Licere. quiſnam a nobis egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. QVID iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? itane fieri
Oportet? CL. quid ego feci? CH. vidin' ego te modo manum in ſinum huic
Meretrici inſerere? s. acta eſt res, perii. CL. mene? CH. hiſce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne iniuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere,
Atque eius amicam ſubagitare. vel here in vino quam immodeſtus
Fuiſti? s. factum eſt. CH. quam moleſtus? vt equidem,
Ita me dii ament, metui quid futurum denique eſſet. noui ego
Amantium animum: grauiter aduortunt, quæ non cenſeas.
CL. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.
CH. Eſto. at certe concedas ab ore eorum aliquantiſper aliquo.
Libido multa fert: ea facere prohibet tua præſentia.
Ego de me facio coniecturam. nemo eſt meorũ hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti pudet,
Ne ineptus, ne proteruos videar. quod illum facere credito.
Sed noſtrum eſt intellegere, vtcumque, atque vbicumque opus ſit, obſequi.
S. Quid iſtic narrat? CL. perii. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium. CL. tace
Sodes. S. recte ſane. CH. Syre pudet me. S. credo: neque id iniuria.
Quin mihi moleſtum eſt. CL. pergin'? S. hercle verum dico, quod videtur.
CL. Nonne accedam ad illos? CH. eho quæſo, vna accedundi via eſt?
S. Actum eſt: hic prius ſe indicarit, quam ego argentum effecero.
Chreme, vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? CH. quid faciam? S. iube hunc
Abire hinc aliquo. CL. quo ego hinc abeam? S. quo? quo lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. CL. deambulatum, quo? S. vah, quaſi deſit locus.
Abi ſane iſtac, iſtorſum, quo vis. CH. recte dicit: cenſeo.
CL. Dii te eradicent Syre, qui me hinc extrudas. S. at tu pol tibi
Poſthac comprimito iſtas manus.
Cenſen' vero? quid illum porro credis facturum Chreme,
Niſi eum, quantum dii dant opis tibi, ſeruas, caſtigas, mones?

CH. Ego iſtuc curabo. S. atqui nunc here hic tibi aſſeruandus eſt.
CH. Fiet. S. ſi ſapias: nam mihi iam minu' minuſque obtemperat.
CH. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut
Reperiſti quod placeat, an nondum etiam? S. de fallacia
Dicis? ſt. inueni quamdam nuper. CH. frugi es: cedo, quid id eſt?
S. Dicam: verum, vt aliud ex alio incidit. CH. quidnam Syre?
S. Peſſuma hæc eſt meretrix. CH. ita videtur. S. imo ſi ſcias.
Hoc vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.
CH. Quid tum? S. ea mortua eſt. reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arrhaboni eſt pro illo argento. CH. intellego.
S. Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad vxorem tuam.
CH. Quid tum? S. Cliniam orat, ſibi vti id nunc det: illam illi tamen
Poſt daturam mille nummum poſcit. CH. & poſcit quidem? S. hui,
Dubium id eſt? CH. ego ſic putaui. quid nunc facere cogitas?
S. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam e Caria,
Ditem, & nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe in ea lucrum.

CH. Erras. S. quid ita? CH. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:

Non emo. quid ais? S. optata loquere. CH. atqui non eſt opus.

S. Non opus eſt? CH. non hercle vero. S. qui iſtuc? miror. CH. iam ſcies.

Mane mane, quid eſt, quod tam a nobis grauiter crepuere fores?

ACTVS IV. SCENA I.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

SO. NISI me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor,

Is, qui cum expoſita eſt gnata. C. quid volt ſibi Syre hæc oratio?

SO. Quid eſt? isne tibi videtur? N. dixi equidem, vbi oſtendiſti, illico,

Eum eſſe. SO. at vt ſati' contemplata modo ſis, mea nutrix. N. ſatis.

SO. Abi nunc iam intro: atque, illa ſi iam lauerit, mihi nuntia.

Hic ego virum interea opperibor. SY. te volt: videas, quid velit.

Neſcio quid triſtis eſt. non temere eſt. metuo quid ſit. C. quid fiet?

Næ iſta hercle magno iam conatu magnas nugas dixerit.

SO. Ehem mi vir. C. ehem mea vxor. SO. teipſum quæro. C. loquere quid velis.

SO. Primum te hoc oro, ne quid credas me aduorſum edictum tuum

Facere auſam. C. vis tibi me iſtuc, & ſi incredibile eſt, [credere?

Credo. SY. neſcio quid peccati portat hæc purgatio.
SO. Meminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te maxumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? C. ſcio quid feceris:
Suſtuliſti. SO. ſic eſt factum. C. domin'? SY. ergo herus damno auctus eſt.
SO. Minime: ſed erat hic Corinthia anus haud impura, ei dedi
Exponendam. C. o Iupiter, tantam eſſe in animo inſcitiam?
SO. Perii, quid ego feci? C. at rogitas? SO. ſi peccaui, mi Chreme,
Inſciens feci. C. id quidem ego, etſi tu neges, certe ſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam iam primum, ſi meum
Imperium exequi voluiſſes, interemptam oportuit,
Non ſimulare mortem verbis, re ipſa ſpem vitæ dare.
At id omitto; miſericordia, animus maternus: ſino.
Quam bene vero abs te proſpectum eſt! quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſume,
Per te vel vti quæſtum faceret, vel vti veniret palam.
Credo id cogitaſti, quiduis ſatis eſt, dum viuat modo.
Quid cum illis agas, qui neque ius, neque bonum, atque æquom ſciunt,
Melius, peius, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?
SO. Mi Chreme, peccaui, fateor: vincor: nunc hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu grauior, ignoſcentior,
Vt meæ ſtultitiæ in iuſtitia tua ſit aliquid præſidi.
C. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam: verum Soſtrata

Male docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidquid eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſa, loquere. SO. vt ſtultæ & miſeræ omnes ſumus
Religioſæ; cum exponendã do illi, de digito annulum
Detraho; & eum dico vt vna cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
C. Iſtuc recte: conſeruaſti te, atque illam. SO. is hic eſt annulus.
C. Vnde habes? SO. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. SY. hem.
C. Quid ea narrat? SO. ea lauatum dum it, ſeruandum mihi dedit.
Animum non aduorti primum. at poſtquam aſpexi, illico
Cognoui: ad te exilii. C. quid nũc ſuſpicare, aut inuenis
De illa? SO. neſcio, niſi ex ipſa quæras, vnde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. SY. interii: plus ſpei video, quã volo:
Noſtra eſt, ita ſi eſt. C. viuitne illa, cui tu dederas? SO. neſcio.
C. Quid renuntiauit olim feciſſe? SO. id, quod iuſſeram.
C. Nomen mulieris cedo quod ſit, vt quæratur. SO. Philtere.
SY. Ipſa eſt. mirũ, ni illa ſalua eſt, & ego perii. C. Soſtrata
Sequere me intro hac. SO. vt præter ſpem euenit. quam timui male,
Ne nunc animo ita eſſes duro, vt olim in tollendo Chreme.
C. Non licet hominẽ eſſe ſæpe ita vt volt, ſi res nõ ſinit.
Nunc ita tempus eſt mi, vt cupiã filiã: olim nil minus.
SY. Niſi fallit me animus, haud multum a me aberit infortunium:
Ita hercle in anguſtũ oppido nũc meæ cogũtur copiæ:

Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.
Nam quod ſperem de argento, aut poſſe poſtulem me fallere,
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubito e faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.
Nil tam difficile eſt, quin quærendo inueſtigari poſſiet.
Quid, ſi hoc ſic nunc incipiam? nihil eſt. ſi ſic? tantumdem egero.
At ſic opinor: non poteſt: immo optume. euge habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitiuum argentum tamen.

ACTVS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRVS.

C. NVLLA mihi res poſthac poteſt iam interuenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc iam, vt frugalior ſim quam volt.
S. Nil me fefellit: cognita eſt, quantum audio huius verba.
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
C. O mi Syre, audiſtin' obſecro? S. quidni? qui vſque vna affuerim.
C. Cui æque audiſti commode quidquam eueniſſe? S. nulli.
C. Atque ita me dii ament, vt ego nunc non tam meapte cauſa

Lætor, quam illius: quam ego ſcio eſſe honore quouis dignam.
s. Ita credo: ſed nunc Clinia age, da te mihi viciſſim:
Nã amici quoq; res eſt videnda, in tuto vt collocetur,
Ne quid de amica nunc ſenex. c. o Iupiter! s. quieſce.
c. Antiphila mea nubet mihi. s. ſiccine me interloquere?
c. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. s. fero hercle vero.
c. Deorum vitam adepti ſumus. s. fruſtra operam, opinor, ſumo.
c. Loquere, audio. s. at iam hoc non ages. c. agam. s. videndum eſt, inquam,
Amici quoque res Clinia tui in tuto vt collocetur:
Nam ſi nunc a nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, vt celata adhuc eſt.
c. At enim iſtoc nihil eſt magis Syre meis nuptiis aduorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? s. quidni?
c. Quid dicam? quam cauſam afferam? s. quid? nolo mentiare:
Aperte, ita vt res ſeſe habet, narrato. c. quid ais? s. iubeo
Illam te amare, & velle vxorem hanc eſſe Clitiphonis.
c. Bonam atque iuſtam rem oppido imperas, & factu facilem.
Et ſcilicet iam me hoc voles orare patrem, vt celet
Senem voſtrum. s. imo vt recta via rem narret ordine omnem. c. hem,
Satin' ſanus es & ſobrius? tu quidẽ illum plane perdis:
Nam qui ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
s. Huic equidem conſilio palmam do: hic me magnifice effero,

Qui

Quì vim tantã in me & poteſtatẽ habeam tãtæ aſtutiæ,
Vera dicendo vt eos ambos fallã: vt,cum narrat ſenex
Voſter noſtro,eſſe iſtã amicã gnati, non credat tamen.
c. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parui curas, dum illi conſulis.
s. Quid, malum,me ætatẽ cenſes velle id adſimularier?
Vnus eſt dies, dum argẽtum eripio, pax! nihil amplius.
c. Tantum ſat habes? quid tum quæſo, ſi hoc pater reſciuerit?
s. Quid ſi redeo ad illos, qui aiunt, quid ſi nunc cœlum ruat?
c. Metuo quid agam. s. metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore vt te exoluas, rem facias palam.
c. Age, age, traducatur Bacchis. s. optume. ipſa exit foras.

ACTVS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

B. SATI' pol proterue me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus eſt. quod ſi is nunc me
Deceperit; ſæpe obſecrans me, vt veniã,fruſtra veniet.
Aut, cum venturã dixero, & conſtituero; cum is certe
Renuntiarit; Clitipho cum in ſpe pendebit animi;
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.
c. Sati' ſcite promittit tibi. s. atqui tu hãc iocari credis?

Faciet,niſi caueo. B.dormiũt: pol ego iſtos cõmouebo.
Mea Phrygia audiſtin', modo iſte homo quam villam demonſtrauit
Charini? P. audiui. B. proxumam eſſe huic fundo ad dextram? P. memini.
B. Curriculo percurre: apud eũ miles Dionyſia agitat.
S. Quid inceptat? B. dic me hic oppido eſſe inuitam, atque aſſeruari:
Verum aliquo pacto verba me his daturam eſſe, & venturam.
S. Perii hercle: Bacchis mane, mane: quo mittis iſtanc quæſo?
Iube, maneat. B. abi. S. quin paratum eſt argentum. B. quin maneo.
S. Atqui iam dabitur. B. vt lubet, num ego inſto? S. at ſcin' quid ſodes?
B. Quid? S. tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, & tua pompa
Eo traducenda eſt. B. quam rem agi' ſcelus? S. ego argentum cudo,
Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas? S. non eſt temere.
B. Etiamne tecum hic res mihi eſt? S. minime: tuum tibi reddo.
B. Eatur. S. ſequere hac. heus Dromo. D. quis me volt? S. Syrus. D. quid eſt rei?
S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.
B. Quamobrem? S. ne quæras. efferunt,quæ ſecum huc attulerunt.
Sperabit ſumptũ ſibi ſenex eſſe harunc' abitu leuatum.
Næ ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis Dromo, ſi ſapies. D. mutũ dices.

ACTVS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRVS.

C. ITA me dii amabunt, vt nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tantum deueniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verum vbi videbit tantos ſibi ſumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum;
Optabit rurſum vt abeat ab ſe filius.
Syrum optume, eccum. S. ceſſo hunc adoriri? C. Syre. S. hem.
C. Quid eſt? S. te mihi ipſum iamdudum optabam dari.
C. Videre egiſſe iam neſcio quid cum ſene.
S. De illo quod dudum? dictum factum reddidi.
C. Bonan' fide? S. bona hercle. C. non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſta re, ac lubens.
S. At ſi ſcias, quam ſcite in mentem venerit.
C. Vah, gloriare eueniſſe ex ſententia?
S. Non hercle vero: verum dico. C. dic, quid eſt?
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. Probe. S. dic ſodes. C. nimium inquam. S. immo ſi ſcias.
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Sibi complacitam eius formam, poſtquam aſpexerit:
Hãc cupere vxorẽ. C. modone quæ inuenta eſt? S. eam:
Et quidem iubebit poſci. C. quamobrem iſtuc Syre?
Nam prorſum nihil intellego. S. hui, tardus es.
C. Fortaſſe. S. argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum, atque veſtem, qui, teneſne? c. comparet?
s. Idipſum. c. at ego illi nec do, nec deſpondeo.
s. Non? quamobrem? c. quamobrem, me rogas? homini. s. vt lubet.
Non ego in perpetuum dicebam illam illi vt dares,
Verum vt ſimulares. c. non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas.
Egon', cui daturus non ſim, vt ei deſpondeam?
s. Credebam. c. minime. s. ſcite poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere iuſſeras,
Eo cœpi. c. credo. s. ceterum equidem iſtuc Chreme
Æqui bonique facio. c. atqui cum maxume
Volo te dare operam vt fiat, verum alia via.
s. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi. neque tu ſcilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
Num iuſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me inuito potuit? verum illud Chreme
Dicunt: ius ſummum, ſæpe ſumma eſt malitia.
c. Haud faciam. s. imo aliis ſi licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene parte aucta putant.
c. Quin egomet iam ad eam deferam. s. imo filium
Iube potius. c. quamobrem? s. quia enim in eum ſuſpicio eſt
Tranſlata amoris. c. quid tum? s. quia videbitur
Magis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeo adeſt, abi, effer argentum. c. effero.

ACTVS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRVS.

C. NVLLA eſt tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam inuitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quam non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miſer aliquo extrudar hinc, ne accedã ad Bacchidem.
Vt te quidem omnes dii, deæ, quantum eſt, Syre
Cum iſtoc inuento, cumque incepto perduint.
Huiuſmodi mi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnufices. S. is hinc quo dignus es?
Quam pene tua me perdidit proteruitas.
C. Vellem hercle factum: ita meritu'. S. meritu'? quo modo?
Næ me iſtuc ex te prius audiſſe gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus iam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abiiſti, mihi
Amicam adduxti, quam non licitum eſt tangere.
S. Iam non ſum iratus: ſed ſcin' vbi nunc ſit tibi
Bacchis? C. apud nos. S. non. C. vbi ergo? S. apud Cliniam.
C. Perii. S. bono animo es: iam argentũ ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. C. garris. vnde? S. a patre.
C. Ludis fortaſſe me. S. ipſa re experibere.
C. Næ ego fortunatus homo ſum. deamo te Syre.
S. Sed pater egreditur. caue quidquam admiratu' ſis,
Qua cauſa id fiat. obſecundato in loco.
Quod imperabit, facito: loquitur paucula.

ACTVS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. VBI Clitipho nunc eſt? S. eccum me, inque.
CL. eccum hic tibi.
CH. Quid rei eſſet, dixti huic? S. dixi pleraque omnia.
CH. Cape hoc argentum, ac defer. S. i, quid ſtas lapis?
Quin accipis? CL. cedo ſane. S. ſequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illic, quod moremur diutius.
CH. Minas quidem iam decem habet a me filia,
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis apposcunt duo.
Quam multa iniuſta ac praua fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus eſt
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS IV. SCENA VII.

MENEDEMVS, CHREMES.

M. MVLTO omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe gnate, cum te intellego
Reſipiſſe. C. vt errat. M. teipſum quærebam Chreme:
Serua, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M. inueniſti hodie filiam.
C. Quid tum? M. hanc vxorem ſibi dari volt Clinia.
C. Quæſo, quid hominis es? M. quid? C. iãne oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? M. ſcio.
C. Ea res nunc agitur ipſa. M. quid narras Chreme?
Immo hæc quidem quæ apud me eſt, Clitiphonis eſt
Amica. ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.

C. Et illum aiunt velle vxorem, vt, cum deſponderis,
Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
M. Id eſt profecto: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
Daturum. M. ah, fruſtra igitur gauiſus ſum miſer.
Quiduis tamen iam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renuntiem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægre ferat?
C. Ægre? nimium illi Menedeme indulges. M. ſine,
Inceptum eſt: perfice hoc mihi perpetuum Chreme.
C. Dic conueniſſe, egiſſe te de nuptiis.
M. Dicam, quid deinde? C. me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremo etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. M. hem, iſtuc volueram.
C. Tanto ocyus te vt poſcat, & tu id, quod cupis,
Quam ocyſſime vt des. M. cupio. C. næ tu propediem,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc vt vt ſunt, cautim, & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intro: vide quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. ſane volo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTVS V. SCENA I.

MENEDEMVS, CHREMES.

M. Ego me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe id ſcio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nil poteſt: exuperat eius ſtultitia omnia hæc.

C. Ohe, iam deſine deos vxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inuentam gnatam; niſi illos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nil credas intellegere, niſi idem dictum eſt centies.
Sed interim quid illic gnatus ceſſat cum Syro?
M. Quos ais homines Chreme ceſſare? C. hem, Menedeme, aduenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nuntiaſtin'? M. omnia.
C. Quid ait? M. gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
C. Ha, ha, hæ. M. quid riſiſti? C. ſerui venere in mentem Syri
Calliditates. M. itane? C. voltus quoque hominum fingit ſcelus.
M. Gnatus quod ſe aſſimulat lætum, id dicis? C. id. M. idem iſtuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. M. magi', ſi magi' noris, putes
Ita rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C. mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris. nam vbi deſponſam nuntiaſti filio,
Continuo iniecisse verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum atque ancillas opus eſſe, argentum vt dares.
M. Non. C. quid non? M. non inquam. C. neque ipſe gnatus? M. nil prorſus Chreme.
Magis vnũ etiam inſtare, vt hodie conficerent nuptiæ.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? M. nihil.
C. Quamobrem? M. neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam plane ſcias.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mire finxit filium,
Vt ne paululum quidem ſuboleat amicam eſſe hanc Cliniæ.

C. Quid

C. Quid ais? M. mitto iam oſculari, atque amplexari:
id nil puto.
C. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? M. vah. C. quid
eſt? M. audi modo:
Eſt mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retro:
Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
C. Quid, poſtquam hoc eſt factum? M. dictum factum,
huc abiit Clitipho.
C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt
illico.
C. Sola? M. ſola. C. perii. M. vbi abiere intro, operuere
oſtium. C. hem.
Clinia hæc fieri videbat? M. quidni? vna mecum ſi-
mul.
C. Filii eſt amica Bacchis Menedeme: occidi.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mi eſt familia.
M. Quid? iſtuc times, quod operam amico ille dat ſuo?
C. Imo quod amicæ. M. ſi dat. C. an dubium id tibi eſt?
Quemquamne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. ha, ha, hæ.
Quidni? quo verba facilius dentur mihi.
C. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, vbi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi viuo, ferent:
Nam iam. M. non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? C. præ iracundia
Menedeme non ſum apud me. M. tene iſtuc loqui?
Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id quod me feciſſe aiebas parum:
Fac te patrem eſſe ſentiat: fac vt audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.

C. Imo abeat potius multo quouis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illæc vere ad raſtros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caues?
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. C. ah neſcis quam doleam. M. vt lubet.
Quid hoc, quod volo, vt illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod malis. C. imo & gener, & affines placent.
M. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? C. dotis? M. ita dico. C. ah. M. Chreme,
Ne quid vereare, ſi eſt minu': nil dos nos mouet.
C. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decreui ſatis:
Sed ita dictu opu' eſt, ſi me vis ſaluom eſſe, & rem, & filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. quã rem agis?
C. Id mirari te ſimulato, & illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego vero, quamobrem id facias, neſcio.
C. Egone? vt illius animum, qui nunc luxuria, & laſciuia
Diffluit, retundam, redigam, vt, quo ſe vortat, neſciat.
M. Quid agis? C. mitte, ſine me in hac re gerere mihi morem. M. ſino:
Itane vis? C. ita. M. fiat. C. iam, ac vxorem vt accerſat, paret
Se. hic ita, vt liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. quid eum? C. egone? ſi viuo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexũ, vt, dum viuat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo ac delectamento putat.

Non(ita me dii ament) auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTVS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

CL. ITANE tandem quæſo eſt Menedeme, vt pater
Tam in breui ſpatio omnem de me eiecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt. M. ſcio tibi eſſe grauius multo, ac durius,
Cui fit. verum ego haud minus ægre patior id, qui neſcio.
Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo. CL. hic
Patrem eſſe aiebas? M. eccum. CH. quid me incuſas, Clitipho?
Quidquid ego huius feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ.
Vbi te vidi animo eſſe omiſſo, &, ſuauia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem;
Cepi rationem, vt neque egeres, neque vt hæc poſſes perdere.
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos tibi qui erant, eis cōmiſi, & credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus, veſtitus, quo in tectū te receptes. CL. hei mihi.
CH. Satius eſt, quam teipſo herede hæc poſſidere Bacchidem.

Digitized by Google

S. Diſperii: ſceleſtus quantas turbas conciui inſciens?
CL. Emori cupio. CH. prius quæſo diſce, quid ſit viuere.
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc vtitor.
S. Here licetne? CH. loquere. S. at tuto. CH. loquere.
S. quæ iſta eſt prauitas,
Quæve amentia eſt, quod peccaui ego, id obeſſe huic?
CH. ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu arã tibi,
Neque precatorẽ pararis. S. quid agis? CH. nil ſuccenſeo,
Nec tibi, nec huic, nec vos eſt æquũ, quod facio, mihi.
S. Abiit. vah. rogaſſe velle. CL. quid Syre? S. vnde mihi
peterem cibum.
Ita nos alienauit. tibi iam eſſe ad ſororem intellego.
CL. Adeon' rem rediiſſe, vt periculum etiam fame mihi ſit Syre?
S. Modo liceat viuere, ſpes eſt. CL. quæ? S. nos eſurituros ſatis.
CL. Irrides in re tanta, neque me quidquam conſilio
adiuuas?
S. Imo & ibi nunc ſum, & vſque dudum id egi, dum
loquitur pater:
Et, quantum ego intellegere poſſum. CL. quid? S. non
abierit longius.
CL. Quid id ergo? S. ſic eſt, non eſſe horum te arbitror.
CL. quid iſtuc Syre?
Satin' ſanus es? S. ego dicam, quod mihi in mentem:
tu diiudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant: nunc
filia
Poſtquam eſt inuenta vera, inuenta eſt cauſa, qua te
expellerent.
CL. Eſt veriſimile. S. an tu ob peccatum hoc eſſe illum
iratum putas?

CL. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta: matres omnes filiis
In peccato adiutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. CL. verum. quid ergo nunc faciam Syre?
S. Suſpicionem quære ex illis iſtanc: rem profer palam.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cuius ſis. CL. recte ſuades: faciam. S. ſat recte hoc mihi in
Mentem venit: namque adoleſcens, quam minima in ſpe ſitus erit,
Tam facillime patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio an vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid hoc autem? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror non iuſſiſſe illico me arripi. ad Menedemum hinc pergam. eum
Precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

S. PROFECTO, niſi caues tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeo miror, qui tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mentem mi vir. C. oh, pergin' mulier eſſe? vllamne ego
Rem vnquam volui, quin tu in ea mihi aduorſatrix fueris Soſtrata? at
Si rogitem iam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem id faciam, neſcias.
In qua re nunc tã confidẽter reſtas ſtulta? S. ego neſcio?

C. Imo ſcis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem oratio.

S. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.

C. Non poſtulo. iam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.

S. Facies? C. verum. S. non vides quantum mali ex ea re excites?

Subditũ ſe ſuſpicatur. C. ſubditũ! ain' tu? S. certe ſic erit

Mi vir. C. confitere. S. au, obſecro te, iſtuc inimicis ſiet.

Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?

C. Quid metuis? ne non, cum velis, conuincas eſſe illum tuum?

S. Quod filia eſt inuenta? C. non, ſed, quod magi' credendum ſiet,

Quod eſt conſimilis moribus,

Facile conuinces ex te natũ: nam tui ſimilis eſt probe:

Nam illi nihil vitii eſt relictum, quin ſit & idem tibi:

Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.

Sed ipſe egreditur. quã ſeuerus! rem cũ videas, cenſeas.

ACTVS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. SI vnquam vllum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi

Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro

Eius vt memineris, atq; inopis nunc te miſereſcat mei;

Quod peto, & volo, parenteis meos vt commonſtres mihi.

S. Obſecro mi gnate, ne iſtuc in animũ inducas tuum,

Alienum eſſe te. CL. ſum. S. miſeram me, hoccine quæſiſti obſecro?

Ita mihi, atque huic ſis ſuperſtes, vt ex me, atque ex hoc natus es:

Et caue poſthac, ſi me amas, vnquam iſtuc verbum ex te audiam. CH. at
Ego, ſi me metuis, mores caue in te eſſe iſtos ſentiam.
CL. Quos? CH. ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnoſus. crede; & noſtrum te eſſe credito.
CL. Non ſunt hæc dicta parentis. CH. non, ſi ex capite ſis meo
Natus, item vt aiunt Mineruam eſſe ex Ioue, ea cauſa magis
Patiar Clitipho flagitiis tuis me infamem fieri.
S. Di iſtæc. CH. neſcio deos: ego, quod potero enitar ſedulo.
Quæris id, quod habes, parentes: quod abeſt, non quæris, patri
Quomodo obſequare, & ſerues quod labore inuenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præſente verbũ turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. CL. eheu quam ego nunc totus diſpliceo mihi,
Quam pudet: neque, quod principium incipiam ad placandum, ſcio.

ACTVS V. SCENA V.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

M. ENIMVERO Chremes nimis grauiter cruciat adoleſcentulum,
Nimiſque inhumane. exeo ergo, vt pacem conciliem. optume.
Ipſos video. CH. ehem, Menedeme cur nõ accerſi iubes
Filiam, & quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te obſecro

Ne facias. CL. pater obſecro vt mi ignoſcas. M. da veniam Chreme:
Sine te exorent. CH. egon' mea bona vt dem Bacchidi dono ſciens?
Non faciam. M. at nos non ſinemus. CL. ſi me viuom vis pater,
Ignoſce. S. age, Chremes mi. M. age quæſo, ne tam obfirma te Chreme.
CH. Quid iſtuc? video non licere, vt cœperam, hoc pertendere.
M. Facis vt te decet. CH. ea lege hoc adeo faciam, ſi facit id,
Quod ego hunc æquom cenſeo. CL. pater, omnia faciam: impera.
CH. Vxorem vt ducas. CL. pater. CH. nihil audio. M. ad me recipio.
Faciet. CH. nil etiam audio ipſum. CL. perii. S. an dubitas, Clitipho?
CH. Imo vtrum vult? M. faciet omnia. S. hæc, dum incipias, grauia ſunt,
Dumq; ignores: vbi cognoris, facilia. CL. faciam pater.
S. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. CL. rufamne illã virginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.
CH. Eia, vt elegans eſt, credas animum ibi eſſe? S. aliam dabo.
CL. Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,
Quam volo. S. nunc laudo te gnate. CL. Archonidis filiã.
S. Perplacet. CL. pater hoc nunc reſtat. CH. quid? CL. Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſa fecit. CH. fiat. Vos valete, & plaudite.

P. TE-

P. TERENTII
ADELPHI.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS. L. ÆMILII PAVLLI. Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO ÆD. CVR. EGERE L. ATILIVS PRÆNESTINVS, MINVTIVS PROTIMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII. TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRV. L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
MICIO ſenex.
DEMEA ſenex.
SANNIO leno.
ÆSCHINVS adoleſcens.
SYRVS ſeruus.
CTESIPHO adoleſcens.
SOSTRATA matrona.
CANTHARA nutrix.
PAMPHILA puerpera.
GETA ſeruus.
HEGIO ſenex.
DROMO ſeruus.

Perſonæ mutæ.

BABYLO.
STORAX ſeruus.
PARMENO ſeruus.

Digitized by Google

ADELPHI ARGVMENTVM,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

DVos cum haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æſchinum,
Sed Cteſiphonem retinet. hunc cithariſtriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiauerat
Idem Æſchinus ciuem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc ſibi vxorem fore.
Demea iurgare, & grauiter ferre. mox tamen,
Vt veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam, potitur Cteſipho cithariſtriam;
Exorato ſuo patre duro Demea.

Digitized by Google

TERENTII ADELPHI.

PROLOGVS.

POSTQVAM poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſeruari, & aduerſarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi ſumus;
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci factum id oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt.
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos: verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus nouam: pernoſcite,
Furtumne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus neglegentia eſt.
Nam quod iſti dicunt maleuoli, homines nobiles
Eum adiutare, aſſidueque vna ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis vniuerſis, & populo placent;

Digitized by Google

Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore vſu' eſt ſine ſuperbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient.
In agendo partem oſtendent. Facite, æquanimitas
Veſtra poetæ ad ſcribendum augeat induſtriam.

ACTVS I. SCENA I.

MICIO.

M. STORAX, non rediit hac nocte a cœna Æſchinus,
Neque ſeruulorum quiſquam, qui aduorſum ierant.
Profecto hoc vere dicunt: ſi abſis vſpiam,
Aut vbi ſi ceſſes, euenire ea ſatiu' eſt,
Quæ in te vxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata, quam illa, quæ parentes propitii.
Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibu' nunc ſolicitor rebus? ne aut ille alſerit,
Aut vſpiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. vah, quemquamne hominem in animum inſtituere, aut
Parare, quod ſit carius, quam ipſe eſt ſibi?
Atque ex me hic natus non eſt, ſed ex fratre. is adeo
Diſſimili ſtudio eſt. iam inde ab adoleſcentia,
Ego hanc clementem vitam vrbanam atque otium
Secutus ſum: &, quod fortunatum iſti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contra, hæc omnia:
Ruri agere vitam, ſemper parce, ac duriter
Se habere: vxorem duxit: nati filii
Duo. inde ego hunc maiorem adoptaui mihi:

Eduxi a paruulo, habui, amaui pro meo:
In eo me oblecto: ſolum id eſt carum mihi.
Ille vt item contra me habeat, facio ſedulo:
Do, prætermitto, non neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere: poſtremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet, conſueſeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere inſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore, & liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo, quam metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.
Venit ad me ſæpe clamans, quid agis Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?
Veſtitu nimium indulgis: nimium ineptus es.
Nimium ipſe eſt durus, præter æquomque, & bonum:
Et errat longe mea quidem ſententia,
Qui imperium credat grauius eſſe aut ſtabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adiungitur.
Mea ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cauet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit:
Studet par referre, præſens abſenſque idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſtne hic ipſus, de quo agebam? & certe is eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo iam, vt ſolet,
Iurgabit. Saluom te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACTVS I. SCENA II.

DEMEA, MICIO.

D. EHEM, opportune: teipſum quærito.
M. Quid triſtis es? D. rogas me, vbi nobis Æſchinus
Siet; quid triſtis ego ſim? M. dixin' hoc fore?
Quid fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam, nec metuit quemquam, neque legem putat
Tenere ſe vllam. nam illa quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modo quid deſignauit? M. quidnam id eſt?
D. Fores effregit, atque in ædeis irruit
Alienas: ipſum dominum atque omnem familiam
Mulctauit vſque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat. clamant omnes indigniſſume
Factum eſſe. Hoc aduenienti quot mihi Micio
Dixere? in ore eſt omni populo. denique,
Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium?
Nullum huius ſimile factum? hæc cum illi Micio
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi ſinis.
M. Homine imperito nunquam quidquam iniuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
D. Quorſum iſtuc? M. quia tu Demea hæc male iudicas.
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare, non eſt, neque fores
Effringere. hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non ſiuit egeſtas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopia.
Iniurium eſt. nam ſi eſſet vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,

Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, vbi te expectatum eieciſſet foras,
Alieniore ætate poſt faceret tamen.
D. Pro Iupiter, tu me homo adigis ad inſaniam.
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? M. ah,
Auſculta, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet vnguenta de meo.
Amat? dabitur a me argentum, vbi erit commodum;
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. Eſt, diis gratia,
Et vnde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremo aut deſine, aut cedo quemuis arbitrum:
Te plura in hanc rem peccare oſtendam. D. hei mihi.
Pater eſſe diſce ab illis, qui vere ſciunt.
M. Natura tu illi pater es, conſiliis ego.
D. Tun' conſulis quidquam? M. ſi pergis, abiero.
D. Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
D. Curæ eſt mihi. M. & mihi curæ eſt: verum Demea
Curemus æquam vterque partem: tu alterum,
Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. D. ah Micio.
M. Mihi ſic videtur. D. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum vnum poſthac. M. rurſum Demea
Iraſcere? D. an non credis? repeton' quem dedi?
Ægre eſt. alienus non ſum. ſi obſto: hem deſino.
Vnum vis curem: curo: & eſt diis gratia,
Quom ita, vt volo, eſt. iſte tuus ipſe ſentiet
Poſterius: nolo in illum grauius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit. tamen

Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægre pati, illi nolui. nam ita eſt homo:
Cum placo, aduorſor ſedulo, & deterreo,
Tamen humane vix patitur: verum ſi augeam,
Aut etiam adiutor ſim eius iracundiæ,
Inſaniam profecto cum illo. etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit iniuriam.
Quam hic non amauit meretricem, aut cui non dedit
Aliquid? Poſtremo nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
Sperabam iam deferuiſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. ecce autem deintegro: niſi, quidquid eſt,
Volo ſcire, atque hominẽ conuenire, ſi apud forũ eſt.

ACTVS II. SCENA I.

SANNIO, ÆSCHINVS.

S. OBSECRO, populares, ferte miſero, atque innocenti auxilium:
Subuenite inopi. Æ. otioſe, nunc iam illico hic conſiſte:
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. S. ego iſtam inuiti' omnibus.
Æ. Quamquam eſt ſceleſtus, non committet hodie vnquam iterum vt vapulet.
S. Audi Æſchine, ne ignarum fuiſſe te dicas morum meum,
Ego leno ſum. Æ. ſcio. S. at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam optuma.
Tu quod te poſterius purges, nolle hanc iniuriam mihi
Factam eſſe; huius non faciam. crede hoc, ego meum ius perſequar;

Neque

Neque tu verbis ſolues vnquam, quod re mihi malefeceris.

Noui ego veſtra hæc: nollem factum: dabitur iuſiurandum, eſſe te

Indignum iniuria hac; indignis cum egomet ſim acceptus modis.

Æ. Abi præſtrenue, ac fores aperi. s. ceterum hoc nihil facis.

Æ. I intro nunc iam. s. at enim non ſinam. Æ. accede illuc Parmeno,

Nimium abiiſti iſtoc, hic propter hunc aſſiſte. hem, ſic volo,

Caue nunc iam oculos a meis oculis quoquam demoueas tuos,

Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.

s. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. Æ. hem ſerua. omitte mulierem

s. O facinu' indignum. Æ. geminabit, niſi caues. s. hei miſero mihi.

Æ. Non innueram: verum in iſtam partem potius peccato tamen:

I nunc iam. s. quid hoc rei eſt? regnumne Æſchine hic tu poſſides?

Æ. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.

s. Quid tibi rei mecum eſt? Æ. nihil. s. quid? noſtin' qui ſim? Æ. non deſidero.

s. Tetigin' tui quidquam. Æ. ſi attigiſſes, ferres infortunium.

s. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Reſponde. Æ. ante ædeis non feciſſe erit meliu' heic conuicium:

Nā ſi moleſtus pergis eſſe, iam intro abripiere, atq; ibi

Vſque ad necē operiere loris. S. loris liber? Æ. ſic erit.
S. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?
Æ. Si ſatis iam debacchatus es leno, audi ſi vis nunc iam.
S. Egon' debacchatus ſum autem, an tu in me? Æ. mitte iſta, atque ad rem redi.
S. Quam rem? quo redeam? Æ. iamne me vis dicere, quod ad te attinet?
S. Cupio, æqui modo aliquid. Æ. vah, leno iniqua me non volt loqui.
S. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,
Periurus, peſtis: tamen tibi a me nulla eſt orta iniuria.
Æ. Nam hercle etiam hoc reſtat. S. illuc quæſo redi, quo cœpiſti, Æſchine.
Æ. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat male:
Argenti tantum dabitur. S. quid, ſi ego illam nolo vendere,
Coges me? Æ. minime. S. namque id metui. Æ. neque vendundam cenſeo,
Quæ libera eſt: nam ego illā liberali aſſero cauſa manu.
Nunc vide vtrum vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. pro ſupreme Iupiter!
Minime miror, qui inſanire occipiunt ex iniuria.
Domo me eripuit, verberauit: me inuito abduxit meam:
Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam poſtulat ſibi tradier.

Verum enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum ius poſtulat.
Age iam cupio, modo ſi argentum reddat. ſed ego hæc hariolor.
Vbi me dixero dare tanti, teſteis faciet illico,
Vendidiſſe me. de argento ſomnium: mox, cras redi.
Id quoque poſſum ferre, ſi modo reddat: quamquam iniurium eſt.
Verum cogito id, quod res eſt. quando eum quæſtum occeperis,
Accipiunda & muſſitanda iniuria adoleſcentium eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes puto.

ACTVS II. SCENA II.

SYRVS, SANNIO.

SY. TACE, egomet conueniam iam ipſum: cupide accipiat iam faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc Sannio eſt, quod te audio
Cum hero neſcio quid concertaſſe? SA. nunquam vidi iniquius
Concertationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, vſque ambo defeſſi ſumus.
SY. Tua culpa. SA. quid agerem? SY. adoleſcenti morem geſtum oportuit.
SA. Qui potui melius? quin hodie vſque os præbui. SY. age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maxumum interdum eſt lucrum. hui.
Metuiſti, ſi nunc de tuo iure conceſſiſſes paululum,

Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime;
Ne non tibi iſtuc fœneraret? SA. ego ſpem precio non emo.
SY. Nunquam rem facies. abi, neſcis ineſcare homines Sannio.
SA. Credo iſtuc melius eſſe: verum ego nunquam adeo aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potius in præſentia.
SY. Age, noui tuum animum. quaſi quidquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare: præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum. SA. hem.
SY. Coemiſſe hinc, quæ illuc veheres, multa; nauem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet: vbi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
SA. Nuſquam pedem. perii hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. SY. timet:
Inieci ſcrupulum homini. SA. o ſcelera! illud vide,
Vt in ipſo articulo oppreſſit. emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Ni eo ad mercatum venio, damnum maxumum eſt.
Nunc ſi hoc omitto, vbi illinc rediero, actum agam.
Nihil eſt, refrixerit res. nunc demum venis?
Cur paſſus? vbi eras? vt ſit ſatius perdere,
Quam aut hic manere tam diu, aut tum perſequi.
SY. Iamne enumeraſti id quod ad te rediturum putes?
SA. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Æſchinum?
Per oppreſſionem vt hanc mi eripere poſtulet?
SY. Labaſcit. vnum hoc habeo. vide ſi ſatis placet:
Potius, quam venias in periclum Sannio,

Seruesne, an perdas totum, diuiduum face.
Minas decem corradet alicunde. SA. hei mihi,
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. SY. vt lubet.
Numquid vis, quin abeam? SA. imo hercle hoc quæſo Syre,
Vt vt hæc ſunt facta, potius, quam lites ſequar,
Meum mihi reddat, ſaltem quanti empta eſt. Syre,
Scio te non vſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. SY. ſedulo
Faciam. ſed Cteſiphonem video. lætus eſt
De amica. SA. quid, quod te oro? SY. pauliſper mane.

ACTVS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRVS.

C. ABS quiuis homine, cum eſt opus, beneficium accipere gaudeas:
Verum enimuero id demum iuuat, ſi quem æquom eſt facere, is bene facit.
O frater frater, quid ego nũc te laudẽ? ſatis certo ſcio,
Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua:
Itaque vnam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magi' principem.
S. O Cteſipho. C. o Syre, Æſchinus vbi eſt? S. ellum, te expectat domi. C. hem.
S. Quid eſt? C. quid ſit? illius opera Syre nunc viuo. S. feſtiuum caput!
C. Omnia ſibi qui poſt putarit eſſe præ meo cõmodo,

Digitized by Google

Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit,

s. Nihil pote ſupra. c. ſed quidnam fores crepuit? s. mane mane, ipſe exit foras.

ACTVS II. SCENA IV.

ÆSCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

Æ. VBI ille eſt ſacrilegus? SA. me quærit. numquidnam effert? occidi.

Nil video. Æ. ehem, opportune, teipſum quærito; quid fit Cteſipho?

In tuto eſt omnis res. omitte vero triſtitiem tuam.

c. Ego illam vero omitto, qui te fratrem habeam quidem. o mi Æſchine!

O mi germane! ah vereor coram in os te laudare amplius,

Ne id aſſentandi magis, quam quod habeam gratum, facere exiſtumes.

Æ. Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos, Cteſipho.

Hoc mihi dolet, nos pene ſero ſciſſe, & pene in eum locum

Rediiſſe, vt, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.

c. Pudebat. Æ. ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor, tam ob paruolam

Rem pene e patria? turpe dictu. deos quæſo vt iſtæc prohibeant.

c. Peccaui. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? SY. iam mitis eſt.

Æ. Ego ad forum ibo, vt hunc abſoluam. tu intro ad illam Cteſipho.

SA. Syre inſta. SY. eamus: namque hic properat in Cyprum. SA. ne tam quidem.
Quamuis etiam maneo otioſus hic. SY. reddetur, ne time.
SA. At vt omne reddat. SY. omne reddet, tace modo, ac ſequere hac. SA. ſequor.
C. Heus heus Syre. SY. hem quid eſt? C. obſecro hercle, hominem iſtum impuriſſimum
Quamprimum abſoluitote, ne, ſi magis iritatus fiet,
Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.
SY. Non fiet: bono animo es. tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos iube ſterni nobis, & parari cetera.
Ego iam tranſacta re conuortam me domum cum obſonio.
C. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTVS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. OBSECRO, mea tu nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiet, rogas?
Recte ædepol ſpero. S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.
S. Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hic non adeſt;
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui accerſat Æſchinum.
C. Pol is quidem iam hic aderit. nam nunquam vnum intermittit diem,

Digitized by Google

Quin ſemper veniat. S. ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.
C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum eſt, hera:
Oblatum quando vitium eſt, quod ad illum attinet potiſſimum,
Talem, tali genere, tali animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol eſt, vt dicis. ſaluus nobis, deos quæſo, vt ſiet.

ACTVS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. NVNC illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant, auxilii nihil afferant;
Quod mihique, heræque, filiæque herili eſt. væ miſero mihi!
Tot res repente circumuallant, vnde emergi non poteſt,
Vis, egeſtas, iniuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hoccine ſeclum? o ſcelera? o genera ſacrilega! o hominem impium!
S. Me miſeram, quidnam eſt, quod ſic video timidum & properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque iuſiurandum, neque vlla miſericordia
Repreſſit, neque reflexit, neque quod partus inſtabat prope,
Cui miſeræ indigne per vim vitium obtulerat. S. non intelligo
Satis, quæ loquatur. C. propius obſecro accedamus Soſtrata. G. ah,

Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundia.
Nihil eſt, quod malim, quam totam familiam dari mihi obuiam,
Vt iram hanc in eos euomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens:
Satis mihi id habeam ſupplicii, dū illos vlciſcar modo.
Seni animam primum extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, capite primum in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi oculos eriperem, poſt hæc præcipitem darem:
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.
Sed ceſſo hoc malo heram impertiri propere? S. reuocemus. Geta. G. hem,
Quiſquis es, ſine me. S. ego ſum Soſtrata. G. vbi ea eſt? teipſam quærito:
Te expecto. oppido opportune te obtuliſti mi obuiā
Hera. S. quid eſt? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid feſtinas mi Geta?
Animam recipe. G. prorſu'. S. quid iſtuc prorſus ergo eſt? G. periimus.
Actum eſt. S. obſecro te quid ſit. G. iam. S. quid iam Geta?
G. Æſchinus. S. quid ergo is? G. alienu' eſt ab noſtra familia. S. hem,
Perii, quare? G. amare occepit aliam. S. væ miſeræ mihi.
G. Neque id occulte fert. a lenone ipſus eripuit palam.

Digitized by Google

S. Satin' hoc certum? G. certum. hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata. S. ah,
Me miſeram. quid credas iam? aut cui credas? noſtrum ne Æſchinum,
Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes opeſque omnes ſitæ erant,
Qui ſine hac iurabat ſe vnum nunquam victurũ diem,
Qui in ſui gremio poſiturum puerũ dicebat patris, ita
Obſecraturum, vt liceret hanc vxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opu', porro proſpice.
Patiamurne, an narremus cuipiam? C. au, au mi homo, ſanun' es?
An hoc proferendum tibi vſquam eſſe videtur? G. mihi quidem non placet.
Iam primum, illum alieno animo a nobis eſſe, res ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palam proferimus, ille inficias ibit, ſat ſcio;
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum ſi maxume
Fateatur, cum amet aliam, non eſt vtile hanc illi dari.
Quapropter, quoquo pacto tacito eſt opus. S. ah minime gentium:
Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Soſtrata, vide quam rem agas.
S. Peiore res loco non potis eſt eſſe, quam in hoc, quo nunc ſita eſt.
Primum indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non poteſt. hoc relliquom eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat.

Poſtremo, quando ego conſcia mi ſum, a me culpam hanc procul eſſe, nec
Precium, neque rem vllam interceſſe illa aut me indignam; experiar Geta.
G. Quid iſtic? accedo, vt melius dicas. S. tu, quantum poteſt, abi,
Atque Hegioni cognato huius rem omnem narrato ordine.
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maxume.
G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. S. propera tu, mea Canthara.
Curre, obſtetricem accerſe, vt, cum opus ſit, ne in mora nobis fiet.

ACTVS III. SCENA III.

DEMEA, SYRVS.

D. DISPERII. Cteſiphonem audiui filium
Vna fuiſſe in raptione cum Æſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicuius rei eſt, etiam eum ad nequitiem abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo. perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum ire Syrum video. hinc ſcibo iam, vbi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam id me velle.

Digitized by Google

ACTVS III. SCENA IV.

SYRVS, DEMEA.

S. OMNEM rem modo ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. D. pro Iupiter,
Hominis ſtultitiam. S. collaudauit filium:
Mihi, qui id dediſſem conſilium, egit gratias.
D. Diſrumpor. S. argentum adnumerauit illico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia. D. hem,
Huic mandes, ſi quid recte curatum velis.
S. Hem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. S. eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abſurda. Piſces ceteros purga Dromo:
Congruum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Tantiſper. vbi ego rediero, exoſſabitur;
Prius nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non placent:
Et clamo ſæpe. Salſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulcre. D. dii voſtram fidem;
Vtrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
Videre videor iam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. S. o Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non quod ante pedes modo eſt,
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. D. quid? iſtæc iam penes vos pſaltria eſt?
S. Ellam intus. D. eho, an domi eſt habiturus? S. credo, vt eſt
Dementia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, & facilitas praua. D. fratris me quidem

Pudet, pigetque. S. nimium inter vos Demea, ac
Non, quia ades præſens, dico hoc, pernimiũ intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille ſomnium. ſineres vero illum tu tuum
Facere hæc? D. ſinerem illum? aut non ſex totis menſibus
Prius olfeciſſem, quam ille quidquam cœperit?
S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. ſic ſiet
Modo, vt nunc eſt. S. vt quiſque ſuum volt eſſe, ita eſt.
D. Quid eum? vidiſtin' hodie? S. tuumne filium?
(Abigam hunc rus) iamdudum aliquid ruri agere arbitror.
D. Sati' ſcis ibi eſſe? S. oh, quem egomet produxi. D. optume eſt.
Metui, ne hæreret hic. S. atque iratum admodum.
D. Quid autem? S. adortus iurgio fratrem apud forum
De pſaltriâ iſtac. D. ain' vero? S. vah, nil reticuit:
Nam, vt numerabatur forte argentum, interuenit
Homo de improuiſo: cœpit clamare, Æſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? D. oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
D. Saluos ſit: ſpero, eſt ſimilis maiorum ſuum. S. hui.
D. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille. S. phi,
Domi habuit, vnde diſceret. D. ſit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tamquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. S. recte ſane. D. hoc fugito. S. callide.
D. Hoc laudi eſt. S. iſtæc res eſt. D. hoc vitio datur.
S. Probiſſume. D. porro autem. S. non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi. piſces ex ſententia

Nactus ſum: hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt.
Nam id nobis tam flagitium eſt, quam illa Demea
Non facere vobis, quæ modo dixti: &, quod queo,
Conſeruis ad eumdem iſtunc præcipio modum.
Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud recte, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia.
Poſtremo, tamquam in ſpeculum, in patinas Demea
Inſpicere iubeo, & moneo quid facto vſu' ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio.
Verum quid facias? vt homo eſt, ita morem geras.
Numquid vis? D. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc ibis? D. recta. S. nam quid tu hic agas,
Vbi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet?
D. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit. illum curo vnum, ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, quem video procul? eſtne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, is hercle eſt. vah.
Homo amicu' nobis iam inde a puero. dii boni,
Næ illiuſmodi iam magna nobis ciuium
Penuria eſt. antiqua homo virtute ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc ſit publice.
Quam gaudeo, vbi etiam huius generis reliquias
Reſtare video. vah, viuere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, vt ſalutem, & conloquar.

ACTVS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

H. PRO dii immortales, facinus indignum, Geta
Quid narras? G. ſic eſt factum. H. ex illan' familia
Tam illiberale facinus eſſe ortum? o Æſchine
Pol haud paternum iſtuc dediſti. D. videlicet
De pſaltria hac audiuit: id illi nunc dolet
Alieno; pater is nihil pendit. hei mihi!
Vtinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.
H. Ni facient quæ illos æquom eſt, haud ſic auferent.
G. In te ſpes omnis Hegio nobis ſita eſt:
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendauit ſenex.
Si deſeris tu, periimus. H. caue dixeris:
Nec faciam, neque me ſatis pie poſſe arbitror.
D. Adibo. ſaluere Hegionem plurimum
Iubeo. H. oh. te quærebam ipſum, ſalue Demea.
D. Quid autem? H. maior filius tuus Æſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium viri eſt.
D. Quid iſtuc? H. noſtrum amicum noras Simulum, atque
Æqualem? D. quid ni? H. filiam eius virginem
Vitiauit. D. hem. H. mane, nondum audiſti Demea
Quod eſt grauiſſimum. D. an quid eſt etiam amplius?
H. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt.
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum eſt. vbi ſcit factum, ad matrem virginis
Venit ipſus vltro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, iurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. virgo ex eo

Compreſſu grauida facta eſt. menſi' hic decimus eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi diis placet,
Parauit, quicum viuat, illam deſerit.
D. Pro certon' tu iſtæc dicis? H. mater virginis
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, vt captus eſt ſeruorum, non malus,
Neque iners, alit illas, ſolus omnem familiam
Suſtentat. hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Imo hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea.
Poſtremo non negabit, coram ipſum cedo.
D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam,
Scio. P. miſeram me, differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro. H. hem!
Numnam illa quæſo parturit? G. certe Hegio. H. hem!
Illæc fidem nunc voſtram implorat Demea.
Quod vos ius cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum vt fiant, deos quæſo, vt vobis decet:
Sin aliter animus voſter eſt, ego Demea
Summa vi defendam hanc atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: vna a pueris paruoli
Sumus educti: vna ſemper militiæ, & domi
Fuimus: paupertatem vna pertulimus grauem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius quam illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? D. fratrem conueniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
H. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillime agitis, quam eſtis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxume vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
D. Redito. fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.
H. Decet te facere: Geta duc me intro ad Soſtratam.

D. Non

D. Non me indicente hæc fiunt: vtinam hoc ſit modo
Defunctum. verum nimia illæc licentia
Profecto euadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.

ACTVS III. SCENA VI.

HEGIO.

H. BONO animo fac ſis Soſtrata, & iſtam, quã potes,
Fac cõſolere. ego Micionem, ſi apud forum eſt,
Conueniam, atque, vt res geſta eſt, narrabo ordine.
Si eſt, vt facturus officium ſiet ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eius ſententia eſt;
Reſpondeat mi, vt, quid agam, quamprimum ſciam.

ACTVS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRVS.

C. AIN' patrem hinc abiiſſe rus? S. iamdudum. C. dic ſodes. S. apud
Villam eſt. nunc eum maxume operis aliquid facere credo. C. vtinam quidem.
Quod cum ſalute eiu' fiat, ita ſe defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo e lecto prorſus nequeat ſurgere.
S. Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius. C. ita. nam hunc diem
Miſere nimis perpetuum, vt cœpi, cupio in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia cauſa tam male odi, niſi quia prope eſt.
Quod ſi abeſſet longius,
Prius nox oppreſſiſſet illic, quam huc reuorti poſſet iterum.

Nunc, vbi me illic non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio:
Rogitabit me, vbi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? s. nihilne in mentem? c. nunquam quidquam. s. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? c. ſunt: quid poſtea?
s. Hiſce opera vt data ſit. c. quæ non data ſit? non poteſt fieri. s. poteſt.
c. Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſæ quid dicam Syre?
s. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulcre calleo.
Cum feruit maxume, tam placidum quam ouem reddo. c. quomodo?
s. Laudarier te audit libenter. facio te apud illũ deum:
Virtutes narro. c. meas? s. tuas. homini illico lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. c. quidnam eſt? s. lupus in fabula.
c. Pater adeſt. s. ipſu' ſt. c. Syre quid agimus? s. fuge modo intro: ego videro.
c. Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? s. potin' vt deſinas?

ACTVS IV. SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRVS.

D. NÆ ego homo ſum infelix! primum fratrem nuſquam inuenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, a villa mercenarium

Vidi: is filium negat eſſe rure: nec, quid agam, ſcio.
C. Syre. S. quid ais? C. men' quærit? S. verum. C. perii.
S. quin tu animo bono es.
D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuntio. ægre ſolus, ſi quid fit, fero.
S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.
D. Nunc redeo: ſi forte frater redierit, viſo. C. Syre
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiam taces?
Ego cauebo. C. nunquam hercle hodie ego iſtuc committam tibi.
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam. id tutiſſimum eſt.
S. Age, tamen ego hunc amouebo. D. ſed eccum ſceleratum Syrum.
S. Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini, quæ hæc eſt miſeria? D. quid
Ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? hem, eſt frater domi?
S. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perii. D. quid tibi eſt?
S. Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum & iſtam pſaltriam
Vſque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide vt diſcidit labrum.
D. Quamobrem? S. me impulſore hanc emptam eſſe ait. D. non tu eum rus hinc modo

Produxe aiebas? s. factum. verum poſt venit inſaniens:
Nil pepercit. non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus geſtaui meis?
D. Laudo Cteſipho. patriſſas. abi, virum te iudico.
S. Laudas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquam, quia miſeram mulierem & me ſeruolum,
Qui referire non audebam, vicit. hui, perfortiter!
D. Non potuit melius. idem quod ego ſenſit, te eſſe huic rei caput.
Sed eſtne frater intus? S. non eſt. D. vbi illum quæram, cogito.
S. Scio vbi ſit, verum hodie nunquam monſtrabo. D. hem quid ais? S. ita.
D. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen neſcio
Illius hominis, ſed locũ noui vbi ſit. D. dic ergo locum.
S. Noſtin' porticum apud macellum hanc deorſum? D. quidni nouerim?
S. Præterito hac recta platea ſurſum. vbi eo veneris,
Cliuos deorſum vorſus eſt, hac præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
D. Quonam? S. illic, vbi etiam caprificu' magna eſt: D. noui. S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non eſt peruium. S. verum hercle. vah,
Cenſen' hominem me eſſe? erraui. in porticum rurſum redi.
Sane hac multo propius ibis, & minor eſt erratio.
Scin' Cratini huius ditis ædes? D. ſcio. S. vbi eas præterieris,

Ad ſiniſtram hac recta platea: vbi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius, quam ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & exaduorſum eſt fabrica: ibi eſt. D. quid ibi facit?
S. Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.
D. Vbi potetis vos? bene ſane. ſed ceſſo ad eum pergere?
S. I ſane: ego te exercebo hodie, vt dignus es, ſilicernium.
Æſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego iam proſpiciam mihi.
Nam iam adibo, atque vnumquodque, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, & cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTVS IV. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

M. Ego in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere Hegio.
Meum officium facio. quod peccatum a nobis ortum eſt, corrigo.
Niſi ſi in illo me credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri iniuriam, vltro ſi quã fecere ipſi expoſtulant;
Et vltro accuſant. id quia non eſt a me factum, agi' gratias?
H. Ah, minime: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæſo, vt vna mecum ad matrem virginis eas Micio,

Atque iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri:
Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam pſaltriam.
M. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus. H. bene facis:
Nam & illi animum iam relleuabis, quæ dolore, ac miſeria
Tabeſcit; & tu officio fueris functus. ſed ſi aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. imo ego ibo. H. bene facis:
Omnes, quibu' res ſunt minu' ſecundæ, magi' ſunt neſcio quo modo
Suſpicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt neglegi.
Quapropter teipſum purgare ipſi coram, placabilius eſt.
M. Et recte, & verum dicis. H. ſequere me ergo hac intro. M. maxume.

ACTVS IV. SCENA IV.

ÆSCHINVS.

Æ. DISCRVCIOR animi. hoccine de improuiſo mali mihi obiici
Tantum, vt neque quid de me faciam, neque quid agam, certum ſiet?
Membra metu debilia ſunt: animus timore obſtupuit: pectore
Conſiſtere nihil conſilii quidquam poteſt. Vah quo modo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc ſuſpicio de me incidit.
Neque ea immerito. Soſtrata credit, mihi me emiſſe hanc pſaltriam:

Anus indicium id fecit mihi.
Nam vt hinc forte ea ad obſtetricem miſſa erat, vbi eam vidi, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat, iam partus adſiet:
Eone obſtetricem accerſat. illa exclamat, abi, abi, iam Æſchine
Satis diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.
Hem, quid iſtuc obſecro inquam eſt? valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicamne fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus
Vſquam efferri. age, mitto: fieri potis eſt, vti ne qua exeat.
Ipſum id metuo vti credant: tot concurrunt veriſimilia.
Egomet rapui: ipſe egomet ſolui argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri, vt vt
Erat geſta, indicaſſe! exoraſſem, vt eam ducerem domum.
Ceſſatum eſt vſque adhuc. nunc porro Æſchine expergiſcere.
Nunc hoc primum eſt. ad illas ibo, vt purgem me. accedam ad fores.
Perii, horreſco ſemper, vbi fores pultare haſce occipio miſer.
Heus, heus. Æſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis. concedam huc.

ACTVS IV. SCENA V.

MICIO, ÆSCHINVS.

M. ITA vti dixi, Soſtrata,
Facite: ego Æſchinum conueniam, vt, quo modo acta hæc ſunt, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultauit? Æ. pater hercle eſt. perii. M. Æſchine.
Æ. Quid huic hic negoti eſt? M. tune has pepuliſti fores? tacet.
Cur hunc aliquantiſper non ludo? melius eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? Æ. non equidẽ iſtas, quod ſciam.
M. Ita? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalua res eſt. Æ. dic ſodes pater,
Tibi vero quid iſtic eſt rei? M. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc aduocatum ſibi. Æ. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres pauperculæ.
Opinor eas non noſſe te, & certe ſcio:
Neque enim diu huc commigrarunt. Æ. quid tum poſtea?
M. Virgo eſt cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid eſt?
Æ. Nil: recte: perge. M. is venit, vt ſecum auehat.
Nam habitat Mileti. Æ. hem, virginem vt ſecum auehat?
M. Sic eſt. Æ. Miletum vſque obſecro? M. ita. Æ. animo male eſt.
Quid ipſæ? quid aiunt? M. quid illas cenſes? nihil enim.
Com-

Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
Æ. Eho, nonne hæc iuſta tibi videntur poſtea?
M. Non. Æ. obſecro non? an illam hinc abducet pater?
M. Quidni illam abducat? Æ. factum a vobis duriter,
Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt pater
Dicendum magis aperte, inliberaliter.
M. Quamobrem? Æ. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui illi conſueuit prius,
(Qui infelix, haud ſcio an illam miſere nunc amat)
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater!
M. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? Æ. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret, expectantem? hæc mi pater
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridicule, aduorſumne illum cauſam dicerem,
Cui veneram aduocatus? Sed quid Æſchine
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? Æ. pater obſecro, auſculta. M. Æſchine audiui omnia,
Et ſcio: nam amo te: quo magis, quæ agi', curæ ſunt mihi.
Æ. Ita velim me promerentem ames, dum viuas, mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium noui tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimium ſies.

In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiaſti, quam te ius non fuerat tangere.
Iam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum tamen.
Fecere alii ſæpe, item boni. at poſtquam euenit, cedo,
Numquid circumſpexti? aut numquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret, qua fieret? ſi teipſum mihi puduit dicere;
Qua reſciſcerem? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti te, & illam miſeram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?
Et ſine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum?
Nolim ceterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces vxorem hanc. Æ. hem! M. bono animo es, inquam. Æ. pater
Obſecro num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? Æ. neſcio:
Niſi quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, eo vereor magis.
M. Abi domum, ac deos comprecare, vt vxorem acceſſas: abi.
Æ. Quid? iamne vxorem? M. iam. Æ. iam? M. iam quantum potes. Æ. di me pater
Omnes oderint, ni magi' te quam oculos nunc amo meos.
M. Quid? quam illam? Æ. æque. M. perbenigne. Æ. quid? ille vbi eſt Mileſius?
M. Abiit, periit, nauem aſcendit. ſed cur ceſſas? Æ. abi pater:

Tu potius deos comprecare: nam tibi eos certe ſcio,
Quo vir melior multo es quam ego ſum, obtemperaturos magis.
M. Ego eo intro, vt, quæ opu' ſunt, parentur. fac tu, vt dixi, ſi ſapis.
Æ. Quid hoc negoti? hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater aut ſodalis eſſet, qui magi' morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem!
Itaque adeo magnam mi iniecit ſua commoditate curam,
Ne forte impruděs faciam, quod nolit. ſciens cauebo.
Sed ceſſo ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet ſim.

ACTVS IV. SCENA VI.

DEMEA.

D. DEFESSVS ſum ambulando, vt Syre te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iupiter.
Perreptaui vſque omne oppidum ad portam, ad lacum,
Quo non? neque fabrica vlla erat, neque fratrẽ homo
Vidiſſe aiebat quiſquam. Nunc vero domi
Certum obſidere eſt vſque donec redierit.

ACTVS IV. SCENA VII.

MICIO, DEMEA.

M. IBO, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
Sed eccum ipſum. te iamdudum quæro Micio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. M. ecce autem. D. noua,
Capitalia. M. ohe, iam. D. ah neſcis qui vir ſiet. M. ſcio.

D. O ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere. hoc peccatum in virginem eſt ciuem. M. ſcio.
D. Ohe, ſcis, & patere? M. quidni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? M. non. malim quidem.
D. Puer natus eſt. M. dii bene vortant. D. virgo nihil habet.
M. Audiui. D. & ducenda indotata eſt? M. ſcilicet.
D. Quid nunc futurum eſt? M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. o Iupiter!
Iſtoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias? ſi non ipſa re tibi dolet,
Simulare certe eſt hominis. M. quin iam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Dempſi metum omnẽ. hæc magis ſunt hominis. D. ceterum
Placet tibi factum Micio? M. non, ſi queam
Mutare: nunc, cum non queo, æquo animo fero.
Ita vita eſt hominum, quaſi, cum ludas teſſeris;
Si illud, quod maxume opus eſt iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte vt corrigas.
D. Corrector! nempe tua arte viginti minæ
Pro pſaltria periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquo abiicienda eſt; ſi non precio, gratiis.
M. Neque eſt, neque illam ſane ſtudeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro diuum fidem,
Meretrix, & materfamilias vna in domo?
M. Cur non? D. ſanum te credis eſſe? M. equidem arbitror,
D. Ita me dii ament, vt video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, vt habeas quicum cantites.
M. Cur non? D. & noua nupta eadem hæc diſcet? M. ſcilicet.

D. Tu inter eas reſtim ductans ſaltabis. M. probe. D. probe?
M. Et tu nobiſcum vna, ſi opus ſit. D. hei mihi!
Non te hæc pudent? M. iam vero omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, vti decet,
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conueniam, poſt huc redeo. D. o Iupiter!
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domu' ſumptuoſa: adoleſcens luxu perditus:
Senex delirans: ipſa, ſi cupiat, Salus
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.

SYRVS, DEMEA.

S. ÆDEPOL Syriſce te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum.
Abi. ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. D. illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ. S. ecce autem hic adeſt
Senex noſter. quid fit? quid tu es triſtis? D. oh ſcelus!
S. Ohe, iam tu verba fundes hic ſapientia?
D. Tun'? ſi meus eſſes. S. dis quidem eſſes Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. exemplum omnibus
Curarem vt eſſes. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſtis ſcelus,
Quaſi re bene geſta. S. ſane nollem huc exitum.

ACTVS V. SCENA II.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

DR. HEVS Syre, rogat te Cteſipho vt redeas. S. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? S. nihil.
DE. eho carnufex,
Eſt Cteſipho intus? S. non eſt. DE. cur hic nominat?
S. Eſt alius quidam paraſitaſter paruolus,
Noſtin'? DE. iam ſcibo. S. quid agis? quo abis? DE. mitte me.
S. Noli inquam. DE. non manum abſtines maſtigia?
An tibi iam mauis cerebrum diſpergam hic? S. abit.
Ædepol commiſſatorem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTVS V. SCENA III.

MICIO, DEMEA.

M. PARATA a nobis ſunt, vt dixi, Soſtrata,
Vbi vis. quiſnam a me pepulit tam grauiter fores?
D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?
O cœlum, o terra, o maria Neptuni! M. hem tibi,
Reſciuit omnem rem: id nunc clamat: ilicet,
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. D. eccum adeſt
Communis corruptela noſtrum liberum.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus. dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,

Neve ego tuum. reſponde. M. factum eſt, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Micio? nam qui minus
Mihi idem ius æquom eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non æquom dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
D. Facete. nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
M. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filii
Quem faciunt; quæſo facito hoc tecum cogites:
Tu illos duos olim pro re tolerabas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum. eamdem illam rationem antiquam obtine:
Conſerua, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas. gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem euenere, vtantur ſine.
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe. omnia ſi hæc voles
In animo vere cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
D. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. M. mane:
Scio: iſtuc ibam. multa in homine Demea
Signa inſunt, ex quibu' coniectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, ſæpe vt poſſis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quod diſſimilis res ſit, ſed quod, qui facit:
Quæ ego eſſe in illis video: vt confidam fore ita,
Vt volumus. Video ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare. ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quouis illos tu die

Reducas. At enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. o noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum vnum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes, quam ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. D. ne nimium modo
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Micio,
Et tuus iſte animus æquus ſubuortat. M. tace,
Non fiet. mitte iam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. D. ſcilicet, ita tempus fert.
Faciundum eſt: ceterum rus cras cum filio
Cum primo lucu. M. imo de nocte cenſeo:
Hodie modo hilarum te face. D. & iſtam pſaltriam
Vna illuc mecum hinc abſtraham. M. pugnaueris.
Eo prorſus pacto illi alligaris filium.
Modo facito, vt illam ſerues. D. ego iſtuc videro: atque
Illi fauillæ plena, fumi ac pollinis
Coquendo ſit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipſo faciam vt ſtipulam colligat.
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo eſt. M. placet.
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem filium
Tum etiam ſi nolit, cogas, cum illa vna cubet.
D. Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies.
Ego ſentio. M. ah pergisne? D. iam deſino.
M. I ergo intro, &, cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus diem.

ACTVS V. SCENA IV.

DEMEA.

D. NVNQVAM ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,

Quin

Quin res, ætas, vſus ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat: vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo vt repudies.
Quod mi euenit nunc. Nam ego vitam duram, quam vixi vſque adhuc,
Prope iam decurſo ſpatio mitto: id quamobrem? re ipſa repperi
Facilitate nihil eſſe homini melius, neque clementia. id
Eſſe verum, ex me, atque ex fratre cuiuis facile eſt noſcere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conuiuiis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit. omnes benedicunt, amant.
Ego ille agreſtis, ſæuus, triſtis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi vxorem. quam ibi miſeriam vidi? nati filii,
Alia cura: heia autem, illis dum ſtudeo vt quamplurimum
Facerem, contriui in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo. ego deſertu' ſum.
Illum, vt viuat, optant, meam autem mortem expectant ſcilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos

Digitized by Google

Paulo ſumptu. miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, iam experiamur porro contra, & quid ego poſſiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando huc prouocat.
Ego quoque a meis me amari & magni pendi poſtulo.
Si id fit dando atque obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit: id mea minime refert, qui ſum natu maxumus.

ACTVS V. SCENA V.

SYRVS, DEMEA.

S. HEVS Demea, rogat frater, ne abeas longius. D. Quis homo? o Syre noſter, ſalue, quid fit? quid agitur?
S. Recte. D. optume eſt. iam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam, o noſter, quid fit? quid agitur?
Seruom haud inliberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.

GETA, DEMEA.

G. HERA ego huc ad hos prouiſo, quam mox virginem
Accerſant. ſed eccum Demeam. ſaluos ſies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi

Precii eſſe te hodie iudicaui animo meo:
Nam is mihi eſt profecto ſeruus ſpectatus ſatis;
Cui dominus curæ eſt, ita vti tibi ſenſi Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid vſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc exiſtu-
mas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTVS V. SCENA VII.

ÆSCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

Æ. OCCIDVNT me, equidem. dum nimi' ſanctas nuptias
Student facere, in apparando conſumunt diem.
D. Quid agitur Æſchine? Æ. hem pater mi, tu hic e-
ras?
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te plus quam oculos hoſce. ſed cur non do-
mum
Vxorem accerſis? Æ. cupio: verum hoc mihi moræ
eſt,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho,
Vin' tu huic ſeni auſcultare? Æ. quid? D. miſſa hæc
face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui
Quantum poteſt, hac transfer, vnam fac domum:
Tranſduce & matrem & familiam omnem ad nos.
Æ. placet
Pater lepidiſſime. D. euge, iam lepidus vocor.
Fratri ædes fient peruiæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam

Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue:
Tu, illas, abi, & traduce. G. dii tibi Demea
Bene faxint, cum te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
Tu quid ais? Æ. ſic opinor. D. multo rectiu' eſt,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius mi pater.
D. Sic ſoleo. ſed eccum Micio egreditur foras.

ACTVS V. SCENA VIII.

MICIO, DEMEA, ÆSCHINVS.

M. IVBET frater? vbi is eſt? tu iubes hoc Demea?
D. Ego vero iubeo, & hac re & aliis omnibus
Quam maxume vnam facere nos hanc familiam;
Colere, adiuuare, adiungere. Æ. ita quæſo pater.
M. Haud aliter cenſeo. D. imo hercle ita nobis decet.
Primum huius vxoris eſt mater. M. quid poſtea?
D. Proba & modeſta. M. ita aiunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere iam diu hæc per annos non poteſt:
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom eſt ducere, & te operam, vt fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam. M. ineptis. D. ſi tu ſis homo,
Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic aſine auſcultas? D. nihil agis.
Fieri aliter non poteſt. M. deliras. Æ. ſine te exorem mi pater.
M. Inſanis? aufer. D. age, da veniam filio. M. ſati' ſanus es?

Ego nouus maritus anno demum quinto & ſexageſimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne eſtis auctores mihi?
Æ. Fac. promiſi ego illis. M. promiſti autem? de te largitor puer.
D. Age, quid, ſi quid te maius oret? M. quaſi non hoc ſit maxumum.
D. Da veniam. Æ. ne grauere. D. fac, promitte. M. non omittis?
Æ. Niſi te exorem. M. vis hæc quidem eſt. D. age, age, prolixe Micio.
M. Etſi hoc prauom, ineptum, abſurdum, atque alienum a vita mea
Videtur; ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. Æ. bene facis:
Merito te amo. D. verum quid? quid ego dicam? hoc confit quod volo.
Quid nunc quod reſtat? Hegio cognatus his eſt proxumus,
Affinis nobis, pauper. bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli eſt hic ſub vrbe paulum, quod locitas foras:
Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem? D. ſi multum fiet,
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, recte datur.
Poſtremo non meum illud verbum facio, quod tu Micio
Bene, & ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. hanc maculam nos decet

Effugere. dictum eſt vere, & re ipſa fieri oportet, Micio.

M. Quid iſtic? dabitur quandoquidem hic volt. Æ. mi pater.

D. Nunc tu mihi germanus es pariter corpore & animo. M. gaudeo.

D. Suo ſibi gladio hunc iugulo.

ACTVS V. SCENA IX.

SYRVS, DEMEA, MICIO, ÆSCHINVS.

S. FACTVM eſt, quod iuſti Demea.
D. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem ſententia
Iudico, Syrum fieri æquom liberum. M. iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? D. multa. S. o noſter Demea, æpol vir bonu' es:
Ego iſtos vobis vſque a pueris curaui ambos ſedulo,
Docui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui omnia.
D. Res apparet. & quidem porro, obſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die conuiuium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. o lepidum caput!
D. Poſtremo hodie in pſaltria iſta emunda hic adiutor fuit,
Hic curauit: prodeſſe æquom eſt: alii meliores erunt:
Denique hic volt fieri. M. vin' tu hoc fieri? Æ. cupio. M. ſi quidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto. S. bene facis:
Omnibu' gratiam habeo, & ſeorſum tibi præterea Demea.

D. Gaudeo. Æ. & ego. S. credo. vtinam hoc perpetuum fiat gaudium, vt

Phrygiam vxorem meam vna mecum videam liberam. D. optumam

Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo huius filio

Hodie primam mammam dedit hæc. D. hercle vero ſerio,

Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.

M. Ob eam rem? D. ob eam: poſtremo a me argentum, quanti eſt, ſumito.

S. Dii tibi Demea omnes ſemper omnia optata adferant.

M. Syre, proceſſiſti hodie pulcre. D. ſiquidem porro Micio

Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu

Dederis, vnde vtatur. reddet tibi cito. M. iſtoc vilius.

Æ. Frugi homo eſt. S. reddam hercle. da modo. Æ. age pater. M. poſt conſulam.

D. Faciet. S. o vir optime. Æ. o pater mi feſtiuiſſime.

M. Quid iſtuc? quæ res tam repente mores mutauit tuos?

Quod prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. dicam tibi.

Vt id oſtenderem, quod te iſti facilem & feſtiuum putant,

Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono,

Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo Micio.

Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inuiſa eſt Æſchine,

Quia non iuſta iniuſta prorſus omnia omnino obſequor:

Miſſa facio, effundite,emite,facite quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis potius,quæ vos propter adoleſcentiam
Minu' videtis,magis impenſe cupitis,cõſulitis parum,
Hæc reprehendere, & corrigere me, obſecundare in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. tibi pater permittimus;
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet? D. ſino
Habeat. finem in iſtac faciat. M. iſtuc recte. plaudite.

P. TERENTII
PHORMIO.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO, L. CORNELIO MERVLA, ÆDIL. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRÆNESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS IMPARIBVS. TOTA GRÆCA APOLLODORV EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
PHORMIO paraſitus.
DEMIPHO ſenex.
ANTIPHO adoleſcens.
GETA ſeruus.
DORIO leno.
CHREMES ſenex.
PHÆDRIA adoleſcens.
DAVVS ſeruus.
SOPHRONA nutrix.
NAVSISTRATA matrona.
HEGIO, CRATINVS, CRITO, } aduocati.

Perſonæ mutæ.

DORCIVM ancilla.
PHANIVM adoleſcentula.

Digitized by Google

PHORMIONIS ARGVMENTVM,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

CHREMETIS frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni vxorem & filiam,
Athenis aliam coniugem, & amantem vnice
Gnatum fidicinam. mater e Lemno aduenit
Athenas: moritur. virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam viſam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti vxorem accipit.
Pater & Chremes reuerſi fremere. dein minas
Triginta dant paraſito, vt illam coniugem
Haberet ipſe: argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho a patruo agnitam.

Digitized by Google

TERENTII PHORMIO.

PROLOGVS.

POSTQVAM poeta vetus poetam non poteſt
Retrahere a ſtudio, & tranſdere hominem in otium;
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, & ſcriptura leui,
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
Ceruam videre fugere, & ſectari canes,
Et eam plorare, orare vt ſubueniat ſibi.
Quod ſi intellegeret, olim cum ſtetit noua,
Actoris opera magis ſtetiſſe, quam ſua:
Minu' multo audaciter, quam lædit, læderet;
Et magi' placerent, quas feciſſet fabulas.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
Vetu' ſi poeta non laceſſiſſet prior,
Nullum inuenire prologum potuiſſet nouus
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.

Digitized by Google

Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab illo allatum eſt, ſibi id eſſe rellatum putet.
De illo iam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cum ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. apporto nouam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;
Quia primas parteis qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res geretur maxume.
Voluntas voſtra ſi ad poetam acceſſerit,
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium;
Ne ſimili vtamur fortuna, atque vſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitaſque voſtra, adiutans, atque æquanimitas.

ACTVS I. SCENA I.

DAVVS.

D. AMICVS ſummus meus, & popularis Geta
Here ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium eius duxiſſe audio
Vxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum eſt, ii qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant diuitioribus.
Quod ille vnciatim vix demenſo de ſuo,
Suum defrudans genium, comparſit miſer,
Id illa vniuerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porro autem Geta

Digitized by Google

Ferietur alio munere, vbi hera pepererit:
Porro alio autem, vbi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed videon' Getam?

ACTVS I. SCENA II.

GETA, DAVVS.

G. SI quis me quæret rufus. D. præſto eſt, deſine. G. oh,
At ego obuiã conabar tibi Daue. D. accipe, hem:
Lectum eſt, conueniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim vt nunc ſunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. egone? neſcis quo in metu, &
Quanto in periclo ſim. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modo vt tacere poſſis. D. abi ſis inſciens:
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? vbi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. ergo auſculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis noſtri Daue fratrem maiorem Chremem
Noſtin'? D. quidni? G. quid? eius gnatum Phædriam?
D. Tamquam te. G. euenit, ſenibus ambobus ſimul,
Iter illi in Lemnum vt eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom. is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non monteis auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & ſupererat? G. deſinas:
Sic eſt ingenium. D. oh, regem me eſſe oportuit!
G. Abeuntes ambo hic tum ſenes me filiis
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. o Geta, prouinciam
Cepiſti duram. G. mihi vſus venit, hoc ſcio.
Memini relinqui me deo irato meo.
Cœpi aduorſari primo: quid verbis opu' ſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.

Digitized by Google

D. Venere in mentem iſtæc mihi:namque inſcitia eſt,
Aduorſum ſtimulum calces. G. cœpi his omnia
Facere, obſequi quæ vellent. D. ſciſti vti foro.
G. Noſter mali nil quidquam primo. hic Phædria
Continuo quamdam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea ſeruiebat lenoni impuriſſimo:
Neque, quod daretur quidquam: id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, ex aduerſo ei loco
Tonſtrina erat quædam. hic ſolebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus, illi interuenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit. nunquam æque (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum, & graue.
Modo quamdam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex aduorſo. neque illi beneuolens,
Neque notus, neque cognatus, extra vnã aniculam,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opu' ſt?
Commorat omnes nos. ibi continuo Antipho,
Voltisne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus. virgo pulcra: & quo magi' diceres,
Nihil aderat adiumenti ad pulcritudinem.
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, vt, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis ſcita, inquit: noſter vero. D. iam ſcio:

Digitized by Google

Amare cœpit. G. ſcin' quam? quo euadat, vide:
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Vt ſibi eius faciat copiam. illa enim ſe negat:
Neque eum æquom ait facere. illam ciuem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam. Si vxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire. & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
D. Non, ſi rediiſſet, ei pater veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. D. quid fit denique?
G. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens. qui illum dii omnes perduint!
D. Quid is fecit? G. hoc conſilium, quod dicam, dedit.
Lex eſt, vt orbæ, qui ſint genere proxumi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex iubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me aſſimilabo virginis:
Ad iudices veniemus. qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum atque cõmodum.
Cum tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. D. iocularem audaciam.
G. Perſuaſum eſt homini: factum eſt: ventum eſt: vincimur:
Duxit. D. quid narras? G. hoc, quod audis. D. o Geta,
Quid te futurum eſt? G. neſcio hercle. vnum hoc ſcio:
Quod fors feret, feremus æquo animo. D. places:
Hem iſtuc viri eſt officium. G. in me omnis ſpes mihi eſt.
D. Laudo. G. ad precatorem adeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc: ceterum

Poſthac ſi quidquam, nihil precor. tantummodo
Non addat, vbi ego hinc abiero, vel occidito.
D. Quid pædagogus ille, qui cithariſtriam?
Quid rei gerit? G. ſic, tenuiter. D. non multum habet
Quod det fortaſſe. G. imo nihil, niſi ſpem meram.
D. Pater eius rediit, an non? G. nondum. D. quid? ſenem
Quoad expectatis voſtrum? G. non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audiui modo, &
Ad portitores eſſe delatam. hanc petam.
D. Numquid Geta aliud me vis? G. vt bene ſit tibi.
Puer heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTVS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

A. ADEON' rem rediiſſe, vt, qui mihi conſultum eſſe optume velit,
Phædria, patrem extimeſcam, vbi in mentem eius aduenti venit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum expectarem, vt par fuit.
P. Quid iſtuc eſt? A. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius
Sis? quod vtinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eo impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tum mihi illos ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.
A. Dum expecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.

P. Aliis,

P. Aliis, quia deſit quod amant, ægre eſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda optandaque eſt.
Ita me dii bene ament; vt mihi liceat tam diu, quod amo, frui,
Iam depeciſci mortem cupio. tu coniicito cetera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:
Vt ne addam, quod ſine ſumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita vt voluiſti, vxorem, ſine mala fama; palam
Beatus, ni vnum deſit, animus qui modeſte iſtæc ferat.
Quod ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes. noſtri noſmet pœnitet.
A. At tu mihi contra nunc videre fortunatus Phædria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Vt neque mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia.
Sed hoc quid eſt? videon' ego aduenire huc currentem Getam?
Is ipſus eſt. Hei, timeo miſer, quam nunc mihi hic rem nuntiet.

Digitized by Google

ACTVS I. SCENA IV.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

G. NVLLVS es Geta, niſi iam aliquod tibi conſilium celere repperis,
Ita ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque vti deuitem ſcio, neque quomodo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius iam audacia:
Quæ ſi non aſtu prouidentur, me aut herum peſſum dabunt.
A. Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem eſt: herus adeſt. A. quid iſtuc eſt mali?
G. Quod cum audierit, quod eius remedium inueniam iracundiæ?
Loquarne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? laterem lauem.
Eheu me miſerum! cum mihi paueo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. nam abſque eo
Eſſet, recte ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam:
Aliquid conuaſaſſem, atque hinc me coniicerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam aut furtum parat?
G. Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?
P. Te nominat. A. neſcio quod magnum hoc nuntio expecto malum.
P. Ah, ſanu'ne es?
G. Domum ire pergam: ibi plurimum eſt. P. reuo-

Digitized by Google

cemus hominem. A. ſta illico. G. hem!
Satis pro imperio, quiſquis es. A. Geta. G. ipſe eſt, quem volui obuiam.
A. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere. G. modo apud portũ. A. meumne? G. intellexti. A. occidi. P. hem!
A. Quid agam? P. quid ais? G. huiu' patrem vidiſſe me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inueniam miſer?
Quod ſi eo meæ fortunæ redeunt, Phanium abs te vt diſtrahar;
Nulla eſt mihi vita expetenda. G. ergo iſtæc cum ita ſint Antipho,
Tanto magi' te aduigilare æquom eſt. Fortes fortuna adiuuat.
A. Non ſum apud me. G. atqui opus eſt nunc, cum maxume, vt ſis Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. P. hoc verum eſt. A. non poſſum immutarier.
G. Quid ſi aliquid grauius tibi nunc faciundum foret?
A. Cum hoc non poſſum, illud minu' poſſem. G. hoc nihil eſt Phædria: ilicet:
Quid conterimus operam fruſtra? quin abeo. P. & quidem ego. A. obſecro,
Quid ſi aſſimulo? ſatin' eſt? G. garris. A. voltum contemplamini, hem,
Satine ſic eſt? G. non. A. quid ſi ſic? G. propemodum. A. quid ſic? G. ſat eſt.
Hem iſtuc ſerua, & verbum verbo, par pari vt reſpondeas,
Ne ſuis te iratus ſæuidictis protelet. A. ſcio.

Digitized by Google

G. Vi coactum te eſſe inuitum, lege, iudicio: tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in vltima platea?
A. ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. G. ah quid agis? quo abis Antipho? mane,
Mane inquam. A. egomet me noui, & peccatũ meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? G. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id noſmetipſos facere oportet Phædria.
P. Aufer mihi oportet: quin tu, quid faciam, impera.
G. Meminiſtin' olim vt fuerit voſtra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iuſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam.
P. Memini. G. hem, nunc ipſa ea eſt opus, aut, ſi quid poteſt,
Meliore, & callidiore. P. fiet ſedulo.
G. Nunc prior adito tu: ego in inſidiis hic ero
Succenturiatus, ſi quid deficies. P. age.

ACTVS I. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

D. ITANE tandem vxorem duxit Antipho iniuſſu meo?
Nec meum imperium, ac, mitto imperium, non ſimultatem meam
Reuereri ſaltem? non pudere? o facinus audax, o Geta
Monitor. G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?
Demiror. G. atqui repperi iam. aliud cura. D. an hoc dicet mihi?

Digitized by Google

Inuitus feci: lex coegit. audio, fateor. G. placet.
D. Verum ſcientem, tacitum cauſam tradere aduerſariis,
Etiamne id lex coegit? P. illud durum. G. ego expediam: ſine.
D. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit.
Ita ſum iratus, animum vt nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, cum ſecundæ res ſunt maxume, tum maxume
Meditari ſecum oportet, quo pacto aduorſam ærumnam ferant:
Pericla, damna, exilia peregre rediens ſemper cogitet,
Aut fili peccatum, aut vxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc, fieri poſſe: vt ne quid animo ſit nouum:
Quidquid præter ſpem eueniat, omne id deputare eſſe in lucro.
G. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
Molendum vſque in piſtrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum. horum nil quidquam accidet animo nouum:
Quidquid præter ſpem eueniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid hominem ceſſas adire, & blande in principio alloqui?
D. Mei fratris video filium ire mihi obuiam.
P. Mi patrue ſalue. D. ſalue. ſed vbi eſt Antipho?

Digitized by Google

P. Saluom venire. D. credo: hoc reſponde mihi.
P. Valet: hic eſt. ſed ſatin' omnia ex ſententia?
D. Vellem quidem. P. quid iſtuc? D. rogitas Phædria?
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
P. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? G. artificem probum!
D. Egone illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mi in conſpectum, nunc ſua culpa vt ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
P. Atqui nil fecit patrue, quod ſuccenſeas.
D. Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita eſt.
D. Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.
Cum ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.
G. Probe eorum facta imprudens depinxit ſenex.
D. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.
P. Si eſt patrue, culpam vt Antipho in ſe admiſerit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans;
Non cauſam dico, quin, quod meritus ſit, ferat:
Sed ſi quis forte malitia fretus ſua,
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit; noſtran' culpa ea eſt, an iudicum,
Qui ſæpe propter inuidiam adimunt diuiti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
G. Ni noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.
D. An quiſquam iudex eſt, qui poſſit noſcere
Tua iuſta, vbi tute verbum non reſpondeas,
Ita vt ille fecit? P. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis. poſtquam ad iudices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.
G. Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalue: ſaluom te aduenisse gaudeo. D. oh,
Bone cuſtos ſalue, columen vero familiæ,

Digitized by Google

Cui commendaui filium hinc abiens meum.
G. Iamdudum te omnes nos accuſare audio,
Immerito, & me horunc' omnium immeritiſſimo.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Seruom hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonii dictio eſt. D. mitto omnia. addo
Iſtuc: imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſeruus. verum ſi cognata eſt maxume,
Non fuit neceſſe habere, ſed, id quod lex iubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
G. Non ratio, verum argentum deerat. D. ſumeret
Alicunde. G. alicunde? nihil eſt dicto facilius.
D. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, fœnore.
G. Hui, dixti pulcre, ſiquidem quiſquam crederet
Te viuo. D. non, non ſic futurum eſt, non poteſt.
Egone illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem?
Nil ſuaue meritum eſt. hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut, vbi habitet, demonſtrarier.
G. Nempe Phormionem. D. iſtum patronum mulieris.
G. Iam faxo hic aderit. D. Antipho vbi nunc eſt? P. foris.
D. Abi Phædria, eum require atque adduce huc. P. eo
Recta via quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam. D. at ego
Deos penateis hinc ſalutatum domum
Diuortor. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos aduocabo, ad hanc rem qui adſient,
Vt ne imparatus ſim ſi adueniat Phormio.

ACTVS II. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

P. ITANE patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe? G. admodum.

Digitized by Google

P. Phanium relictam ſolam? G. ſic. P. & iratum ſenem?
G. Oppido. P. ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit:
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
G. Obſecro te. P. ſi rogitabit. G. in te ſpes eſt. P. eccere,
Quid ſi reddet? G. tu impuliſti. P. ſic opinor. G. ſubueni.
P. Cedo ſenem: iam inſtructa ſunt mihi in corde conſilia omnia.
G. Quid ages? P. quid vis? niſi vti maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram deriuem ſenis?
G. O vir fortis, atque amicus. verum hoc ſæpe Phormio
Vereor, ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denique. P. ah,
Non ita eſt: factum eſt periclum, iam pedum viſa eſt via.
Quot me cenſes homines iam deuerberaſſe vſque ad necem
Hoſpites? tum ciues? quo magi' noui, tanto ſæpius.
Cedo dum, en vnquam iniuriarum audiſti mi ſcriptam dicam?
G. Qui iſtuc? P. quia non rete accipitri tenditur, neque miluio,
Qui male faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Aliis aliunde eſt periclum, vnde aliquid abradi poteſt:

Mihi

Mihi ſciunt nihil eſſe. Dices, ducent damnatum domum.

Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt mea ſententia,

Pro maleficio ſi beneficium ſummũ nolunt reddere.

G. Non pote ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.

P. Imo enim nemo ſati' pro merito gratiam regi refert.

Tene aſymbolum venire, vnctum, atque lautum a balneis,

Otioſum ab animo; cum ille & cura, & ſumptu abſumitur,

Dum tibi ſit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:

Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?

G. Quid iſtuc verbi eſt? P. vbi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.

Hæc, cum rationem ineas, quam ſint ſuauia, & quam cara ſint;

Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præſentem deum?

G. Senex adeſt, vide quid agas. prima coitio eſt acerrima:

Si eam ſuſtinueris, poſt illa iam, vt lubet, ludas licet.

ACTVS II. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

D. En vnquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam iniuriam, quam hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. G. iratus eſt. P. quin tu hoc age, ſt.
Iam ego hunc agitabo. pro deum immortalium,
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? G. negat.
D. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. ſequimini.

Digitized by Google

P. Neque eius patrem ſe ſcire, qui fuerit? G. negat.
P. Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit? G. negat.
P. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
Neglegitur ipſa. vide, auaritia quid facit.
G. Si herum inſimulabis auaritiæ, male audies.
D. O audaciam! etiamne vltro accuſatum aduenit?
P. Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat. quippe homo iam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat. ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc neglegere cognatum ſuum.
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
G. Videas te, atque illum, vt narras. P. abi in malam crucem:
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, nunquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,
Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero abſenti male loqui impuriſſime?
P. Dignum autem hoc illo eſt. G. ain' tandem carcer? D. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
P. Reſponde. G. quis homo eſt? ehem. D. tace. G. abſenti tibi
Te indignas ſeque dignas contumelias
Nunquam ceſſauit dicere hodie. D. ohe, deſine.
Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi vt reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi,
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſſem? P. ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.

Digitized by Google

P. Eho, tu ſobrinum tuum non noras? D. enicas:
Dic nomen. P. nomen? maxume. D. quid nunc taces?
P. Perii hercle, nomen perdidi. D. hem, quid ais? P. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubiice. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum aduenis.
D. Egon' autem tento? G. Stilpho. P. atque adeo, quid mea?
Stilpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphonem inquam noueras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quiſquam iſto nomine. P. itane? non te horum pudet?
At ſi talentum rem reliquiſſet decem.
D. Dii tibi male faciant. P. primus eſſes memoriter
Progeniem voſtram vſque ab auo atque atauo proferens.
D. Ita vt dicis. ego tum cum aduenisſem, qui mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face.
Cedo, qui eſt cognata? G. heus noſter, recte: heus tu caue.
P. Dilucide expediui, quibus me oportuit
Iudicibus. tum, id ſi falſum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, vt dignum eſt, non poteſt.
P. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis iudicium adipiſcier.
D. Etſi facta mihi iniuria eſt, verumtamen
Potius quàm lites ſecter, aut quam te audiam,
Itidem vt cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.

Digitized by Google

P. Ha, ha, hæ, homo ſuauis! D. quid eſt? num iniquom poſtulo?
An ne hoc quidem ego adipiſcar, quod ius publicum eſt?
P. Itane tandem quæſo, vbi abuſu' ſis,
Mercedem dare lex iubet ei. atque amittere; an,
Vt ne quid turpe ciuis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo iuſſa eſt dari,
Vt cum vno ætatem degeret; quod tu vetas?
D. Ita, proxumo quidem: at nos vnde? aut quamobrem? P. ohe,
Actum, aiunt, ne agas. D. non agam? i. haud deſinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. ſine modo.
P. Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu. nam tua
Præterierat iam ducendi ætas. D. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum vxore hac ipſum prohibebo domo.
G. Iratus eſt. P. tute idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me aduorſum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tametſi ſedulo
Diſſimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin, quod eſt
Ferundum fers? tuis dignum factis feceris,
Vt amici inter nos ſimus. D. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?
P. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
D. Te oblectet: tibi habe. P. minue vero iram. D. hoc age:
Satis iam verborum eſt. niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam eiiciam: dixi Phormio.
P. Si tu illam attigeris ſecus, quam dignum eſt liberam,

Dicam impingam tibi grandem. dixi Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. intellego.

ACTVS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

D. QVANTA me cura, & ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me & ſe hiſce impediuit nuptiis!
Neque mi in conſpectum prodit, vt ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redieritne iam, an nondum, domum.
G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic Hegio. H. ego? Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. D. dic Cratine. CRA. mene vis?
D. Te. CRA. ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim facias.
mihi
Sic hoc videtur. quod te abſente hic filius
Egit, reſtitui in integrum æquom eſſe, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc Hegio.
H. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. verum ita eſt,
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: & turpe inceptum eſt. D. dic Crito.
CRI. Ego amplius deliberandum cenſeo.
Res magna eſt. H. numquid nos vis? D. feciſtis probe;
Incertior ſum multo, quam dudum. G. negant
Rediiſſe. D. frater eſt expectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id ſequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
G. At ego Antiphonem quæram, vt, quæ acta hic ſint,
ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

Digitized by Google

ACTVS III. SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

A. ENIMVERO Antipho multimodis cum iſtoc animo vituperandus es.
Itane te hinc abiiſſe, & vitam tutandam dediſſe aliis tuam?
Alios tuam rem credidiſti, quam te te, animaduerſuros magis?
Nam, vt vt erant alia, illi certe conſuleres, quæ nunc tibi domi eſt.
Ne quid propter tuam fidem decepta potiretur mali:
Cuius nunc miſeræ ſpes opeſque ſunt in te vno omnes ſitæ.
G. Equidem here nos iamdudum hic te abſentem incuſamus, qui abieris.
A. Teipſum quærebam. G. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.
A. Loquere, obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ?
Numquid patri ſubolet? G. nil etiam. A. ecquid ſpei porro eſt? G. neſcio. A. ah.
G. Niſi Phædria haud ceſſauit pro te eniti. A. nihil fecit noui.
G. Tum Phormio itidem in hac re, vt in aliis, ſtrenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. confutauit verbis admodum iratum ſenem.
A. Heu Phormio. G. ego, quod potui porro. A. mi Geta, omnes vos amo.
G. Sic ſeſe habent principia, vt dico. adhuc tranquilla res eſt:

Digitized by Google

Manſuruſque patruum pater eſt, dum huc aduenia. A. quid eum? G. aiebat,
De eius conſilio velle ſeſe facere, quod ad hanc rem attinet.
A. Quantus metus eſt mihi, venire huc ſaluom nunc patruum Geta:
Nam, vt audio, per vnam eius aut viuam aut moriar ſententiam.
G. Phædria tibi adeſt. A. vbinam? G. eccum ab ſua palæſtra exit foras.

ACTVS III. SCENA II.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

P. DORIO, audi obſecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.
P. Audi quod dicam. D. at enim tædet iam audire eadem millies.
P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.
P. Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quo nunc abis?
D. Mirabar, ſi tu mihi quidquam afferres noui.
A. Hei, metuo lenonem, ne quid ſuo ſuat capiti. G. idem ego metuo.
P. Non mihi credis? D. hariolare. P. ſin fidem do. D. fabulæ.
P. Fœneratũ iſtuc beneficium tibi pulcre dices. D. logi.
P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt. D. ſomnia.
P. Experire, non eſt longum. D. cantilenam eamdem canis.
P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus. D. garri modo.

P. Adeon' ingenio eſſe te duro atque inexorabili,
Vt neque miſericordia neque precibus molliri queas?
D. Adeon' te eſſe incogitantem atque impudentem Phædria,
Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratiis?
A. Miſeritum eſt. P. hei veris vincor. G. quam ſimilis vterque eſt ſui?
P. Neque, alia Antipho cum occupatus eſſet ſollicitudine,
Tum eſſe hoc mi obiectum malum? A. ah, quid iſtuc autem eſt Phædria?
P. O fortunatiſſime Antipho. A. egone? P. qui quod amas, domi eſt;
Nec cum huiu' modi vnquam vſus venit vt conflictares malo.
A. Mihin' domi 'ſt? immo id quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neque, quo amittam, a me inuenio, neque, vti retineam, ſcio.
D. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. A. eia, ne parũ leno ſies.
Nam quid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumaniſſimus:
Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ain' vendidit?
P. Vendidit. D. quam indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo.
P. Nequeo exorare, vt me maneat, & illo cum vt mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, vnam præterea horam ne oppertus ſies.
D. Obtundis. A. haud longum eſt quod orat, Dorio: exoret, ſine:

Idem

Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicauerit.
D. Verba iſtæc ſunt. A. Pamphilamne hac vrbe priuari ſines?
Tũ tu præterea horunc' amorẽ diſtrahi poterin' pati?
D. Neque ego, neque tu. G. dii tibi omnes id, quod es dignus, duint.
D. Ego te complureis aduorſum ingenium meum menſes tuli
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem. nunc contra, omnia hæc
Repperi, qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.
A. Certe hercle, ego ſatis ſi commemini, tibi quidem eſt olim dies,
Quam ad dares huic, præſtituta. P. factum. D. num ego iſtuc nego?
A. Iamne ea præteriit? D. non, verum ei hæc anteceſſit. A. non pudet
Vanitatis? D. minime, dum ob rem. G. ſterquilinium. P. Dorio,
Itane tandem facere oportet? D. ſic ſum. ſi placeo, vtere.
A. Siccine hunc decipis? D. imo enimuero Antipho hic me decipit:
Nam hic me huiuſmodi ſcibat eſſe: ego hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed vt vt hæc ſunt, tamen hoc faciam. cras mane argentum mihi
Miles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris Phædria,
Mea lege vtar, vt potior ſit, qui prior ad dandum eſt. vale.

ACTVS III. SCENA III.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

P. QVID faciam ? vnde ego nunc tam ſubito huic argentum inueniam miſer,
Cui minu' nihilo eſt ? quod ſi hic pote fuiſſet nunc exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. itane hunc patiemur Geta
Fieri miſerum, qui me dudum, vt dixti, adiurit comiter?
Quin, cum opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc eſſe æquom. A. age ergo, ſolus ſeruare hunc potes.
G. Quid faciam? A. inuenias argentum. G. cupio. ſed, id vnde, edoce.
A. Pater adeſt hic. G. ſcio: ſed quid tum? A. ah, dictum ſapienti ſat eſt.
G. Itane? A. ita. G. ſane hercle pulcre ſuades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mali,
Ni etiam nunc me huius quærere cauſa in malo iubeas crucem?
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis Geta alienus ſum? G. haud puto:
Sed parumne eſt, omnibu' quod nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiã, vt nullus locu' relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum?
Dum igitur licet, dumque adſum, loquimini mecum Antipho:

Digitized by Google

Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam factūrus? cedo.

P. Quoquo hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,

Aut perire. G. dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

A. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. G. ſi quid? quid? A. quære obſecro,

Ne quid plus minuſve faxit, quod nos poſt pigeat, Geta.

G. Quæro. ſaluos eſt, vt opinor. verum enim metuo malum.

A. Noli metuere: vna tecum bona, mala tolerabimus.

G. Quantum argenti opus eſt tibi? loquere. P. ſolæ triginta minæ.

G. Triginta? hui, percara eſt Phædria. P. iſtæc vero vilis eſt.

G. Age, age, inuentas reddam. P. o lepidum caput! G. aufer te hinc. P. iam opus eſt.

G. Iam feres. ſed opu' eſt mihi Phormionem adiutorem ad rem hanc dari.

A. Præſto eſt. audaciſſime oneris quiduis impone, & feret:

Solus eſt homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ocyus.

P. Abi vero. dic, præſto vt ſit domi.

A. Numquid eſt, quod mea opera vobis opu' ſit? G. nil: verum abi domum, &

Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,

Conſolare. ceſſas? A. nihil eſt, æque quod faciam lubēs.

P. Qua via iſtuc facies? G. dicam in itinere. modo te hinc amoue.

Digitized by Google

ACTVS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

D. QVID? qua profectus cauſa hinc es Lemnum Chremes,
Adduxtin' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
C. Poſtquam videt me eius mater hic eſſe diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam; ipſam cum omni familia
Ad me eſſe profectam aiebant. D. quid illic tam diu
Quæſo igitur commorabare, vbi id audiueras?
C. Pol me detinuit morbus. D. vnde? aut quid? C. rogas?
Senectus ipſa eſt morbus. ſed veniſſe eas
Saluas audiui ex nauta, qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin' Chreme?
C. Quod quidem me factum conſilii incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut vnde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æque atque egomet ſum mihi,
Scibam. ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreuerit me; plus, quam opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorque, ne vxor aliqua hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit, vt me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat. nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. Scio ita eſſe, & iſtæc mihi res ſolicitudini eſt:
Neque defetiſcar vſque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

Digitized by Google

ACTVS IV. SCENA II.

GETA.

G. EGO hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, vt dicerem
Argentum opus eſſe, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat ſenem:
Diis gratias agebat, tempus ſibi dari,
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe, quam Antiphoni. hominem ad forum
Iuſſi opperiri: eo me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum: quis eſt vlterior? at at at Phædriæ
Pater venit. quid pertimui autem bellua?
An quia, quos fallam, pro vno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.
Petam hinc, vnde a primo inſtitui. is ſi dat, ſat eſt.
Si ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTVS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

A. EXPECTO, quam mox recipiat ſeſe Geta:
Sed patruum video cum patre aſtantẽ. hei mihi,
Quam timeo, aduentus huius quo impellat patrem.
G. Adibo hoſce. o noſter Chremes! C. ſalue Geta.
G. Venire ſaluom volupe eſt. C. credo. G. quid agitur?
C. Multa aduenienti, vt fit, noua hic compluria.
G. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? C. omnia.
G. Tun' dixeras huic? facinus indignum Chreme,
Sic circumiri. D. id cum hoc agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoque id agitans mecum ſedulo,

Digitized by Google

Inueni, opinor, remedium huic rei. D. quid Geta?
Quod remedium? G. vt abii abs te, fit forte obuiam
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is, qui iſtanc.
C. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, vt eius tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter vos ſic hæc potius cum bona
Vt componantur gratia, quam cum mala?
Heru' liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo
Vno ore auctores fuere, vt præcipitem hanc daret.
A. Quid hic cœptat? aut quo euadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam eiecerit?
Iam id exploratum eſt. eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis eius agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc hic, inquam: eho dic, quid vis dari
Tibi in manum, vt herus his deſiſtat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
A. Satin' illi dii ſunt propitii? G. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Vt ille eſt bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te iſtæc iuſſit loqui?
C. Imo non potuit melius peruenirier
Eo, quo nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.
G. At primo homo inſanibat. C. cedo, quid poſtulat?
G. Quid? nimium: quantum lubuit. C. dic. G. ſi quis daret
Talentum magnum. C. imo malũ hercle: vt nil pudet.
G. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam vnicam locaret? parui rettulit

Non ſuſcepiſſe. inuenta eſt, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
Hæc denique eius fuit poſtrema oratio:
Ego, inquit, iam a principio amici filiam,
Ita vt æquom fuerat, volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eiu' incommodum,
In ſeruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, vt aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui diſſoluerem
Quæ debeo: & etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quam iſtanc, vxorem dari.
A. Vtrum ſtultitia facere ego hunc an malitia
Dicam, ſcientem, an imprudentem, incertu' ſum.
D. Quid, ſi animam debet? G. ager oppoſituſt pignori ob
Decem minas, inquit. D. age age, iam ducat: dabo.
G. Ædiculæ item ſunt ob decem alias. D. hoi hui,
Nimium eſt. C. ne clama: petito haſce a me decem.
G. Vxori emunda ancillula: tum pluſcula
Supellectile opus eſt, opu' ſumptu ad nuptias.
His rebus pone ſane, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proin potius ſcribito iam mihi dicas:
Nil do. impuratus me ille vt etiam irrideat?
C. Quæſo, ego dabo, quieſce. tu modo filius
Fac vt illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi
Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
C. Mea cauſa eiicitur. me hoc eſt æquom amittere.
G. Quantum poteſt, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc vt mittam, ne incertus ſiem:
Nam illi mihi dotem iam conſtituerunt dare.
C. Iam accipiat: illis repudium renuntiet:
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat male.
C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,

Fructum, quem Lemni vxoris reddunt prædia:
Id ſumam: vxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTVS IV. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

A. GETA. G. hem. A. quid egiſti? G. emunxi argento ſenes.
A. Satin' eſt id? G. neſcio hercle: tantum iuſſu' ſum.
A. Eho verbero, aliud mihi reſpondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua ad
Reſtim mihi quidem res rediit planiſſume.
Vt te quidem omnes dii, deæque, ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, ſi quid velis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum e tranquillo inferat.
Quid minus vtile fuit, quam hoc vlcus tangere,
Aut nominare vxorem? iniecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio
Dotem ſi accipiet, vxor ducenda eſt domum.
Quid fiet? G. enim non ducet. A. noui: ceterum
Cum argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In neruom potius ibit. G. nihil eſt Antipho,
Quin male narrando poſſit deprauarier.
Tu id, quod boni eſt, excerpis: dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contra iam. ſi argentum acceperit,
Ducenda eſt vxor, vt ais. concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Inde iſte reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? G. rogas?
Quot res? poſtilla monſtra euenerunt mihi:
Introiit in ædes ater alienus canis.

Anguis

Digitized by Google

Anguis per impluuium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Haruſpex vetuit ante brumam aliquid noui
Negoti incipere; quæ cauſa eſt iuſtiſſima.
Hæc fient. A. vt modo fiant. G. fient: me vide.
Pater exit. abi, dic, eſſe argentum, Phædriæ.

ACTVS IV. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

D. QVIETVS eſto inquam: ego curabo, ne quid verborum duit.
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cui dem: &, quam ob rem dem, commemorabo. G. vt cautus eſt, vbi nil opu'ſt.
C. Atqui ita opus eſt facto: & matura, dum lubido eadem hæc manet:
Nam ſi altera illa magis inſtabit, forſitan nos reiciat.
G. Rem ipſam putaſti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror. C. vbi hoc egeris,
Tranſito ad vxorem meam, vt conueniat hanc prius, quam hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne ſuccenſeat;
Et magis eſſe illum idoneum, qui ipſi ſit familiarior;
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe; quantum is voluerit,
Datum eſſe dotis. D. quid, malum, tua id refert? C. magni Demipho.
D. Non ſat, tuum te officium feciſſe, ſi non id fama approbat?
C. Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe eiectam putet.

Digitized by Google

D. Idem ego iſtuc facere poſſum. C. mulier mulieri magi' congruet.

D. Rogabo. C. vbi illas ego nunc reperire poſſim, cogito.

ACTVS V. SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

S. QVID agam? quem amicum inueniam mihi miſera? aut cui conſilia

Hæc referam? aut vnde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,

Hera ne ob meum ſuaſum indigna iniuria afficiatur.

Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.

C. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, a fratre quæ egreſſa eſt meo?

S. Quod vt facerem, me egeſtas impulit; cum ſcirem infirmas

Haſce eſſe nuptias; vt id conſulerem, interea vita

Vt in tuto foret. C. certe ædepol, niſi me animus fallit,

Aut parum proſpiciunt oculi, meæ nutricem gnatæ video.

S. Neque ille inueſtigatur. C. quid ago? S. qui eſt eiu' pater. C. adeon',

An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? S. quod ſi eum nunc

Reperire poſſim, nihil eſt, quod verear. C. ea ipſa eſt. conloquar.

S. Quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat? C. ad me reſpice.

S. Dii obſecro vos: eſtne hic Stilpho? C. non. S. negas?

c. Concede hinc paululum a foribus iſtorſum ſodes Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſſis. s. quid? non is obſecro es,
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? c. ſt. s. quid has metuis fores?
c. Concluſam hic habeo vxorem ſæuam. verum iſtoc me nomine
Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudẽtes foris
Effutiretis, atque id porro aliqua vxor mea reſciſceret.
s. Iſtoc pol nos te hic inuenire miſeræ nunquam potuimus.
c. Eho dic mihi, quid rei tibi eſt cum familia hac, vnde exis? aut vbi
Illæ ſunt? s. miſeram me! c. hem quid eſt? viuuntne? s. viuit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
c. Male factum. s. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Vt potui nuptum virginem locaui huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. c. Antiphoni ne? s. hem iſti ipſi. c. quid?
Duasne is vxores habet? s. au obſecro, vnam ille quidem hanc ſolam.
c. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? s. hæc ergo eſt. c. quid ais?
s. Compoſito eſt factum, quo modo hanc amans habere poſſet
Sine dote. c. dii voſtram fidem, quam ſæpe forte tẽmere
Eueniunt, quæ non audeas optare! offendi adueniens,
Quicum volebam, atq; vt volebam, conlocatã filiam.

Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, vt fieret,
Sine noſtra cura maxuma, ſua cura hæc ſola fecit.
s. Nunc quid facto eſt opus, vide. pater adoleſcentis venit,
Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. c. nihil pericli eſt.
Sed per deos atque homines, meam eſſe hanc, caue reſciſcat quiſquam.
s. Nemo ex me ſcibit. c. ſequere me: intus cetera audies.

ACTVS V. SCENA II.

DEMIPHO, GETA.

D. Nos noſtrapte culpa facimus, vt malis expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.
Ita fugias, ne præter caſam, aiunt. nonne id ſatis erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum eſt vltro obiectum,
Vt ſit qui viuat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
G. Planiſſume. D. his nunc præmium eſt, qui recta praua faciunt.
G. Veriſſime. D. vt ſtultiſſime quidem illi rem geſſerimus.
G. Modo vt hoc cõſilio poſſiet diſcedi, vt iſtam ducat.
D. Etiamne id dubium eſt? G. haud ſcio hercle, vt homo eſt, an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? G. neſcio: verum, ſi forte, dico.
D. Ita faciam, vt frater cenſuit; vxorem eius huc adducam,
Cum iſta vt loquatur. tu abi Geta: prænuntia hanc venturam.

G. Argentum inuentum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur:
Prouiſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæſitas: vorſuram ſolues
Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ creſcunt,
Niſi proſpicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Nequid vereatur Phormionem, aut eiu' orationem.

ACTVS V. SCENA III.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

D. AGEDVM, vt ſoles Nauſiſtrata, fac illa vt placetur nobis;
Vt ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. N. faciam.
D. Pariter nunc opera me adiuues, ac dudum re opitulata es.
N. Factum volo: ac pol queo minu' viri culpa, quam me dignum eſt.
D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Capiebat ſtatim. hem, vir viro quid præſtat. D. bina quæſo?
N. Ac rebus vilioribu' multo, tamẽ talenta bina. D. hui!
N. Quid hæc videntur? D. ſcilicet. N. virum me natam vellem:
Ego oſtenderem. D. certe ſcio. N. quo pacto. D. parce ſodes,
Vt poſſis cum illa; ne te adoleſcens mulier defatiget.
N. Faciam, vt iubes: ſed meum virum abs te exire video. C. hem Demipho,

Digitized by Google

Iam illi datum eſt argentum? D. curaui illico. C. nollem datum.
Hei, video vxorem: pene plus, quam ſat erat. D. cur nolles Chreme?
C. Iam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem? C. adduci non poteſt. D. quid non poteſt?
C. Quia vterque vtrique eſt cordi. D. quid iſtuc noſtra? C. magni. præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. D. quid? deliras? C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. ſati' ne ſanus es?
N. Au, obſecro vide, ne in cognatam pecces. D. non eſt. C. ne nega:
Patri' nomen aliud dictum eſt: hoc tu errasti. D. non norat patrem?
C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquam hodie concedes mihi, neque
Intelleges? D. ſi tu nil narras. C. perdis. N. miror quid hoc ſiet.
D. Equidem hercle neſcio. C. vin' ſcire? at ita me ſeruet Iupiter,
Vt propior illi, quam ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. D. dii voſtram fidem!
Eamus ad ipſam vna omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah.
D. Quid eſt? C. itane parum mihi fidem eſſe apud te? D. vin' me credere?
Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age fiat. quid illa filia
Amici noſtri, quid futurum eſt? C. recte. D. hanc igitur mittimus?

Digitized by Google

C. Quidni? D. illa maneat? C. ſic. D. ire igitur tibi licet Nauſiſtrata.
N. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quam vt cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.
D. Quid iſtuc negotii eſt? C. iamne operuit oſtium? D. iam. C. o Iupiter,
Dii nos reſpiciunt: gnatam inueni nuptam cum tuo filio. D. hem,
Quo pacto id potuit? C. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
D. At tu intro abi. C. heus, ne filii noſtri quidem hoc reſciſcant, volo.

ACTVS V. SCENA IV.

ANTIPHO.

A. LÆTV' ſum, vt vt meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.
Quam ſcitum eſt, eiuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cum res aduorſæ ſient, paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expediuit:
Ego nullo poſſum remedio me euoluere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin patefit, in probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenſa
Huiuſce habendæ. ſed vbinam Getam inuenire poſſum, vt
Rogem, quod tempus conueniendi patris me capere iubeat?

ACTVS V. SCENA V.

PHORMIO, ANTIPHO.

P. ARGENTVM accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curaui, propria ea Phædria vt poteretur: nam emiſſa eſt manu.
Nunc vna mihi res etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
A ſenibus ad potandum vt habeam. nam aliquot hos ſumam dies.
A. Sed Phormio eſt. quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
P. Viciſſim parteis tuas acturus eſt. A. quas? P. vt fugitet patrem:
Te ſuam rogauit rurſum vt ageres cauſam, vt pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Suniũ
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta;
Ne, cum hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. A. vide, quis egreditur. P. Geta eſt.

ACTVS V. SCENA VI.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

G. O FORTVNA, o fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quam ſubito meo hero Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem?

A. Quid-

A. Quidnam hic ſibi volt? G. noſque amicos eiu' exoneraſtis metu?
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio;
Atque hominem propero inuenire, vt hæc, quæ contigerint, ſciat?
A. Num tu intellegis, hic quid narret? P. num tu? A. nil. P. tantumdem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. A. heus Geta. G. hem tibi.
Num mirum, aut nouum eſt, reuocari, curſum cum inſtitueris? A. Geta.
G. Pergis hercle. nunquam tu odio tuo me vinces. A. non manes?
G. Vapulabis. curialis vernula eſt, qui me vocat.
A. Id tibi quidem iam fiet, niſi reſiſtis, verbero.
G. Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitat malum:
Sed isne eſt, quem quæro, an non? ipſu' eſt. P. congredere actutum. A. quid eſt?
G. O omnium, quantum eſt, qui viuont, homo hominum ornatiſſime:
Nam ſine controuerſia a diis ſolus diligere Antipho.
A. Ita velim. ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.
G. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? A. enicas.
P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedo. G. oh,
Tu quoque hic aderas Phormio? P. aderam: ſed ceſſas? G. accipe, hem.
Vt modo argentum dedimus tibi apud forum, recta domum
Sumu' profecti: interea mittit herus me ad vxorem tuam.

Digitized by Google

A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt Antipho.

Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,

Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere:

Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,

Eumque nunc eſſe intus cum illis.hoc vbi ego audiui, ad fores

Suſpenſo gradu placide ire perrexi: acceſſi: aſtiti:

Animam compreſſi: aurem admoui: ita animum cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. A. euge Geta. G. hic pulcerrimum

Facinus audiui:itaque pene hercle exclamaui gaudio.

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. neſcio. G. atqui mirificiſſimum:

Patruus tuus eſt pater inuentus Phanio vxori tuæ. A. hem,

Quid ais? G. cum eiu' olim conſueuit matre in Lemno clanculum.

P. Somnium. vtin' hæc ignoraret ſuum patrem? G. aliquid credito

Phormio eſſe cauſæ. ſed me cenſen' potuiſſe omnia

Intellegere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?

P. Atque hercle ego quoque illam audiui fabulam. G. imo etiam dabo,

Quo magi' credas. patruus interea inde huc egreditur foras:

Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intro denuo:

Ait vterque tibi poteſtatem eius habendæ ſe dare:
Denique ego ſum miſſus, te vt requirerem, atque adducerem.
A. Hem, quin ergo? rape me: ceſſas? G. fecero. A. o mi Phormio
Vale. P. vale Antipho. bene, ita me dii ament, factum: & gaudeo.
P. Tantam fortunam de improuiſo eſſe his datam?
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex ſiet:
Nam idem hoc argentum ita vt datum eſt ingratiis,
His datum erit: hoc qui cogam, re ipſa repperi.
Nunc geſtus mihi voltuſque eſt capiundus nouus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hiſce oſtendam me, vbi erunt egreſſi foras.
Quo me aſſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTVS V. SCENA VII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

D. Diis magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando euenere hæc nobis frater proſpere.
Quantum poteſt, nunc conueniendus Phormio eſt,
Priuſquam dilapidat noſtras triginta minas,
Vt auferamus. P. Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam: vt quod. D. at nos ad te ibamus Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe cauſa. D. ita hercle. P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eſt, tamen

Adhuc curaui vnum hoc quidem, vt mi eſſet fides.
C. Eſtne ea ita, vt dixi, liberalis? D. oppido.
P. Itaque ad vos venio nuntiatum Demipho,
Paratum me eſſe: vbi voltis, vxorem date.
Nam omneis poſthabui mihi res, ita vti par fuit,
Poſtquam, tantopere id vos velle, animum aduorteram.
D. At hic dehortatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui rumor erit populi, inquit, ſi id feceris?
Olim cum honeſte potuit, tum non eſt data:
Nunc viduam extrudi, turpe eſt: ferme eadẽ omnia,
Quæ tute dudum coram me incuſaueras.
P. Satis ſuperbe inluditis me. D. qui? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contempſerim?
C. Tum autem Antiphonem video ab ſeſe amittere
Inuitum eam, inque. D. tum autem video filium
Inuitum ſane mulierem ab ſe amittere.
Sed tranſi ſodes ad forum, atque illud mihi
Argentum iube rurſum reſcribi Phormio.
P. Quodne ego perſcripſi porro illis, quibu' debui?
D. Quid igitur fiet? P. ſi vis mihi vxorem dare,
Quam deſpondiſti, ducam: ſin eſt, vt velis
Manere apud te illam, hic dos maneat Demipho:
Nam non eſt æquom me propter vos decipi;
Cum ego veſtri honoris cauſa repudium alteræ
Remiſerim, quæ tantumdem dotis dabat.
D. I in malam rem hinc cum iſtac magnificentia
Fugitiue. etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tune hanc duceres,
Si tibi data eſſet? P. fac periclum. D. vt filius
Cum illa habitet apud te, hoc veſtrum conſilium fuit.
P. Quæſo, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
P. Imo vero vxorem tu cedo. D. in ius ambula.

P. In ius? enimuero ſi porro eſſe odioſi pergitis.
D. Quid facies? P. egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortaſſe arbitramini:
Etiam dotatis ſoleo. C. quid id noſtra? P. nihil.
Hic quamdam noram, cuius vir vxorem. C. hem. D. quid eſt?
P. Lemni habuit aliam. C. nullus ſum. P. ex qua filiam
Suſcepit: & eam clam educit. C. ſepultu' ſum.
P. Hæc adeo ego illi iam denarrabo. C. obſecro,
Ne facias. P. oh, tun' is eras? D. vt ludos facit.
C. Miſſum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:
Quid vos, malum, ergo me ſic ludificamini
Inepti voſtra puerili ſententia?
Nolo, volo: volo, nolo rurſum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum eſt: quod modo erat ratum, irritum eſt.
C. Quo pacto, aut vnde hæc hic reſciuit? D. neſcio,
Niſi, me dixiſſe nemini, id certo ſcio.
C. Monſtri, ita me dii ament, ſimile. P. inieci ſcrupulum. D. hem,
Hiccine vt a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercle ſatius eſt.
Animo virili præſentique vt ſis, para.
Vides tuum peccatum eſſe elatum foras,
Neque iam id celare poſſe te vxorem tuam:
Nunc quod ipſa ex aliis auditura ſit Chreme,
Id noſmet indicare placabilius eſt.
Tum hunc impuratum poterimus noſtro modo
Vlciſci. P. at at, niſi mihi proſpicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. At vereor, vt placari poſſit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam: hoc fretus Chreme,
Cum e medio exceſſit, vnde hæc ſuſcepta eſt tibi.

P. Itane mecum agitis? ſatis aſtute aggredimini:
Non hercle ex re iſtiu' me inſtigaſti Demipho.
Ain tu, vbi quæ libitum fuerit peregre feceris,
Neque huius ſis veritus feminæ primariæ,
Nouo modo ei quin faceres contumelias;
Venias mihi precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas, lacrumis ſi extillaueris.
D. Malum, quod iſti dii, deæque omnes duint.
Tantane affectum hominem quemquam eſſe audacia?
Non hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? C. in id redactus ſum loci,
Vt neſciam prorſus, quid agam cum illo. D. ego ſcio.
In ius eamus. P. in ius? huc, ſi quid lubet.
D. Aſſequere, ac retine, dum huc ego ſeruos euoco.
C. Enim ſolu' nequeo: accurre huc. P. vna iniuria eſt
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera eſt tecum Chreme.
D. Rape hunc. P. ſic agitis? enimuero voce eſt opus.
Nauſiſtrata exi. C. os opprime. D. impurum vide,
Quantum valet? P. Nauſiſtrata inquam. C. non taces?
P. Taceam? D. ni ſequitur, pugnos in ventrem ingere.
Vel oculum exclude. P. eſt vbi vos vlciſcar probe.

ACTVS V. SCENA VIII.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. QVI nominat me? C. hem. N. quid iſtuc turbæ eſt obſecro
Mi vir? P. hem quid nunc obticuiſti? N. quis hic homo eſt?

Non mihi reſpondes? P. hiccine vt reſpondeat?
Qui hercle, vbi ſit, neſcit. C. caue iſti quidquam credduas.
P. Abi: tange: ſi non totus friget, me enica.
C. Nihil eſt. N. quid ergo? quid iſtic narrat? P. iam ſcies:
Auſculta. C. pergin' credere? N. quid ego obſecro
Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miſer
Timore. N. non pol temere eſt, quod tu tam times.
C. Ego timeo? P. recte ſane. quando nihil times,
Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. D. ſcelus,
Tibi narret? P. eho tu: factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre. N. mi vir non mihi narras? C. at. N. quid at?
C. Non opus eſt dicto. P. tibi quidem: at ſcito huic opu'ſt.
In Lemno. C. hem quid ais? D. non taces? P. clam te. C. hei mihi.
P. Vxorem duxit. N. mi homo dii melius duint.
P. Sic factum eſt. N. perii miſera. P. & inde filiam
Suſcepit iam vnam, dum tu dormis. C. quid agimus?
N. Pro dii immortales, facinus indignum, & malum!
P. Hoc actum eſt. N. an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mi, vbi ad vxores ventum eſt, tum fiunt ſenes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæccinæ erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ
Lemni? hæccine erat, quæ noſtros fructus minuebat vilitas?
D. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpam meritum non nego,
Sed ea quin ſit ignoſcenda. P. verba fiunt mortuo.

Digitized by Google

D.Nam neq; neglegentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit vnde hæc nata eſt, neque poſtilla vnquam attigit.
Ea mortem obiit:e medio abiit:qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quamobrem te oro, vt alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re iam defungier.
Sed quid ſperem? ætate porro minu' peccaturum putem?
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda eſt Demipho?
Quid mihi hic affers, quamobrem expectem,aut ſperem porro non fore?
P. Exequias Chremeti, quibus commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, laceſſito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
Redeat ſane in gratiam: iam ſupplicii ſatis eſt mihi.
Habet hæc, ei quod, dum viuat, vſque ad aurem obganniat.
N. At meo merito credo. quid ego nunc commemorem Demipho
Singillatim, qualis ego in iſtum fuerim? D. noui æque omnia
Tecum. N. merito hoc meo hoc videtur factum? D. minime gentium:
Verum, quando iam accuſando fieri infectum non poteſt,

Igno-

Ignoſce: orat, confitetur, purgat. quid vis amplius?
P. Enimuero, priuſquam hæc dat veniam, mihi proſpiciam & Phædriæ.
Heus Nauſiſtrata, priuſquam huic reſpondes temere, audi. N. quid eſt?
P. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli:
Eas dedi tuo gnato. is pro ſua amica lenoni dedit.
C. Hem quid ais? N. adeon' indignum tibi videtur, filius
Homo adoleſcens vnam ſi habet amicam? tu vxores duas.
Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? reſponde mihi.
D. Faciet, vt voles. N. imo, vt meam iam ſcias ſententiam,
Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam, neque reſpondeo,
Priuſquam gnatum video. eius iudicio permitto omnia: is
Quod iubebit, faciam. P. mulier ſapiens es Nauſiſtrata.
N. Satin' id eſt tibi? P. imo vero pulcre diſcedo, & probe,
Et præter ſpem. N. tu tuum nomẽ dic quod eſt. P. min'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, & tuo ſummus Phædriæ.
N. Phormio, at ego æcaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam. P. benigne dicis. N. pol meritum eſt tuum.
P. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam Nauſiſtrata,

Digitized by Google

Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.

N. Pol vero voco. D. eamus intro hinc. N. fiat. ſed vbi eſt Phædria,

Iudex noſter? P. iam hic ſaxo aderit. Vos valete, & plaudite.

Digitized by Google

P. TERENTII
HECYRA.

ACTA LVDIS ROMANIS SEX. IVLIO CÆS. CN. CORNELIO DOLABELLA, ÆDIL. CVR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDII TIBIIS PARIB. CN. OCTAVIO, T. MANLIO COS. RELATA EST ITERVM LVDIS FVNEBRIBVS. RELATA EST TERTIO Q. FVLVIO, L. MARCIO ÆDILIBVS CVRVLIBVS.

Perſonæ.

PROLOGVS.
PHILOTIS meretrix.
SYRA anus.
PARMENO ſeruus.
LACHES ſenex.
SOSTRATA mulier.
PHIDIPPVS ſenex.
PAMPHILVS adoleſcens.
MYRRHINA mulier.
SOSIA ſeruus.
BACCHIS meretrix.

Perſonæ mutæ.

PHILVMENA.
SCIRTVS puer.

HECYRÆ ARGVMENTVM,

C. SVLPICIO APOLLINARI AVCTORE.

VXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Eiuſque per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud attigit.
Hanc mater vtero grauidam, ne id ſciat ſocrus,
Vt ægram ad ſe transfert. reuertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: vxorem tamen
Recipere non volt. Pater incuſat Bacchidis
Amorem. dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoſcit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

Digitized by Google

TERENTII HECYRA.

PROLOGVS.

HECYRA eſt huic nomen fabulæ, hæc cum data
Eſt noua, nouum interuenit vitium & calamitas,
Vt neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane eſt pro noua:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum poſſit vendere.
Alias cognoſtis eius: quæſo hanc noſcite.
Orator ad vos venio ornatu prologi,
Sinite exorator ſim, eodem vt iure vti ſenem
Liceat, quo iure ſum vſus adoleſcentior,
Nouas qui exactas feci vt inueteraſcerent,
Ne cum poeta ſcriptura euaneſceret.
In his, quas primum Cæcilii didici nouas,
Partim ſum earum exactus; partim vix ſteti.
Quia ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem ſuſtuli.
Eaſdem agere cœpi, vt ab eodem alias diſcerem
Nouas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem.

Digitized by Google

Perfeci vt ſpectarentur. vbi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poetam reſtitui in locum,
Prope iam remotum iniuria aduorſarium
Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſpreuiſſem in præſentia, &
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Vt in otio eſſet, potius quam in negotio;
Deterruiſſem facile, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem voſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit expectatio:
Comitum conuentus, ſtudium, clamor mulierum
Fecere, vt ante tempus exirem foras.
Vetere in noua cœpi vti conſuetudine,
In experiundo vt eſſem. refero denuo;
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores. populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, & ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos. facite, vt veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix adiutrixque ſit.
Si nunquam auare ſtatui precium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxume ſeruire voſtris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam

Digitized by Google

Studium ſuum, & ſe in voſtram commiſit fidem,
Ne eum circumuentum inique iniqui irrideant.
Mea cauſa cauſam hanc accipite, & ſilentium
Date, vt lubeat ſcribere aliis, mihique vt diſcere
Nouas expediat, poſthac precio emptas meo.

ACTVS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

P. PER pol quam paucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quam ſancte, vt quiuis facile poſſet credere,
Nunquam illa viua ducturum vxorem domum:
En duxit. S. ergo propterea te ſedulo
Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemquem nacta ſis.
P. Vtin' eximium neminem habeam? S. neminem:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te vt blanditiis ſuis
Quam minimo precio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contra inſidiabere?
P. Tamen eamdem pol eſſe omnibus, iniurium eſt.
S. Iniurium eſt autem vlciſci aduorſarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
Ætas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTVS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. SENEX ſi quæret me, modo iſſe dicito
Ad portum percontatum aduentum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, vti

Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias vt vti poſſim cauſa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? vnde hæc aduenit?
Philotis, ſalue multum. PH. o ſalue Parmeno.
S. Salue mecaſtor Parmeno. PA. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philoti, vbi te oblectaſti tam diu?
PH. Minime me equidem oblectaui, quæ cùm milite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo.
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PA. Ædepol te deſiderium Athenarum arbitror
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. PH. non dici poteſt,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Voſque hic videndi, antiqua vt conſuetudine
Agitarem inter vos libere cônuiuium.
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. PA. haud opinor commode
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
PH. Sed quid negoti hoc? modo quæ narrauit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore vt ille hac viua poſſet animum inducere
Vxorem habere. PA. habere autem? PH. eho tu, an non habet?
PA. Habet, ſed firmæ hæ vereor vt ſint nuptiæ.
PH. Ita dii deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi Parmeno.
PA. Non eſt opus prolato hoc: percontarier
Deſiſte. PH. nempe ea cauſa, vt ne id fiat palam.
Ita me dii amabunt, haud propterea te rogo, vt
Hoc proferam, ſed tacita vt mecum gaudeam.
PA. Nunquam tam dices commode, vt tergum meum
Tuam in fidem committam. PH. ah, noli Parmeno:
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quã ego, quæ percunctor, ſcire. PA. vera hæc prædicat:
Et

Et mi illud vitium maxumum eſt, ſi mihi fidem
Das te tacituram, dicam. PH. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. PA. auſculta. PH. iſtic ſum. PA. hanc Bacchidem
Amabat, vt cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere, illum autem vnicum.
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille ſe primo negare: ſed poſtquam acrius
Pater inſtat, fecit animi vt incertus foret,
Pudorin' anne amori obſequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit ſenex;
Deſpondit gnatam ei huius vicini proxumi.
Vſque illud viſum eſt Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipſis nuptiis. poſtquam videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari;
Ibi demum ita ægre tulit, vt ipſam Bacchidem
Si adeſſet, credo ibi eius commiſereſceret.
Vbicumque datum erat ſpatium ſolitudinis,
Vt conloqui mecum vna poſſet: Parmeno
Perii, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre Parmeno. perii miſer.
PH. At te dii deæque perduint cum iſto odio Laches.
PA. Ad pauca vt redeam, vxorem deducit domum;
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ conſecuta eſt nox, eam nihilo magis.
PH. Quid ais? cum virgine vna adoleſcens cubuerit,
Plus potus, ſe illac abſtinere vt potuerit?
Non veriſimile dicis: nec verum arbitror.
PA. Credo ita videri tibi. nam nemo ad te venit,
Niſi cupiens tui: ille inuitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? PA. diebus ſane pauculis
Poſt Pamphilus me ſolum ſeducit foras,

Narratque, vt virgo ab ſe integra etiam tum ſiet:
Seque ante, eam quam vxorem duxiſſet domum,
Speraſſe eas tolerare poſſe nuptias.
Sed quam decrerim me non poſſe diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam; vt accepi a ſuis,
Neque honeſtum mihi, neque vtile ipſi virgini eſt.
PH. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
PA. Hoc ego proferre, incommodum eſſe mihi arbitror.
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum eſt: ſed illam ſpero, vbi hoc cognouerit,
Non poſſe ſe mecum eſſe, abituram denique.
PH. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? P. quotidie:
Sed, vt fit, poſtquam hunc alienum ab ſeſe videt,
Maligna multo & magis procax facta illico eſt.
PH. Non æpol mirum. PA. atque ea res multo maxume
Diſiunxit illum ab illa, poſtquam & ipſe ſe,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognouit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum æſtimans.
Hæc, ita vti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda atque iniurias
Viri omneis ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris miſericordia
Deuictus, partim victus huiu' iniuriis,
Paulatim elapſuſt Bacchidi, atque huic tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc, ea ad hos redibat lege hereditas.
Eo amantem inuitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hic vxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in vrbem commeat.

PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PA. Nunc audies. primum dies compluſculos
Bene conueniebat ſane inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neque lites vllæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. PH. quid igitur? PA. ſi quando ad eam acceſſerat
Confabulatum, fugere e conſpectu illico,
Videre nolle. denique, vbi non quit pati,
Simulat ſe a matre accerſi ad rem diuinam, abit.
Vbi ibi eſt dies complureis, accerſi iubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum iubet:
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. hoc vbi ſenex
Reſciuit, heri ea cauſa rure aduenit huc,
Patrem continuo conuenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum euenturum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
PH. Et quidem ego. nam conſtitui cum quodam hoſpite
Me eſſe illum conuenturam. PA. dii vortant bene
Quod agas. PH. vale. PA. & tu bene vale Philotium.

ACTVS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

L. PRO deum atque hominum fidem, quod hoc genus eſt, quæ hæc coniuratio,
Vt omnes mulieres eadem æque ſtudeant nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio vllam reperias:

Itaque adeo vno animo omnes ſocrus oderunt nurus.
viris
Eſſe aduorſas, æque ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, ſi vllus eſt, magiſtrã hanc eſſe ſatis certo ſcio.
S. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio. L. hem
Tu neſcis? S. non, ita me dii bene ament mi Laches,
Itaque vna inter nos agere ætatem liceat. L. dii mala prohibeant.
S. Meque abs te immerito eſſe accuſatam, poſtmodo reſciſces. L. ſcio.
Te immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici vt ſint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia.
S. Egone? L. tu inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quiſque pacto hic vitam voſtrarum exigat?
Multo melius, hic quæ fiunt, quam illi, vbi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia, vti vos mihi domi eritis, proinde ego ero foris.
Iampridem equidem audiui cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum: &, ni id feciſſet, magis mirum foret.

Digitized by Google

Sed non credidi adeo, vt etiam totam hanc odiſſet domum:
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mi abs te, Soſtrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei ſeruiens;
Sumptus voſtros otiumque vt noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?
S. Non mea opera neque pol culpa euenit. L. immo maxume.
Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola, Soſtrata.
Quæ hic erant, curares; cum ego vos ſolui curis ceteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet;
Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico, mi Laches.
L. Gaudeo, ita me dii ament, gnati cauſſa. nam de te quidem
Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.
S. Qui ſcis, an ea cauſſa, mi vir, me odiſſe aſſimulauerit,
Vt cum matre vna plus eſſet? L. quid ais? non ſigni hoc ſat eſt,
Quod heri nemo voluit viſentem te ad eam intromittere?
S. Enim laſſam opido tum aiebant: eo ad eam non admiſſa ſum.
L. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quam vllam aliam rem, arbitror:
Et merito adeo: nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit

Ducere vxorem; & quæ vobis placita conditio eſt, datur.
Vbi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTVS II. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

P. ETSI ſcio, Philumena, meum ius eſſe, vt te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Vt tibi concedam, neque tuæ libidini aduorſabor.
L. Atque eccum Phidippum optume video. ex hoc iam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me apprime obſequentem:
Sed non adeo, vt facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod tu idem ſi faceres, magis in rem & noſtram, & voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. P. eia vero.
L. Adii te heri de filia. vt veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam vis eſſe affinitatē hanc,
Celare te iras. ſi quid eſt peccatum a nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando vobis, corrigemus,
Te iudice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt; te mi iniuriā facere arbitror Phidippe,
Si metuis, ſatis vt meæ domi curetur diligenter.
At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Vt tu illam ſaluam magis velis, quam ego. id adeo gnati cauſa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam ſe ipſum, magnificare.

Neque adeo me clam eſt, quam eſſe eum grauiter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eo, domum ſtudeo hæc prius, quam ille huc redeat.
P. Laches, & diligentiam veſtram, & benignitatem
Noui. &, quæ dicis, omnia eſſe vt dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim vllo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accuſat virum? P. minime: nam poſtquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere vt rediret, ſanctè adiurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe alii vitii eſt: leni ego animo ſum natus:
Non poſſum aduorſari meis. L. hem Soſtrata! S. heu me miſeram.
L. Certumne eſt iſtuc? P. nunc quidem, vt videtur. ſed numquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum iam oportet. L. eo tecum vna.

ACTVS II. SCENA III.

SOSTRATA.

S. ÆDEPOL næ nos æque ſumus omnes inuiſæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ vt videamur malo.
Nam, ita me ament di, quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus

Omneis eſſe iniquas. haud pol me quidem: nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, qui hoc mi eueniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis iam expecto vt redeat domum.

ACTVS III. SCENA I.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

PAM. NEMINI ego plura acerba eſſe ex amore homini vnquam oblata credo,
Quam mi. heu me infelicem, hanccine ego vitam parſi perdere?
Haccine ego cauſa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, vbiuis gentium ætatem agere,
Quam huc redire? atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus eſt labos,
Omne quod eſt interea tempus, priuſquam id reſcitum eſt, lucro eſt.
PAR. At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, reperies.
Si non rediiſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:
Sed nunc aduentum tuum ambas Pamphile ſcio reuerituras.
Rem cognoſces, iram expedies: reſtitues rurſum in gratiam.
Leuia ſunt, quæ tu pergrauia eſſe in animum induxti tuum.

PAM.

PAM. Quid conſolare me? an quiſquam vſquam gentium eſt æque miſer?
Priuſquam hanc vxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Iam in hac re vt taceam, cuiuis facile ſcitu eſt quam fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mi obtrudit pater.
Vix me illinc abſtraxi, atque impeditum in ea expediui animum meum,
Vixque huc contuleram; hem noua res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex ea re me aut vxorem in culpa inuenturum arbitror:
Quæ cum ita eſſe inuenero, quid reſtat, niſi porro vt fiam miſer?
Nam matris ferre iniurias me Parmeno pietas iubet:
Tum vxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit,
Tot meas iniurias quæ nunquã in vllo patefecit loco.
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eueniſſe Parmeno,
Vnde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.
PAR. Hoc quidem hercle paruum eſt; ſi vis vero veram rationem exequi,
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, iniurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quam pro leuibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.

Itidem mulieres ſunt ferme, vt pueri, leui ſententia:
Fortaſſe vnum aliquod verbum hanc inter eas iram conciuerit.
PAM. Abi Parmeno intro, ac me veniſſe nũtia. PAR. hem quid hoc? PAM. tace.
PAR. Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum: agedum ad fores
Accede propius. hem, ſenſiſtin'? PAM. noli fabularier.
Pro Iupiter, audio clamorem. PAR. tute loqueris, me vetas?
M. Tace obſecro mea gnata. PAM. matris vox viſa eſt Philumenæ.
Nullus ſum. PAR. qui dum? PAM. perii. PAR. quamobrem? PAM. neſcio quod magnum malum
Profecto Parmeno me celant. PAR. vxorem Philumenam
Pauitare neſcio quid, dixerunt. id ſi forte eſt, neſcio.
PAM. Interii: cur mihi id non dixti? PAR. quia non poteram vna omnia.
PAM. Quid morbi eſt? PAR. neſcio. PAM. quid? nemone medicum adduxit? PAR. neſcio.
PAM. Ceſſo hinc ire intro, vt hoc quamprimum, quidquid eſt, certum ſciam?
Quonam modo Philumena mea nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum vllum in te eſt, periiſſe me vna haud dubium eſt.
PAR. Non vſus facto eſt mihi nunc, hunc intro ſequi.
Nam inuiſos omneis nos eſſe illis ſentio:
Here nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſane nolim, maxume heri cauſa mei;
Seruom illico introiiſſe dicent Soſtratæ:
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali,

Capiti, atque ætati illorum, morbus qui auctu' ſit:
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACTVS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

S. NESCIO quid iamdudum hic audio tumultuari miſera:
Male metuo, ne Philumenæ magi' morbus aggraueſcat:
Quod te, Æſculapi, & te Salus, ne quid ſit huius, oro.
Nunc ad eam viſam. PAR. heus Soſtrata. S. ehem. PAR. iterum iſtinc excludere.
S. Ehem Parmeno, tune hic eras? perii, quid faciam miſera?
Non viſam vxorem Pamphili, cum in proxumo hic ſit ægra?
PAR. Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa quemquam.
Nã qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtulte duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autem filius tuus introiit videre, vt venit, quid agat.
S. Quid ais? an venit Pamphilus? PAR. venit. S. diis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde exceſſit.
PAR. Iam ea te cauſa maxume huc nunc introire nolo:
Nam ſi remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio, continuo ſola ſoli,
Quæ inter vos interuenit, vnde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi. quam triſti' ſt. S. o mi gnate.
PAM. Mea mater, ſalue. S. gaudeo veniſſe ſaluom. ſaluan'

Philumena eſt? PAM. meliuſcula. S. vtinam iſtuc ita dii faxint.

Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tã triſtis. PAM. recte mater.

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente inuaſit?

PAM. Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? PAM. febris. S. quotidiana? PAM. ita aiunt.

I ſodes intro, conſequar iam te mea mater. S. fiat.

PAM. Tu pueris curre Parmeno obuiam, atque his onera adiuta.

PAR. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? PAM. ceſſas?

ACTVS III. SCENA III.

PAMPHILVS.

P. NEQVEO mearum rerum initium vllum inuenire idoneum,

Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,

Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modo me intro vt corripui timidus, alio ſuſpicans

Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, vxorem: hei mihi,

Poſtquam me aſpexere ancillæ aduenisse, ilico omnes ſimul

Lætæ exclamant, venit, id quod me repente aſpexerant.

Sed cõtinuo voltum earum ſenſi immutari omnium,

Quia tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.

Digitized by Google

Vna illarum interea propere præcucurrit, nuntians
Me veniſſe. ego eiu' videdi cupidus recta conſequor.
Poſteaquam intro adueni, extemplo eius morbum cognoui miſer.
Nam neque, vt celari poſſet, tempus ſpatium vllum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi, o facinus indignum inquam: & corripui illico
Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater conſequitur. iam vt limen exirem, ad genua adcidit,
Lacrumans miſera: miſeritum eſt. Profecto hoc ſic eſt, vt puto,
Omnibu' nobis vt res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum vt celaret ſuum.
Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæ quæ fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi ius, ſi fas eſt, vti
Aduorſa eius per te tecta tacitaque apud omnes ſient:
Si vnquam erga te animo eſſe amico ſenſti eam, mi Pamphile,

Digitized by Google

Sine labore hanc gratiam, te, vti ſibi des pro illa nunc, rogat.
Ceterum de reducenda id fac, quod in rem ſit tuam:
Parturire eam, neque grauidam eſſe ex te, ſolus conſcius.
Nam aiunt tecum poſt duobus concubuiſſe eam menſibus:
Tum, poſtquam ad te venit, menſis agitur hic iam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi potis eſt Pamphile,
Maxume volo, doque operam, vt clam partus eueniat patrem,
Atque adeo omneis. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe. ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. hic tibi nihil eſt quidquam incommodi: &
Illi miſeræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus ſum, & ſeruare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honeſtum eſſe arbitror:
Nec faciam: etſi amor me grauiter, conſuetudoque tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cum in mentem venit,
Solitudoque. O fortuna, vt nunquam perpetuo es bona.
Sed iam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,

Digitized by Google

Quem ego conſilio miſſum feci. idem nunc operam huic dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris. hunc minime eſt opus
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt.
Vereor, ſi clamorem eius hic crebro audiat,
Ne parturire intellegat. aliquo mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS III. SCENA IV.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

PAR. AIN' tu tibi hoc incommodum eueniſſe iter?
S. Non hercle verbis Parmeno dici poteſt
Tantum, quam re ipſa nauigare incommodum eſt.
PAR. Itane eſt? S. o fortunate, neſcis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingreſſus mare.
Nam alias vt omittam miſerias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in naui fui,
Cum interea ſemper mortem expectabam miſer:
Ita vſque aduorſa tempeſtate vſi ſumus.
PAR. Odioſum. S. haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, ſi eo mi redeundum ſciam.
PAR. Olim quidem te cauſæ impellebant leues,
Quod nunc minitare facere, vt faceres, Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video ſtare ante oſtium.
Ite intro. ego hunc adibo, ſi quid me velit.
Here, etiam tu hic ſtas? PAM. equidem te expecto. PAR. quid eſt?
PAM. In arcem tranſcurſo opus eſt. PAR. cui homini? PAM. tibi.
PAR. In arcem? quid eo? PAM. Callidemidem hoſpitem

Myconium, qui mecum vna aduectuſt, conueni.
PAR. Perii. vouiſſe hunc dicam, ſi ſaluus domum
Rediiſſet vnquam, vt me ambulando rumperet.
PAM. Quid ceſſas? PAR. quid vis dicam? an conueniam modo?
PAM. Imo, quod conſtitui me hodie conuenturum eum,
Non poſſe, ne me fruſtra illi expectet: vola.
PAR. At non noui hominis faciem. PAM. at faciam vt noueris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius,
Cadauerosa facie. PAR. dii illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneamne vſque ad veſperum?
PAM. Maneto: curre. PAR. non queo: ita defeſſu'ſum.
PAM. Ille abiit. quid agam infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam tamen, vt pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori, obſequi
Oportet, atatat. eccum Phidippum, & patrem
Video: horſum pergunt. quid dicam hiſce, incertu'ſum.

ACTVS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

L. DIXTIN' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?
PH. Factum. L. veniſſe aiunt: redeat. PA. quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. L. quem ego hic audiui loqui?
PA. Certum obfirmare eſt viam me, quam decreui perſequi.

L. Ipſus

L. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. PA. ſalue mi pater.
L. Gnate mi, ſalue. PH. bene factum te adueniſſe Pamphile,
Et adeo quod maxumum eſt, ſaluum atque validum. PA. creditur.
L. Aduenis modo? PA. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? PA. ſane hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: & qui ſic ſunt, haud multum heredem adiuuant.
Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit, dum vixit, bene.
L. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus vna ſententia?
P. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. L. imo obfuit:
Nam illum viuom & ſaluom vellem. PH. impune optare iſtuc licet.
Ille reuiuiſcet iam nunquam: & tamen, vtrum malis, ſcio.
L. Here Philumenam ad ſe accerſi hic iuſſit. dic iuſſiſſe te.
PH. Noli fodere. iuſſi. L. ſed eam iam remittet. PH. ſcilicet.
PA. Omnem rem ſcio, vt ſit geſta. adueniens audiui omnia. L. at
Iſtos inuidos dii perdant, qui hæc libenter nuntiant.
PA. Ego me ſcio cauiſſe, ne vlla merito contumelia
Fieri a vobis poſſet. idque ſi nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Vere poſſim; ni te ex ipſa id magi' velim reſciſcere:

Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.
Neque mea culpa hoc diſcidium eueniſſe, id teſtor deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuius mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratia;
Segreganda aut mater a me eſt Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
L. Pamphile, haud inuito ad aures ſermo mihi acceſſit tuus,
Cum te poſtputaſſe omnes res præ parente intellego.
Verum vide, ne impulſus ira praue inſiſtas Pamphile.
PA. Quibus iris nunc in illam impulſus iniqu' ſim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita eſt pater,
Quod nollem: & ſæpe, quod vellem, meritam ſcio.
Amoque, & laudo, & vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertu' ſum.
Illique exopto, vt relliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior,
Quandoquidem illam a me diſtrahit neceſſitas.
PH. Tibi in manu eſt, ne fiat. L. ſi ſanus ſies,
Iube illam redire. PA. non eſt conſilium pater:
Matris ſeruibo commodis. L. quo abis? mane,
Mane inquam: quo vadis? PH. quæ hæc pertinacia eſt?
L. Dixin' Phidippe hanc rem ægre laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.
PH. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:

Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, vt velit reducere vxorem, licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
L. Ecce autem, tu quoque proterue iracundus es.
PH. Percontumax rediſti huc nobis Pamphile.
L. Decedet iam ira hæc: etſi merito iratus eſt.
PH. Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. L. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renuntietque hodie mihi,
Velitne, an non; vt alii, ſi huic non ſit, ſiet.
L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, vt lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, parui pendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem, cuius fiunt conſilio omnia hæc.
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre eſt, euomam.

ACTVS IV. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

M. PERII, quid agam? quo me vortam? quid meo reſpondebo viro
Miſera? nam audiſſe vocem pueri viſu' eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quod ſi reſciuerit peperiſſe, id qua cauſa clam habuiſſe me
Dicam, non ædepol ſcio.
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
P. Vxor vbi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. quid agis Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihine

Digitized by Google

Mi vir? P. vir ego tuus? tu virum me, aut hominem adeo eſſe deputas?

Nam ſi vtrumuis horum mulier vnquam tibi viſus forem,

Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogas?

Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. iſtuc rogare æquom eſt patrem?

Perii: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?

P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,

Quid ſit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris

Partum; præſertim cum & recte, & ſuo pepererit tempore.

Adeone peruicaci eſſe animo, vt puerum præoptares perire,

Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiam fore firmiorem,

Potius, quam eſſet cum illo nupta aduorſus animi lubidinem

Tui? Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt penes.

M. Miſera ſum. P. vtinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc mihi in mentem venit,

De hac re quam locuta es olim, cum illum generum cepimus:

Nam nuptam filiam negabas poſſe te pati tuam

Cum eo qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.

M. Quamuis cauſam hunc ſuſpicari, quam ipſam veram, mauolo.

P. Multo prius ſciui, quam tu, illum amicam habere Myrrhina.

Digitized by Google

Verum id vitium ego nunquam decreui eſſe adoleſcentiæ:
Nam id omnibus innatum eſt. at pol iam aderit, ſe quoque etiam cum oderit.
Sed vt olim te oſtendiſti eamdem eſſe, nihil ceſſaſti vſque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
M. Adeon' me eſſe peruicacem cenſes cui mater ſiem,
Vt eo eſſem animo, ſi ex vſu eſſet noſtro hoc matrimonium?
P. Tun' proſpicere, aut iudicare, noſtram in rem quod ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem aut introeuntem ad amicam. quid tum poſtea,
Si modeſte ac raro hoc fecit? nonne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quam dare operam id ſcire, qui nos oderit?
Nam ſi is poſſet ab ea ſeſe derepente auellere,
Quicum tot conſueſſet annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum ſati' firmum gnatæ. M. mitte adoleſcentem obſecro,
Et quæ me peccaſſe ais. abi, ſolum ſolus conueni:
Roga, velitne an non vxorem. ſi eſt, vt dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt autem, vt nolit, recte conſului meæ.
P. Siquidem ille ipſe non volt, & tu ſenſti eſſe in eo Myrrhina
Peccatum; aderam, cuius conſilio ea par fuerat proſpici.

Quamobrem incendor ira, te eſſe auſam hæc facere iniuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum vſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulē:
Ibo intro, atque edicam ſeruis, ne quoquam efferri ſinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miſeriorē viuere.
Nam vt hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, vt ſiet, reſciuerit,
Non æpol clam me eſt; cum hoc, quod leuiu' eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia eius mutari poſſit, ſcio.
Hoc mi vnum ex plurimis miſeriis relliquom fuerat malum,
Si, puerum vt tollam, cogit, cuius qui ſit neſcimus pater.
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, qui poſt poſſit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pamphilus ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTVS IV. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

S. NON clam me eſt mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, vxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo.

Digitized by Google

Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto mihi, vt
Nunquam ſciens cōmerui, merito vt caperet odium illam mei:
Teque antequam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modo, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo. nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, vt apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certo decreui patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa vlla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæſo quid iſtuc conſili eſt?
Illiu' ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, vt qui nobis mater maledictum velit,
Mea pertinacia eſſe dicat factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies,
Mea cauſa, nolo. S. nihil pol iam iſtæc res mihi voluptatis ferunt.
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias iam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, vt ne cui meæ
Longinquitas ætatis obſtet, mortēve exoptet meam.

Digitized by Google

Hic video me eſſe inuiſam immerito:tempus eſt concedere.
Sic optume, vt ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus,
Et me hac ſuſpicione exoluam, & illis morem geſſero.
Sine me obſecro effugere, volgus quod male audit mulierum.
P. Quam fortunatus ceteris ſum rebus, abſque vna hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. S. obſecro mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, vt quæque eſt, in animum inducas pati,
Si cetera ſunt ita, vt tu vis, itaque vt eſſe ego illam exiſtumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ miſero mihi!
S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te gnate mi.

ACTVS IV. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

L. QVEM cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi vxor:
Iſtuc eſt ſapere, qui, vbicumque opus ſit, animum poſſis flectere,
Quod faciundum fortaſſe ſit poſtidea, hoc nunc ſi feceris.
S. Fors pol fuat. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.
S. Spero mecaſtor. L. i ergo intro, & compone, quæ tecum ſimul

Feran-

Ferantur. dixi. S. ita vt iubes, faciam. P. pater.
L. Quid vis Pamphile? P. abire hinc matrem? minime. L. quid ita iſtuc? P. quia
De vxore incertus ſum etiam, quid factурus ſiem. L. quid eſt?
Quid vis niſi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo: ſed
Non minuam meum conſilium. ex vſu quod eſt, id perſequar.
Credo, ſi non reducam, ea gratia concordes magi' fore.
L. Neſcias. verum tua refert nihil, vtrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit: odioſa hæc ætа'ſt adoleſcentulis:
E medio æquom excedere eſt. poſtremo nos iam fabulæ
Sumu' Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi. accedamus.

ACTVS IV. SCENA IV.

PHIDIPPVS, LACHES, PAMPHILVS.

PH. TIBI quoque ædepol ſum iratus, Philumena,
Grauiter quidem. nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re. mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. L. opportune te mihi
Phidippe in ipſo tempore oſtendis. PH. quid eſt?
PA. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
L. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Ne reuereatur, minus iam quo redeat domum. PH. ah,

Digitized by Google

Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea vxore exorta omnia.
PA. Mutatio fit. PH. ea nos perturbat Lache.
PA. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
PH. Ego Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, vt aliter tua ſiet ſententia,
Accipias puerum. PA. ſenſit peperiſſe. occidi.
L. Puerum? quem puerum? PH. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta a vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem vnquam ante hunc ſciui diem.
L. Bene, ita me dii ament, nuntias: & gaudeo
Natum illum, & tibi illam ſaluam. ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nosne hoc celatos tamdiu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum praue, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi Laches.
PA. Etſi iamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi Pamphile hic iam conſultatio eſt.
PA. Perii. L. hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem.
Euenit. habeo gratiam diis. PA. nullu' ſum.
L. Reduc vxorem, ac noli aduorſari mihi.
PA. Pater, ſi ex me illa liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam haberet, quæ celaſſe intellego.
Nunc, cum eius alienum eſſe a me animum ſentiam,
Nec conuenturum inter nos poſthac arbitrer,

Digitized by Google

Quamobrem reducam? L. mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit. mirandumne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Voſmet videte iam Lache, & tu Pamphile,
Remiſſam opu' ſit vobis an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea.
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas; ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. PA. quem ipſa neglexit, pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus Pamphile?
Prodemus quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimuero prorſus iam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, vt præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitere ad hunc modum?
Primum hanc vbi dixti cauſſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc vxorem domi;
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque tibi cauſſam vides;
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum vt abducas tuum,
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quam animo æquo tuli?
Egi atque oraui tecum, vxorem vt duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti vt decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo iniuriam.

Digitized by Google

Nam in eamdem vitam te reuolutum denuo
Video eſſe. PA. mene? L. teipſum: & facis iniuriam,
Confingis falſas cauſſas ad diſcordiam,
Vt cum illa viuas, teſtem hanc cum abs te amoueris:
Senſitque adeo vxor. nam ei cauſſa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? PH. plane hic diuinat. nam id eſt.
PA. Dabo iuſiurandum nihil eſſe iſtorum tibi. L. ah.
Reduc vxorem: aut quamobrem non opus ſit, cedo.
PA. Non eſt nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. poſt de matre videro.
PA. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio.
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoueo parum.
Nam puerum iniuſſu credo non tollet meo,
Præſertim in ea re cum ſit mihi adiutrix ſocrus.
L. Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? ſine:
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. PH. maxume.
Non mirum fecit vxor, ſi hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narrauit mihi:
Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primo. nunc verum palam eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.
L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das conſili?
PH. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:

Oremus: accuſemus grauius: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
L. Faciam, vt mones. puer, eho, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam noſtram: huc euoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adiutor ſis mihi. PH. ah,
Iamdudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo eſt vt poſſit; quod ſpero fore.
Sed vin' ne adeſſe me vna, dum iſtam conuenis?
L. Immo vero abi. aliquam puero nutricem para.

ACTVS V. SCENA I.

BACCHIS, LACHES.

B. NON hoc de nihilo eſt, quod Laches me nunc conuentam eſſe expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor, ſit quod velit.
L. Videndum eſt, ne minus propter iram hanc impetrem, quam poſſiem;
Aut ne quid faciam plus, quod poſt me minus feciſſe ſatius ſit.
Aggredior. Bacchis ſalue.
B. Salue Laches. L. Credo ædepol te nonnihil mirari Bacchis,
Quid ſit, quapropter te huc foras puerum euocare iuſſi.
B. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit in mentem, quæ ſim,
Ne nomen mihi quæſti obſiet. nam mores facile tutor.
L. Si vera dicis, nihil tibi eſt a me pericli, mulier: nam

Digitized by Google

Iam ætate ea ſum, vt non ſiet peccato mihi ignoſci æquom:
Quo magis, omnes res cautius ne temere faciam, accuro:
Nam ſi facis, facturave es, bonas quod par eſt facere;
Inſcitum offerre iniuriam tibi immerenti, iniquom eſt.
B. Eſt magnam ecaſtor gratiam de hac re quod tibi habeam. nam qui
Poſt factam iniuriam expurget, mihi parum proſit. ſed,
Quid iſtuc eſt? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.
L. Sine dicam. vxorem hanc priuſquam duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. nunc hic vxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum conſulendi tempus eſt.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol eadem iſta ætate tu.
B. Quis id ait? L. ſocrus. B. mene? L. teipſam. & filiam abduxit ſuam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui eſt, extinguere.
B. Aliud ſi ſcirem, qui firmare meam apud vos poſſem fidem,
Sanctius quam iuſiurandum, id pollicerer tibi, Laches;
Me ſegregatum habuiſſe, vxorem vt duxit, a me Pamphilum.
L. Lepida es. ſed ſcin', quid volo potius ſodes facias? B. quid, cedo?

Digitized by Google

L. Eas ad mulieres huc intro, atque iſtuc iuſiurandum idem
Polliceare illis. exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
B. Faciam. quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio,
Vt de tali cauſſa nuptæ mulieri ſe oſtenderet:
Sed nolo falſa fama eſſe gnatum ſuſpectum tuum,
Nec leuiorem vobis, quibus eſt minime æquom, viderier
Immerito. nam meritus de me eſt, quod queam, illi vt commodem.
L. Facilem beneuolumque lingua tua iam tibi me reddidit:
Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi.
Nunc cum ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi;
Fac eadem vt ſis porro. noſtra vtere amicitia, vt voles.
Aliter ſi facis. reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.
Verum te hoc moneo vnum, qualis ſim amicus, aut quid poſſiem;
Potius quam inimicus, periclũ facias. B. faciam ſedulo.

ACTVS V. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, BACCHIS.

P. NIHIL apud me tibi deſieri patiar, quin, quod opus ſit,
Benigne præbeatur.
Sed cum tu ſatura, atque ebria eris, puer vt ſatur ſit, facito.

L. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adducit.
Phidippe Bacchis deierat perſanctè. P. hæccine ea eſt? L. hæc eſt.
P. Nec pol iſtæ metuunt deos: neque has reſpicere deos opinor.
B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquire.
Hæc res hic agitur: me facere Pamphilo vt vxor redeat,
Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falſo nobis
In re ipſa inuenimus: porro hanc nunc experiamur. nam ſi
Compererit falſo crimini tua ſe vxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit vxor clam, id leue eſt. cito ab eo hæc ira abſcedet.
Profecto in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet ipſa.
P. Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,
De hac re animus meus vt ſit, Laches? illis modo exple animum.
L. Quæſo ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, vt ſerues.
B. Ob eam rem vis ergo introeam? L. i, atque exple animum iis, vt credant.
B. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie:

Nam

Nam nupta meretrici hoſtis eſt, a viro vbi ſegregata eſt.

L. At hæ amicæ erunt, vbi, quamobrem adueneris, reſciſcent. P. atqui

Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint:

Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exolues.

B. Perii, pudet Philumenæ: me ſequimini intro ambæ.

L. Quid mi eſt, quod malim, quam quod huic intellego euenire, vt

Gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi proſit?

Nam ſi eſt, vt hæc nunc Pamphilum vere ab ſe ſegregarit;

Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe;

Referet gratiam ei, vnaque opera nos ſibi amicos iunget.

ACTVS V. SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

P. ÆDEPOL næ eſſe meam herus operam deputat parui preci,

Qui ob rem nullam miſit: fruſtra vbi totum deſedi diem,

Myconium hoſpitem dum expecto in arce Callidemidem.

Itaque ineptus hodie dum illic ſedeo, vt quiſque venerat,

Accedebam: adoleſcens, dic dum quæſo, tun' es Myconius?

Non ſum. at Callidemides? non. hoſpitem ecquem Pamphilum

Hic habes? omnes negabant: neque eum quemquam
eſſe arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abii. ſed, quid Bacchidem
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic rei
eſt?
B. Parmeno, opportune te offers, propere curre ad
Pamphilum.
P. Quid eo? B. dic me orare, vt veniat. P. ad te? B. immo
ad Philumenam.
P. Quid rei eſt? B. tua quod nil refert, percunctari deſinas.
P. Nil aliud dicam? B. etiam: cognoſſe anulum illum
Myrrhinam
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem olim mihi ipſus dederat.
P. ſcio.
Tantumne eſt? B. tantum. aderit continuo, hoc vbi
ex te audiuerit.
Sed ceſſas? P. minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando, atque ambulando totum hunc contriui diem.
B. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo
hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui pene harum ipſiuſque opera periit:
Vxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exolui.
Hic adeo his rebus anulus fuit initium inueniundis.

Digitized by Google

Nam memini, abhinc menſes decem ferę ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo. extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatus es obſecro? aut vnde anulum iſtum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere ſe ſimulare. poſtquam id video;
Neſcio quid ſuſpicarier, magis cœpi inſtare vt dicat.
Homo ſe fatetur vi in via neſcio quam compreſſiſſe:
Dicitque ſeſe illi anulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum hæc cognouit Myrrhina in digito modo me habentem:
Rogat, vnde ſit. narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta:
Philumenam compreſſam eſſe ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:
Etſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptiis lætetur. verum ecaſtor
Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum eſt, vſa ſum benigno & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptiis euenit: factum fateor.
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eueniret.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquom eſt ferre.

ACTVS V. SCENA IV.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. VIDE, mi Parmeno etiam ſodes, vt mi hæc certa & clara attuleris:
Ne me in breue hoc coniicias tempus, gaudio hoc falſo frui.
PAR. Viſum eſt. PAM. certone? PAR. certe. PAM. deus ſum, ſi hoc ita eſt. PAR. verum reperies.
PAM. Manedum, ſodes. timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nunties.
PAR. Maneo. PAM. ſic te dixiſſe opinor, inueniſſe Myrrhinam,
Suum anulum habere Bacchidem. PAR. factum. PAM. eum quem ego olim ei dedi:
Eaque hoc te nuntiare mihi iuſſit: itane factum? PAR. ita inquam.
PAM. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior?
Egon' te pro hoc nuntio quid donem? quid? quid? neſcio.
PAR. At ego ſcio. PAM. quid? PAR. nihil enim.
Namque in nuntio, neque in meipſo, tibi boni quid ſit,
Scio. PAM. egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere a me abire? ah nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat credo. adibo. B. ſalue Pamphile.
PAM. O Bacchis, o mea Bacchis, ſeruatrix mea!
B. Bene factum, & volup' eſt. PAM. factis, vt credam, facis:

Digitized by Google

Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Vt voluptati obitus, ſermo, aduentus tuus, quocumque adueneris,
Semper ſiet. B. at tu ecaſtor morem antiquum atque ingenium obtines,
Vt vnus omnium homo te viuat nunquam quiſquam blandior.
PAM. Ha,ha,hæ, tun' mihi iſtuc? B. recte amaſti, Pamphile, vxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.
Perliberalis viſa eſt. PAM. dic verum. B. ita me dii ament Pamphile.
PAM. Dic mihi, harum rerum numquid dixti iam patri? B. nil. PAM. neque opus eſt
Adeo mutito: placet hoc non fieri itidem, vt in comœdiis,
Omnia vbi omnes reſciſcunt. hic, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt; quos non autem ſcire æquom eſt, neque reſciſcunt, neque ſcient.
B. Imo etiam, hoc qui occultari poſſe facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, iuriiurando ſe meo
Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatũ. PAM. eſt optume:
Speroque rem hanc eſſe euenturam nobis ex ſententia.
PAR. Here, licet ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? PAM. non. PAR. ſuſpicor tamen.
Egone ab Orco hunc mortuum? quo pacto? PAM. neſcis Parmeno,

B. U. G.

Quantum hodie profueris mihi,& ex quanta ærumna extraxeris.

PAR. Imo vero ſcio, neq; hoc imprudens feci. PAM. ego iſtuc ſati' ſcio. PAR. an

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facto vſu' ſit?

PAM. Sequere me intro Parmeno. PAR. ſequor. equidem plus hodie boni

Feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem vnquam. Plaudite.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google